Kęstutis
NAVAKAS

Du lagaminai sniego

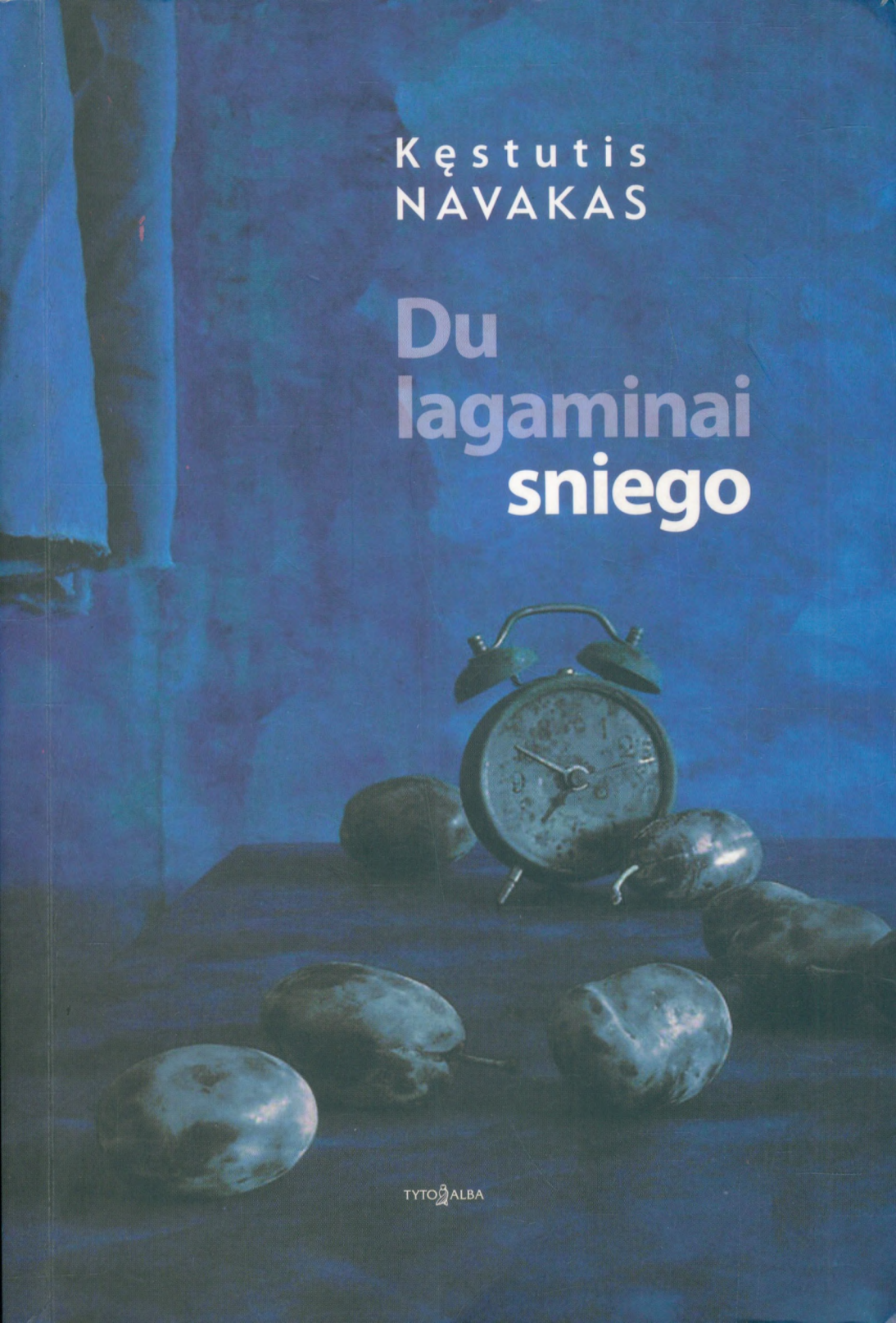

TYTO ALBA

Simono Švitros nuotr.

Gimiau šešiasdešimt ketvirtaisiais, augau nedideliame Aukštaitijos miestelyje, kol, sulaukęs aštuonerių, visiems laikams persikėliau į Kauną. Būtent tą pavasarį, kai susidegino Kalanta. Tačiau aštuntasis dešimtmetis man susijęs ne su juo ir ne su tuomet nagus išleidusia sovietine sistema. Labiausiai – su vinilo plokštelėmis, kuriomis keli mokyklos išrinktieji slapta keisdavosi per pertraukas. Atrodo, kad ir mano širdis buvo iš vinilo, nes ta muzika giliai į ją įsirašė.

Devintąjį dešimtmetį, užuot kur nors studijavęs, praleidau sėdėdamas Žaliakalnio palėpėje, skaitydamas. Jam baigiantis išėjo pirmoji mano poezijos knyga.

Dešimtasis dešimtmetis buvo skirtas bohemos gyvenimui, jam veik visą save ir atidaviau. Buvau atidaręs savo knygyną, bet tai suvokiau kaip vieną iš daugelio to pašėlusio dešimtmečio nuotykių.

2000-ųjų pradžioje du sezonus dirbau LTV, pristatinėjau naujas knygas bei jų autorius. Kol noras kur nors dirbti galutinai prapuolė. Tai buvo teisingas sprendimas, nes, metęs darbus, pradėjau leisti knygas (ši jau septinta) ir už jas gavau keletą įvairaus lygio premijų, tarp jų Nacionalinę.

Vinilines plokšteles teberenku ir vertingiausios man tos, kurios mokykloje per pertraukas švytėte švytėdavo iš po mūsų skvernų.

Kęstutis NAVAKAS

Du lagaminai sniego

Esė

Vilnius 2008

UDK 808.2-4
Na284

Knyga išleista Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai parėmus

© Kęstutis Navakas, 2008
© marija jure., viršelio dizainas, 2008
© „Tyto alba", 2008

ISBN 978-9986-16-646-7

Turinys

TEN JŪRA

Vienas 9
Bevardžiai 13
Gero gyvenimo link 17
Kraujagyslių pančiai 23
Žmonių nėra. Nors kartais būna 27
Tuščia vieta 31
Popierinio pasaulio drąsa 35
Prasto poeto naktis 39
Kambario tyla 44
Aš turėjau Tave Tau nežinant 48
Laiškas 52
Ten jūra 59

NUSKRIAUSTI VAIKĄ

Kepurė 69
Vinis 76
Nuskriausti vaiką 80
Kur mano šiukšlė? 85

Diena kaip diena 89
Molėtai Ltd..... 94
Plastikiniai langai 99
Popierinės muškietos, plastmasinė špaga 104
Džiazai iš paukščio skrydžio 110
Nuo rankų tolstantys 120
Rašytojas ir alkoholis: kuris kurį?..... 128
Krevetės tenutyla..... 140
Vasara kaip kamštis..... 145
Plungė, penktadienis, penkios 149

NEMIEGANTIS HAMBURGE

Nemiegantis Hamburge..... 157
Jūros metafora 166
Šventojo Kazimiero akmenys..... 171
Rašytojas ir/ar kvailys..... 176
Skaitymas upei..... 186
Anabergo atsiskyrėliai 194
Rygos koliažai 200
Coda..... 204

TEN JŪRA

Vienas

Vienas kaip pirštas. Kaip Aleksoto tiltas. Kaip ši delčia.

Vienas – tai labai autentiška, bet labai mažai. Vienas būti žmogus neįpratęs, vienas gali būti tiktai tiltas ar delčia, žmogus čia neišvengiamai dairysis, kuisis ir depresuos. Degins žvakes, stovės prie lango ar rašys poeziją, dažniausiai kuo nors ydingą. Juk jam bus *nejauku širdy*, o vidinis nejaukumas paprastai netrunka prasisunkti išorėn ir jokių kranų neužsuksi. Vienatvė ir suvokiama kaip kažkokia ne mirtina, tačiau progresuojanti liga, švelnusis Alzheimeris: nieko neskauda, tiktai vis labiau grimzti į apatiją ir autizmą. Ilgainiui tavo bendravimo kodai tiek individualizuojasi, kad tampi veik nedešifruojamas. Kaip ši delčia.

Tiesą sakant, tokios grynos vienatvės, kaip ir kai kurių metalų, gamtoje iš esmės nerasi. Dažniausiai ji santykinė, atmiešta kitais ingredientais, kokia nors kasdienybės *vegeta*, tačiau mes juk mėgstame atsukti į save jos grynąją pusę ir būtent prieš ją, kaip prieš veidrodį („kas pasaulyje liūdniausias?“), kramtyti nagus ir lūpas. Jei jau tai liga. Jei sergam. Romantizmas – liga, klasicizmas – sveikata, sakė Goethe. Mes irgi, būdami vieni, manomės esą romantiški. Todėl nelabai norim pasveikti ir po klasicizmo kolonom mus pastatys tiktai karste.

Įdomu, koks „vienatvės“ antonimas? Buvimas su visais? Kaip visi? Kaip tos klasicizmo kolonos, vertingos ir apskritai įmanomos tiktai grupėje? Ar galime kalbėti apie grupių, tuo pačiu – kultūrų bei civilizacijų vienatvę? Ar buvo vieniši Maironio laikų poetai, kurių niekas kitakalbiame pasaulyje neskaitė ir niekas jau neskaitys? Taip, buvo, nes neskaitomas poetas yra dvigubai vienišas. Ne, nebuvo, nes skaitė būtent tie, kuriems tai ir buvo skirta. Jei suskaičiuotume visus visų kartų žmones, skaičiusius Maironį, pasirodytų, jog esame didelė tauta. Tačiau kodėl dabar, kalbėdami apie vienatvę, prisiminėm tautos dainių ir kodėl kažką matuojam skaičiuodami pakeltas rankas? Grįžkim namo, nes Goethe jau šypsosi ir tiesia į mus savo klastingus klasicizmo čiuptuvus.

„Namo“ nebūtinai tiesiogine, *troleibusine* prasme. Namo galime grįžti net sėdėdami seminare, kur scenoje koks nors grybas bando barstyti savo nuovargio sporas, galime už kavinės stalo ar eidami Laisvės alėja. Praktiškai bet kur. Tie namai mumyse ir juos pasistatėm, ko gero, iš savo vienatvės plytų. Būdami su kitais, stokojame laiko sau, tad ir savęs kūrimas tampa kažkoks skubotas, atsitiktinis, kupinas „bendrų vietų“. Nebent ko nors mokytumės ir manytume, kad bendravimas su žinančiu žmogumi yra tam palankus. Tačiau aš ir su tuo žmogum būčiau linkęs bendrauti visai neatsižvelgdamas į jo žinias. Viena vertus, anot O. Wilde'o, ko įmanoma išmokti, to net mokytis neverta, o, kita vertus, jis man pasakys tai, ko pats dar nesu patyręs, o tokių „išsilavinusių“ popierinių tigrų pilnos pakampės. Kada nors viską pats sužinosiu, kasdien klausdamas savo vienatvės.

Čia ateina keli senovės graikai ir sako, jog niekas neturėtų būti pats sau kriterijus ir kartais visai nekenkia sulenkti kelius ir alkūnėm atsiremti į mokyklos suolą. Visai pasimetu, nebesu-

prantu kaip čia reikia, nusisuku, užsiblokuoju. Vėl vienas. Pirštai sukryžiuoti švarko kišenėse.

Ką tu darai, kai tau būna liūdna? – sykį tiesioginės radijo laidos metu klausia viena žurnalistė. Norėjau atsakyti, kad geriu (toks bulvarinis štampas), tačiau netikėtai ir su nedideliu, jaukiu siaubu staiga suvokiau, kad liūdna man nebūna. Taip *iš tikrųjų* liūdna, kada jau reikia imtis spec. priemonių. Grįžęs ilgai apie tai galvojau, atrodžiau pastebimai surimtėjęs, lyg iš kur nors pavarytas. Nuo to galvojimo diagnozė nepakito: jau keletą metų liūdna man nebebūna, nors pats suprantu, kaip melodramiškai, surežisuotai ir pigiai tai skamba. Į šio fakto skambesį kreipiau mažiausiai dėmesio, rūpėjo kitkas. Gal kažką labai svarbaus esu praradęs, tapęs toks paviršutiniškas, kad liūdesys nebeprasimuša iš (toliau naudokimės štampų paslaugom) sielos gelmių? Gal socialiniai saitai ir kasdienybės automatiškumas ištrynė liūdesio programas iš mano vidinių diskų? Gal aš miriau?

Ir kur manoji vienatvė, su kuria liūdesys tiesiogiai siejasi? Gal ir ji kažkaip nelemtai išbluko, palikusi mane minios tankmėje? Gyvenimo nuėjus pusę kelio! Būtent čia žmogus turėtų susivokti esąs vienas. Su savo darbais bei įsipareigojimais, ryšiais bei adresais, draugais bei šeima, tačiau – vienas. Ir tokia jo savijauta bei laikysena turėtų tik ryškėti.

Tačiau juk toks ir esu. Tiek išoriškai: sėdžiu vienas prie šio teksto, mano lange gražiai švyti Orionas, geriausia vienišiaus lango inkrustacija. Tiek vidujai: niekas nebesikėsina į mano pasaulį, jokios įtakos nebeužgoš jo pamatų, o jo pastoliai seniai išardyti. Bet kur manoji vienatvė?

Žmogus, norintis likti amžinai jaunas, turėtų išsaugoti ne savo garbanas ir ūsus, o savo vienatvę. Tokią, kokia ji būdavo prieš dvidešimtį metų, su desperatiškais bandymais keisti pasaulį,

perdislokuoti jo ženklus, atverti tai, kas užrakinta, ir užtrenkti tai, kas neprašytai atsivėrė. Būtent tokią vienatvę prisimename iš... (norisi pasakyti: moksleivių rašinių). Ir būtent tokia ji ima ir praeina. Tiesą sakant, su visa depresyvia romantika.

Kas lieka? Tiesiog ramus ir paprastas buvimas su savimi. Su savimi šalia kitų. Vėl įmanoma bendrauti beveik su bet kuo ir beveik bet kokiom sąlygom. Įmanoma patirti suvaldomas, asmenybės nebeiškraipančias emocijas, net ir „stiprias". Įmanoma gyventi kaip Nykos dienoraščių akmeniui – tobulai. Dabar turiu nutilti, nes kažkur kambario kampe, va, jau stovi Goethe, tiesa, A. A. Jonyno veidu.

Čia vėl ateina keli senovės graikai ir vėl bando kažką išmintingai kalbėti. Bet aš matau, jog tai vėl tik žodžiai, o žodžių pats jau nemažai prirašiau, jaučiu, kad jų reikšmės vėl ištirpo nuo jais aprašomų objektų šviesos. Todėl tiesiog stoviu prie lango, žvelgiu į pietuose kybantį Orioną ir žinau, kad kada nors visa išsiugdyta savisauga dar bus trumpam pramušta, dar bus kaip nors visai studentiškai liūdna, tuomet galėsiu nueiti į jau minėtą radijo laidą ir pratęsti ją nuo to klausimo, į kurį tąsyk neatsakiau.

Bevardžiai

Jų tarsi neturėtų būti, nes brūkšniais susaistytame ir kableliais sukapotame pasaulyje neištarti dalykai neegzistuoja. Net pervertus paseilintu pirštu visą tą pasaulį, jų turėtume nerasti nė vienoje pastraipoje. Tiesą sakant, jie nebūtini, o nebūtini dalykai į tikslą orientuotoje visuomenėje nupūva savaime. Tačiau jie yra.

Net jei jie ramiai gulėtų būties dugne, lyg nemaišomos arbatos tirščiai, juos pastebėtume. Tačiau jie stovi, pakilę kaip kobros, daugybės jų kūnų artumas jau savaime – kirtis. Nejau jie kažką esminga mums užstoja?

Svetimi. Tie žmonės, kurių nepažįstam.

Mes jų nepradėjom, antraip pažinotume. Jie dauginasi savaime. Ir mums dėl to neramu, nes visi nevaldomi procesai baugūs. Šiek tiek ramina tai, jog nėra akivaizdžių mus jungiančių laidininkų, juos atitvėrusi standi kitoniškumo siena, tad kartais stebėti juos net malonu, lyg rajas akvariume. Tačiau negi negali atsitikti, jog sykį su vienu jų susiliesite delnais, ir iš vienų gyslų į kitas žaibiškai persilies rajų įelektrintas akvariumo vanduo. Visas.

Civilizacijų istorija rodo, jog tai ne tik įmanoma, bet ir nuolat vyksta. Dažniausiai natūra praryja kultūrą ir kalbu čia visai ne apie Pompėją.

Labiausiai baugina tai, jog nepažįstamieji neturi vardų. Todėl jie ir yra gamtos dalis, nes vardų neturi ir vilkai, kielės, kaštonai. Kartu su pastaraisiais, nepažįstamieji yra didžiojo kosminio ošimo dalis, paskutinis jų stovi turbūt jau ten, kur žvaigždžių radiacija teleidžia egzistuoti metalams bei mineralams.

Nepažįstamieji, regis, niekada nesiilsi. Kada beišeitum, jų pilnos gatvės, o troleibusai iš kažkur veža vis naujų. Visuose tau žinomuose būstuose gyvena pažįstami, tai kur gi šitie telpa? Gal jie visą laiką pakeliui *iš – į*, nes dažniausiai matai juos judančius. Iš taško į tašką, iš tūkstančio taškų į kitą tūkstantį. Taip, banaliai panašu į skruzdes. Skruzdės irgi kraupios, nes nebylios. Nebylus nebūna banalus ir jie (ir jos?) tai žino.

Banalybė juos kiek nukenksmintų, sušvelnintų ir prijaukintų, banalybė ir skirta padėti tau išgyventi, tačiau, kad taptų banalūs, jie turi kartotis. Jie visi turi kasdien atlikti kelis tuos pačius judesius. Bet, matyt, nenori ar nesugeba, todėl jie dar pavojingesni. Kasdien jie vis kiti, tu niekada jų neišmoksi.

Tiesa, jie kažkokie simetriški, akies kraštu pastebėtuose jų elgsenos fragmentuose slypi keistas logiškumas, lyg jie būtų didžiulis statinys iš *lego* kaladėlių, o tavo akis tesugebėtų aprėpti vienintelę jo dimensiją. Panašiai raidėms, tepažįstančioms popieriaus lapą, pasaulis turėtų atrodyti dvimatis.

Kartais jie eina ne po vieną, po kelis, ir nugirsti jų pokalbių skutai dar sykį įrodo, jog jie antipodai. Tu supranti žodžius, tačiau tau jie nieko nesako. Tavo kalba sukurta tam, kad aiškintų, ne klaidintų, jų – priešingai. Gal dar mėgintum atkoduoti jų kalbą, tačiau žodžius juk supranti, nėr ką koduoti. Jei nesupratai, kas sakoma žodžiais „...taip, stalas...“, vadinasi, stalas jiems reiškia visai ką kita. Gal net priešinga, nes neaišku, kokie tie jų daiktai ir su kokiomis situacijomis susiję. Gali būti, kad tokio-

se situacijose atsidurti nenorėtum, o juk atkoduoti, suprasti – vadinasi, atsidurti. Todėl geriau jų nesiklausyti, geriau, kai jie vaikšto po vieną ir kalba mintyse. Jie gal dar nebus pastebėję, jog kalbėti mintyse yra tam tikra prasme seklesnis veiksmas nei tiesiog galvoti. Taip jie gal pasidarys seklesni, ims kartotis ir kada nors taps banalūs. Galėsi atsisukti į juos ir šyptelti: aha!

Laikraščiai irgi kasdien rašo tarsi apie juos. Tačiau tarsi ir ne, nes foniniai žmonės laikraščiuose daug mažiau realūs už Romeo ir Džuljetą, o pirmo plano figūros gal jau ir būtų pavojingos, bet tam yra du žaibolaidžiai. Pirma, jos visada turi vardus, antra, jos visada ką nors veikia, veikė, su jomis kas nors yra atsitikę arba jos jau negyvos. Tai konkretu, lokalu ir tai iš esmės guodžia. Laikraštis apskritai yra vienas efektyviausių pasaulio humanizavimo mechanizmų. Jei ne tylieji jo rytmečiai, žmonija veikiausiai vėl būtų susiliejusi su gamta.

Nepažįstamieji, tiesa, laikraščius irgi skaito, dažniausiai parkuose ant suoliukų, tarsi slapta, tačiau laikraštis įgauna prasmę tik su kuo nors aptartas. Tuomet įsijungia laikraščio baterijos, maitinančios pokalbių taktikas bei mąstymų strategijas, o nepažįstamieji taip ir lieka parkuose, vieni, tad laikraščiai jų rankose atrodo itin absurdiškai.

Vis dėlto keista, kad kai kuriuos veiksmus atlieki ir tu, ir jie. Vaikštote, kalbate, skaitote. Tiesa, tų veiksmų, kiek pastebėjai, nėra daug, o ir esamų mažėja, nes kuo labiau sensti, tuo mažiau tavo gyvenime veiksmų. Ar tai, kad jie, tavo pastebėjimu, atlieka mažiau veiksmų nei tu, reikštų, jog jie už tave senesni? Jei taip, jie pirmi numirs! Galėsi dar keletą metų pagyventi saugiai ir erdviai, toks ir yra senatvės etalonas.

Vis dėlto turėtų būti kokia nors išeitis, nuo jų reikėtų kuo greičiau detoksikuotis, juos reikėtų kažkaip prisijaukinti, atspė-

ti, ištarti. Kas nors, kaip Dievas kadaise, turėtų atspėti jų vardus. Dievas juk nedavė vardų, atspėjo, tigras juk ir prieš tai buvo tigras. Tad visai įmanoma įsivaizduoti, jog jie kažkur nukišę tuos vardus turi. Ir gal kas nors vieną rytą išdrįs žengti tarp jų ir išspėlios juos visus iki vieno?

Ir gal tai būsi tu? Kuo tu vardu?

Gero gyvenimo link

Man baisu, kad nepradėčiau nuobodžiauti.
Marija Antuanetė

Karlsonas, kuris gyvena ant stogo, vaikystėje buvo geriausias įrodymas, kad gyvenimas yra kitur. Kitoks. Kitiems. Ir nebūtinai ant to stogo, Karlsonas juk skraidė, t.y. jo pasaulis buvo labiau trimatis nei mūsų – urbanizuotų plynių gyventojų. Jo vertybių sistema su į dešimtuką įsmigusiu uogienės stiklainiu irgi neatitiko mūsų realybės. Dar vėliau atjojo visokie oceolos su čingačgukais, duobę besiformuojančiai tapatybei pagilindami dar dviem sprindžiais. Jų gero gyvenimo matas buvo Sidabro ežero turtai, mūsų – koks nors nespėtas nudrengti skardinis sunkvežimis, chalva už dešimt kapeikų ir limonadas „Diušes". Geras gyvenimas, kaip prekinis ženklas, atrodė totaliai importinis, gulintis po kažkokiu mums nežinomu prekystaliu ir skirtas visai svetimiems *saviems*.

Kita vertus, tai ir buvo vienintelis laikas, kai tarsi žinojom, kas tas geras gyvenimas. Jis buvo kitur, nereikėjo patirti savu kailiu, tad jam ir užteko atitikti kokį vieną nelabai realų kriterijų. Gero gyvenimo, regis, būta visur, ne tik ant stogo ar in-

dėniškose Luizianos pelkėse. Pašto ženklų kolekcija rodė, jog jo esama ir Naujojoje Gvinėjoje ar Prancūzų Polinezijoje, o vėlesnis džinsų/plokštelių tandemas jį visiems laikams lokalizavo anglakalbėse šalyse. Dar vėliau išėjome į žmones, o gero gyvenimo riboženkliai taip ir liko šalia skardinio sunkvežimio ir pašto ženklų albumo. Net Karlsonas pakilo nuo stogo ir išskrido visiems laikams.

Jis, be abejo, mus tebestebi savo nuo tortų užtinusia akimi. Taip pat ir mūsų pastangas kurtis gerą gyvenimą ar tapatintis su jį atstovaujančiais ženklais ir formomis. Tad gal trumpam atsikimškim limonado „Diušes" ir paskraidykim su Karlsonu jo labiau trimatėje erdvėje, stebėdami gero gyvenimo raitelių lenktynes. Tegu mūsų taikikliais prašuoliuoja labiausiai paplitusios jų rūšys.

Kaip, pavyzdžiui, šis chaki spalvos pilietis, taip susiliejęs su aplinka, kad atskiriamas tik iš praeinant sujudintų lapų šlamesio. Jam gerai, nes jam reikia nedaug. Jo prekių sąrašai trumpi, vyrauja tik strateginiai produktai, jo namų rakandai neįmantrūs, tačiau negenda ir nelūžta, jo darbas toks, kad niekas pasaulyje jo nepastebi, tačiau uždarbio pakanka visoms sąskaitoms ir net petardų baterijai, padegamai per Naujuosius. Jis užsisako laikraščius, kad žinotų kaip mąstyti ir žiūri televizorių, kad turėtų ką veikti. Ir jam jo gyvenimas geras, nes nėra jokių sąlyčio taškų su kitomis įmanomomis formomis, kita vertus, jo organizme nėra receptorių joms atpažinti.

O štai pro spalvotaisiais metalais kaustytas duris išėjo priešingas pavyzdys. Pašaliečiui įmanomas pamatyti jo kelias ir yra nuo durų iki durelių. O ir tame tarpsnyje jis lyg eketėj prasmegęs ne savo, bet To-ir-To paltuose bei Ano-ir-Ano kostiumuose. Aukščiau minėtą importinį gerą gyvenimą jis sėkmingai nusipirko.

Ir tai nėra blogai, vartojimas – vienas ekonomikos variklių, be to, jei nebūtų pastarojo tipo, nebūtų ne tik žinomų dizainerių parduotuvių, bet ir (apsaugok, Viešpatie) „Akropolių“, užtektų gastronomo artimiausių gatvių kampe. Tik tiek, kad jis šį gyvenimą suvokia vien judesy, su į save lenktais pirštais. Greit nebeužteks Brazilijos miškų, kad jį laiku pasiektų visi žurnalai bei skrajutės, informuojančios apie vis naujesnę (*ergo*, būtinesnę) gero gyvenimo atributiką. Gali būti, jog tai – pamažu nykstantis tipas, štai net naujieji rusai liaujasi demonstruoti milijardus, į madą ateina santūrus kuklumas, ir po kiek laiko pižonišką besiafišuojantį turčių gal bus įmanoma aptikti tik suakmenėjusiu pavidalu – kaip pterodaktilį. Tai gal pats laikas pradėti saugoti?

Yra dar vienas gimininga tipas, štai jisai stovi priešais patį save, užklijuotą ant sienos. Rinkimai baigėsi, bet jis dar mielai pakabės. Smagu kabėti veidu į tautą. Tuo labiau, kad jį išrinko, ir jis dabar lems, kaip žvaigždės. Kai laikraščiai spausdina senesnes šio asmens nuotraukas, baisu žiūrėti, koksai jis ten nesolidus. Plika akim matosi, jog geras gyvenimas jam prasidėjo tik pakabėjus ant sienos. Jis dabar niekada nebekalbės šiaip sau. Net cigarečių kioske prašys, lyg skelbtų referendumo rezultatus. Iškilmingai ir nepaneigiamai. Nes toks ir jo geras gyvenimas – iškilmingas ir nepaneigiamas. Pareigos gal bėgant metams keisis, tačiau pobūdis ir specifika – nebe. Viršininkas. Į rytus nuo Berlyno tai visada skambėjo likimiškai. Ir tik visokios įmanomos kontroliuoti apkaltos vieną dieną gali jį nukabinti nuo sienos. Tada blogai. Pinigų, žinoma, užteks, tačiau geras gyvenimas vėl bus kitur. Ir ne tik viršininkui, bet ir popdainininkui, televizijos vedėjui ar kitam šilkverpiui. Ir kaip bus sunku suvokti, jog Karlsonas amžinas, o jie ne.

O štai žmogus, besiorientuojantis į vienadienę laimę, tiesa, ta diena jam kartais tęsiasi du šimtus metų. Dabar tas žmogus stovi prie alaus kioskelio su atkimštu buteliu ir jaustukų/ištiktukų mišiniu komunikuoja su keliais savo laimės draugais. Kažkas lyg užbrėžė kreidos ratą aplink juos ir pasaulis į rato vidų veik neprasimuša. Alkoholikai yra tokie patys sektantai, kaip ir masonai, su savais įžadais, iniciacijom bei gebėjimu minioje atpažinti savą. Ir šis žmogus išgers savo keturis alaus, o po to jį vienas naujų ar senų draugų pakvies į apeigas, vyksiančias bute, kuriame bus tik kulto įrankiai: stalas, kėdės, stiklinės, keturių žvaigždučių apartamentuose – dar sofa. Juk nieko daugiau nereikia geram gyvenimui, alkoholiko geras gyvenimas tik vidinis, kaip ir filosofo. Net ir kalba jis savotiškais aforizmais, tiesiog taupydamas jėgas.

Aforizmais galima kalbėti ir *demonstruojant* jėgas, tą geriausiai žino salonų liūtas, štai grįžtantis su trim maišais stilingų skudurų. Persirengs, pasipurkš ir – vėl pirmyn, šviežios mėsos. Be moterų jis nė iš vietos, o labiausiai alpsta pavasariais. Ne nuo avitaminozės, nuo to, jog nauja merginų karta, viksėdama trumpais sijonėliais, žengia alėjos grindiniu. Bėgant metams jos vis jaunesnės, ir jam vis sunkiau. Tačiau laikas jam dar palankus, *boogie nights* dar pačiam įkaršty. Jo trūkumas – nemokėjimas gyventi vienam, privalumas – visos tos damos, kurios irgi vienos gyventi nemoka. Dažniausiai viskas abipusiu susitarimu, su abipuse nauda, nors tik tokį gyvenimą jis ir išmano. Kitoks paprasčiausiai neįdomus ir dažniausiai pramiegamas. Na, nieko čia stebėtino, koks mikrobiologas irgi visą gyvenimą mato vien bakterijas. Ir ką?

Tik tiek, kad kasdien vienodai – atsibosta, kad ir kaip keistųsi objektas. Prasimanoma visokio lygio „priešdėlių bei priesagų“,

vis ekstremalesnių. Čia galime prisiminti ir tą žmogų, kuriam svarbus pats ekstremalumas. Kalnai, į kuriuos jis lipa, tiltai, nuo kurių jis šokinėja pririštas už kojos, rykliai, tarp kurių jis nardo, ir vidurnakčio tyla, kurią jis plėšo savo lenktyniniais motorais. Jis turbūt žūtų, jei būtų priverstas ramiai sėdėti ir skaityti knygą. Net Maironio paminklu jis ne tyliai grožėsis, o triukšmingai ropšis jam ant kelių. Na, šv. D'Artanjano nuotykiautojų ordinas yra įdomi fauna, deja, per dažnai virstanti flora.

Prisimename kadaise manę, jog geras gyvenimas yra kažkur kitur. Esama šitaip tebemanančių. Jų lagaminai bei kuprinės nuolat sukrauti ir sąlygiškai didelę gyvenimo dalį jie praleidžia ore, kaip gervės. Jie nuolat kelyje, ištryptame pleistrais nulipdytom jų kojom. Gal kas įžiūri gerą gyvenimą esant vienoje šalyje, tačiau dažniausiai jis dėstomas kaip mozaika, iš skirtingiausių skutelių. Ir tai nėra statiška mozaika, paveikslas kinta pagal visus *Fluxus* kanonus, todėl pasaulių yra praktiškai tiek, kiek ir keliautojų. Įdomi jų dalis – keliautojai laiku. Imi štai vieną dieną ir suvoki, jog geras gyvenimas buvo įmanomas tik aštuntajame dešimtmetyje. Ir pradedi grįžinėti visais užžėlusiais takais. Su to meto muzika, filmais, knygomis, atmintimi ir kitais sapnų ekvivalentais. Aštuntasis dešimtmetis čia dar nesudėtinga trasa, o juk yra taip keliaujančių į Ramzio laikų Egiptą.

Gali būti, jog ten juos kreipia kultūros kelrodžiai, daugelio nuomone, kultūros ženklais ir manifestuojasi tikrasis geras gyvenimas. Ta pačia muzika, filmais ir knygomis, tik jau nebūtinai septyniasdešimtųjų. Kunigaikščių buvo tūkstančiai, Beethovenas buvo vienas, vadinasi, kultūra stipresnė už turtus bei valdžią. Tačiau kompozitorių Beethoveno laikais irgi buvo tūkstančiai, nekalbant apie klausytojus. Kur jie? Knygos irgi ne visada padeda ateiti į protą, kartais kaip tik iš jo išmuša. O kal-

bant nemažai daliai „išsilavinusių“ žmonių, aiškiai girdėti, kaip jų galvose čeža puslapiai. Tai kur čia tas „šuo, vardu Beethovenas“ pakastas?

Atrodo, kad štai paskraidėme su savo iliuziniu Karlsonu, o prieš mus vėl tik suskilusi gelda. Niekas nieko. Prašėme – neparodė, klausėme – neatsakė. Tada, žinoma, elgiamės kaip kasdien: suskilusią geldą statome į kampą, plikome žiupsnį arbatos ir tarsi jos šiluma mumyse plinta pojūtis, jog vienu sakiniu neapsakytame ir vienu pirštu neparodytame pasaulyje gyventi geriau, ir pats šis nenuspėjamumas, kartais „vėžį varantis“, ir suteikia gero gyvenimo galimybę, kuria įmanu naudotis bet kurią akimirką. O jei kam labiau norisi su kuo nors sutapti ar kuo nors tapti – tegu. Nors ir oceolom bei čingačgukais. Nors ir pokemonais.

Kraujagyslių pančiai

Nežinau, ar Štirlicas turėjo giminių. Ne kokį pusbrolį prakutusį čekistą, o visą padūmavusių sengalvėlių chorą, blunkančioje nuotraukoje sėdintį medinės trobos fone. Šalia jų troba atrodo dar labiau medinė, pažeidžiama, degi. Šalia jų ir pats Štirlicas atrodytų jei ir ne medinis, tai tikrai degus ir pažeidžiamas. Jo pirštai drebėtų ir daugybė slaptų Berlyno planų liktų neatskleisti. O jei jau taip, istorija būtų susiklosčiusi ne Štirlico naudai, ir mes visi dabar kompensacijos už okupaciją reikalautume iš Miulerio anūkų. Kalti čia būtų buvę giminės senoje Štirlico nuotraukoje.

Tikras šnipas privalėjo būti vienišas. Kaip ir tikras kino kaubojus, slaptų reikalų patikėtinis, banko plėšikas ar agentas 007. Giminės jiems iš esmės kliudytų, būtų jų silpnoji vieta, vorele bėgtų iš paskos, žvelgdami tiesiai į Achilo kulną. Be to, giminės labai neromantiški. Klasikiniam herojui jie tereikalingi trumpam. Juos greit nužudo, kaip Dapkūnaitę filme „Misija neįmanoma", tada herojus gali pulti keršyti, žinodamas, jog iš svetimų gyslų buvo pralietas jo paties kraujas. Nenužudyti giminės čia tik painiotųsi po kojom, nuolat slankiotų kokia teta su blynais, diedukas su pašto ženklų kolekcija, knerktų pora bamblių ir d'Artanjanas su grafu Montekristu tokiame kontekste nebūtų

įleisti į literatūrą. Tiesą sakant, niekur jie nebūtų įleisti, sėdėtų po langu ir gertų močiutės kompotą.

Giminės labai praverčia tik humoristinio kūrinio personažui. Gyventi šeimoje neretai yra juokinga, o gyventi didelėje šeimoje – labai juokinga (italų kinematografas etc.), net kai tai ne juokinga, o graudu. Šeimoje šį graudulį nesunku sublimuoti į juoką pro ašaras, tai puikiai sugeba žydai, visi gyvenantys kaip viena didelė šeima. Ar reikalingi giminės pačiam rašytojui?

Jų profesijos dažniausiai netinka net romanui, jų laikraštis ne „Literatūra ir menas", o jų patirtis tipinė lyg Žirmūnai. Tačiau jie gyvena gerai, nes būtent taip tą gerą gyvenimą supranta. Giminaitis rašytojas jiems yra didelė anomalija, lyg baritonu uždainavęs fikusas. Giminaitis rašytojas pravėrė duris į kažkokį nejaukiai kitą pasaulį ir laiko jas pravertas, o iš ten krinta keisti, dienraščių neaprašyti šešėliai. Gerai, kad jis tylus, tas giminaitis rašytojas, ir per giminės šventes sėdi neapšviestame stalo gale.

Mano dėdė Virgilijus Kaziūnas buvo vienintelis Taujėnų miestelio poetas. Rašydavo į rajono laikraštį „Gimtoji žemė" keistas eiles apie „žalią arklį ir raudoną medį". Senelis, buvęs Lietuvos armijos karininkas, čia niekaip nesugebėdavo nuslėpti ironijos. Juk akivaizdu, kad „žalią medį ir raudoną arklį", bet piemenims gal kitaip atrodo. Ir dėdė, miestelio poetas, vaikščiojo kažkoks užsidaręs, vis labiau po patį save, vis mažiau po giminės kambarius. Antonionio filmo „Naktis" herojė stebi į dangų leidžiamas raketas, kurios jai keistai asocijuojasi su laisve. Dėdė poetas, vaikų paprašytas, spirdavo kamuolį „į dangų". Aukštai aukštai, iš viso savo užsisklendimo bei kitų iki kraujo suspaustų spyruoklių. Kamuoliai tiesiog pranykdavo ore. Kai kurie jų turbūt ligi šiol ten tebekaba ir nenori kristi.

Kai kuriais atvejais giminės nelinkę gyventi su tuo savo rašytoju *de facto*. Jis kažkur *de jure* egzistuoja, jo veikla yra toks keistas fonas, kaip kadaise pakelėse dūzgę telefono stulpai, tačiau tasai dūzgimas yra toksai nesuvokiamas, plonas, nežinia kur einąs, kad visiškai įmanomas ignoruoti. Ne iš kokio nelabo nusiteikimo, tiesiog išsišokėliai visada nejaukūs, tad giminėms rašytojas yra paprasčiausias Kazys ar Vacys.

Tačiau kartais jis išleidžia knygą.

Knyga yra daiktas, prieš kurį neužsimerksi. Daiktas, kurio nepaslėpsi už nugaros. Tad rašytojas padalija knygą tetoms ir močiutėms, pabarstęs maloniai skambančiom dedikacijų cukatom, o šios kokią savaitę ją „skaito". Skaito ne tik jos, o ir jų draugės, kaimynės, vaistų suleisti užėjusios seselės, dantų gydytojai, knyga cituojama telefonu ir vežama į sodą. Kartais tai – eilės. Kartais tokios, kad nejauku. Apie žalią arklį ir raudoną medį.

Giminių pastabas rašytojas priima su dėkinga trumpa šypsena ir išsyk nukreipia kalbą bet kur, tačiau kitur. Giminės irgi ne varnai, nelesa jam akių visą ilgą vakarą. Pasakė, jog viršelio nuotraukoj „gerai išėjęs", ir galima vėl šnekėti apie benzino kainas.

Visada stebėdavausi kolegomis, kurie savo tekstuose keikiasi, bliuznija ar kaip kitaip šiurpina lietuvį kataliką. Ar jie visi našlaičiai? Kur jų tėviškė, troba gimtoji, tėvai, tetos, vaikystės kaimynai? Kaip jų močiutės cituoja jų knygas mezginių draugėms? Cenzūruodamos ir kupiūruodamos? Periodiškai nurausdamos? O gal jie tiesiog visus užkerėjo savo sintakse, užkalbėjo turtingu žodynu, arba tiesiog yra geležiniai cinikai, terminatoriai, bombos dagtimi kutenantys plikus visuomenės padus. O gal jie iš tiesų laisvi? Nuo to, nuo ko aš niekad laisvas nesijausiu, be to, net nenorėčiau jaustis. Giminės, kaip jau supratote, čia tik metafora, o tekstų keiksmai – tik pretekstas.

Ir ši metafora vešli kaip klevas, ir jos kraujas teka tūkstančiais kilometrų gyslų, ir tos gyslos dūzgia kaip kadaise telefono stulpai, ir šį savo giminės dūzgimą girdi tik tu vienas. Tu visus mokai savos realybės, ji tavyje kažkaip esmingai kitaip sunoko. Tačiau be jų tu pamirštum, jog tavoji realybė ne vienintelė. Kiti jos lygmenys egzistuotų tik teoriškai, knygiškai, virtualiai, kaip dabar Ngorongoro krateris. Giminės moko tolerancijos, meilės, pakantumo kitam. Taip pat jie gali mokyti pykčio, neapykantos, niekšybės. Visi tie mokslai tau labai pravers. Kai baigsi juos, tave išmokys ligų, senatvės, pagaliau – mirties, ir tu galėsi visa tai patirti nesirgdamas, nesendamas ir nemirdamas.

Tiktai kartais, pristatomas tolesniam giminaičiui, girdėsi: čia mūsų toksai ir toksai, jis, žinokit, „prie literatūros“. Ir šypsosiesi, ir tiesi ranką. Lyg imtum už rankenos ir trumpam pravertum duris į jaukų laikinumo pasaulį.

Žmonių nėra. Nors kartais būna

Rytas yra prievarta. Dar ką tik sapnavai kokį savaitgalio seminarą, kuriame dalyvavai, vyrai ten buvo protingi, merginos gražios, o vynas skanus, ir štai saulė duria aštriuoju savo kampu tau į snapą, turi nubusti, sapnas dūžta, ir tu jau žvelgi į lubas, ant kurių nieko neparašyta. Diena ir ateina kaip tuščias lapas, naujai įsigyta užrašų knygelė, – nei telefonų joje, nei pačių užrašų. Bet tik trumpam. Gimei ne šįryt, tad netruks išlįsti ankstesnės dienos su savais kontekstais, tekstais bei telefonais. Atmintis nubunda vėliau už mus. Ji apskritai eina iš paskos, kaip mūsų gyvenimu mintantis hienų būrys. Ji mus saugo, ji mus ir išduoda.

Tenutyla visoks triukšmas bei pyktis. Tenutolsta ši taurė. Te niekas nieko nesakys *urbi et orbi*. Tyliai tyliai, vos girdimai tesirpsta vyšnios Suvalkijoj. Te broliai artojai... Tsss.

Ištariau šį burtažodį, ir viskas pranyko. Nutilo, nutolo ir net, regis, nebesirpo. Išsijungė el. prietaisai ir pati jų el. Knygos užsivertė savaime. Ėmė stigti oro, net ant mažo lapelio niekas jo nebuvo užrašęs. Tiktai kieme ant mano slyvos snigo. Smulkiai plėšyta vata, kaip teatre. Tada pamačiau, jog scena tuščia, pasaulis kaip iššauta gilzė, ir niekur niekur nėra nė vieno žmogaus. Aš visus užpūčiau.

Žvelgiau į savo kiemo slyvą, o sniegas jau leidosi iš kažkur manyje atsiradusiu vamzdžiu, vertikaliai žemyn. Taip žvilgsnis slysta televizijos programomis, kol visos jos parodomos ir išnyksta kaip žmonės. Visa, kas parašyta apie žmones dabar man irgi atrodo pasenę ir nereikalinga. Kam? Jų nebėr, užpūsti jie. Išpūsti iš nubudusios atminties.

Vakar naktį skambino pažįstamas, siūlėsi ateiti gerti ugninio vandens ir atsivesti tris nepažįstamus. Nepažįstamų ir tada jau nebuvo, žinojau, kad nepažįstami yra fikcija, o pašnekovą sunaikinau nepriimdamas. Jo neliko akimirksniu, su paskutiniu priebalsiu.

Čia, kur dabar geriu arbatą, kadaise gyvenę kiti žmonės. Netikiu, kad gyveno. Juos liudija seni namo raštai, tačiau raštai liudija daug ką, pavyzdžiui, geležinį vilką. Geležinis vilkas man realesnis, nes įkūrė miestą, kurio aikštėje tebestovi ant postamento. Tai įtikina, trumpam, tačiau žmonės veik niekada neįtikina. Jie pernelyg lakūs.

Žmonės bando įtikinti. Jie ateina prie mano stalelio, bet su savais argumentais. Kartais argumentai per silpni, tad žmonės juose sudyla, ir stalelis vėl tuščias. Kartais argumentai stiprūs, tuomet ima grėsti mano tapatybei, aš užsimerkiu, ir stalelis vėl lieka tik mano. Netikiu nė vienais, jie meluoja, o pasauly egzistuoja tik tiesa, melas – proto fikcija. Tiesa, kartais dekoratyvi bei išraiškinga.

Man labai sunku patikėti epochomis, Renesansas ir barokas pilni vaiduoklių keistais drabužiais ir keistais papročiais, ir keista kalba, ir keistais tarpusavio santykiais. Ir keistu noru įsiteikti mano apsilpusiai sąmonei, būti jos suvoktiems bei priimtiems. Įtariu, jog jie nori savaip lemti ir daryti įtaką mano orientacijoms ir sprendimams, todėl žinau, kad jų nebuvo. Netikiu, kad Pary-

žiuje kadaise vaikščiojo šitiek Viešpaties statistų ir karta po kartos kažką veikė. Jų statytos katedros tebėra, jas liečiau, gal todėl jos man realios, o tų žmonių niekada nebuvo. Aliejiniai dažai patys sutekėjo į jų atvaizdus. Gamta juk irgi nusitapo pati.

O fotografijos? Ar matėte tuštesnį reginį? Tiškevičiaus ir Kosakovskio triūsas pasmerktas iš anksto, jie fotografuoja tuštumą, kurioje pro stiklinę dūdą mato ponus ir valstiečius įvairiai klostuotais rūbais, su pypkėm bei rykais. Jų gi nėra, niekada nemačiau jų jokiame realybės užkabory. Jie daug nerealesni už nutapytus, o kadangi tuštumą gali fotografuoti tik pati tuštuma, nėra ir Tiškevičiaus su Kosakovskiu. Mane vėl bando apgauti.

Jaučiuosi paveldėjęs ydingą ir silpnavalę atmintį, kuri nuolat bando įteigti man kažkur kažką mačius, sutikus, net ėjus šalia, metus ar keletą. Tai – bjauriausias apgaulės būdas, nes pasitelkiami pačios sielos mechanizmai, vienatvės baimė, jaunystės mitologijos, noras būti santykyje su kuo nors. O kodėl ne su daiktais ar idėjomis? Kodėl būtinai su ta minia, kuri seniai išnyko iš mano gyvenimo nepalikusi gilesnio pėdsako? O jei nėra pėdsako, vadinasi, nebuvo ir minios. Niekas nepraėjo. Sėdėjau vienas, gėriau arbatą.

Prisimink klasės draugus, sako man arbata, šėlai su jais, projektavai save pagal juos, priimdamas ar priešindamasis. O kur jie dabar, atsakau, o kokie jie dabar, o ką jie dabar man reiškia? Ką nors reiškia tik tie veidų spiečiai nuotraukose, bet visas medus jau išvarvėjęs, o gatvėj sutikti veidų turėtojai, pasirodo, nebeturi nieko man, net ir tų veidų. Jie nuo žvilgsnio subyra į dulkes. Tiesą sakant, jie visada buvo dulkės, tik trumpam sugebėję įgauti formą. Sielą juk pats (trumpam) jiems įpūčiau.

Keisčiausia, kad nežinau, kur aš pats. To savęs-prieš-dvidešimt-metų neberandu, vadinasi, niekur ir nėra, vadinasi, nie-

kada ir nebuvo. Tik vėjas smėly raštus išaudė. Tačiau neberandu ir savęs-prieš-minutę. Tada gėriau arbatą, dabar nebe. Tada galvojau apie savo klasę, dabar nebe. Esu dabar, greitai nebe. Kas tas *dabar* ir kas tas *greitai*? Ir kas įrodys, kad esu? Arbata nebedegina lūpų, minčių neliko, žvelgiu į apsnigtą slyvą ir būnu taip tyliai tyliai. Jei įstengčiau dar tyliau – manęs iš esmės ir nebeliktų. Iškeliaučiau.

Ir net iškeliauti nereikia. Viskas – ir tie žmonės, ir tas mano miestas – kasdien iš manęs iškeliauja. Keičiasi. Gyvena. Išduoda, kaip jau sakėm, mano atmintį. Jei kadaise išmokau kelis eilėraščius, juos ir turėsiu; jie nesikeis, nors gali keistis mano santykis su jais. Ką dar galiu išmokti? Kartais norėtųsi išmokti (tuo pačiu – savotiškai įsigyti) viską taip, tarsi sustabdant pasaulį. Jis išryškėtų manyje lyg nuotrauka ir jau niekad nesikeistų. Visada galėčiau prisėsti ant pamėgto suoliuko, ir pamėgtas vėjas pūstų medžiams į nugaras. Naudočiausi tik pamėgtais pasaulio ženklais, tad būtų saugu, jauku ir niekas nenervintų. Kol imčiau ilgėtis dar nespėtų pamėgti dalykų, naujo kraujo ir tada vėl sutikčiau, kad pasaulis keistųsi. Sutikčiau netgi leisti jam nugriauti mano pamėgtą suoliuką ir pastatyti, tarkim, fontaną su blizgančiais bumbulais.

Klausausi, kaip sninga ant mano slyvos. Negirdžiu. Bandau prisiminti tuos kelis eilėraščius. Neprisimenu. Noriu, kad paskambintų tas, kurs vakar. Neskambina.

Ir niekur niekur nėra žmonių. Jie pernelyg greitai keičiasi, kad būtų. Man tai per daug sudėtinga, tenka eiti į virtuvę, žvanginti indais ir grįžti su dar vienu puodeliu arbatos. Pamačius, kad jos vėl yra, grįžta ta iliuzija, jog žmonių kartais būna. Beveik patikiu, kad būna, kadaise gal net esu matęs. Taip ir pradedu tekstą tuščiame dienos lape: kadaise, gal, net.

Tuščia vieta

Toks anekdotas: kambaryje dvi blondinės. Viena uždega šviesą: o, yra šviesa. Užgesina: o, nėra šviesos. Kita atidaro šaldytuvą: žiūrėk, čia jinai.

Išeinu parūkyti ir pro langą matau, kad mano kambarys tuščias. Kaip? Juk ką tik ten buvau, skaičiau „Poezijos pavasarį". Dabar tuščias, atrodo lygiai taip, tarsi manęs apskritai nebūtų, neegzistuočiau. Kai kurie ženklai dar stengiasi šnekėti, atverstas almanachas, stiklinė mineralinio, kelios skardinės nuo vakar išgerto alaus, tačiau ženklai pernelyg materialūs, matosi, jog dvasios jie neturi, nes Dievas jų nesutvėrė.

Grįžtu, ir daiktai vėl susigrąžina nors minimalias prasmes, ima kažką reikšti, jų balsas nors nestiprus, bet jau girdimas. Dabar tuščia lauke. Kaip? Juk ką tik stovėjau ten po alyva, galvojau apie man brangius žmones, kažkas įdomaus buvo atėję į galvą, o dabar už lango tuščia, net cigaretė nebesmilksta, o svarbiausia – nebėra tų gerų minčių, jos jau pagalvotos. Jų vieta taip pat tuščia.

Visa diena buvo nesiliaujantis tuščios vietos plėtimas, taip Sacharos pakraščiai verčia iš po žemių vis naują smėlį, ir štai vietoj derlingų laukų vėjas jau stumdo kopas. Kėliausi, skaičiau, kažkur buvau, kažką veikiau, kažką galvojau. Dabar ten nebesu,

to nebeveikiu, nebeskaitau, nebegalvoju. Pažymėjau visus šiuos daiktus, vietas bei veiksmus ir palikau. Jie neturi autonomiško buvimo, be manęs jie paprasčiausiai nustoja buvę, virsta tuščia vieta. Apvalia nulio kiauryme. Taip žvelgtume į šautuvo tūtą ir matytume, jog ji tuščiavidurė, nebešaudys, tylės.

Kartais ir jaučiuosi tarsi atgnybtas nuo didžiulės tuštumos, bet ir atgnybtas tebesu susijęs su ja keliais vamzdeliais, kuriais kartais įsismelkiu į ją, trumpam užpildydamas, kartais ji nusėda manyje, trumpam pasiūlydama užsimiršti. Išeiti iš kelių nuolatinių kontekstų apsupties, kaip ką tik buvau išėjęs iš kambario.

Kartais galvoju, kad tuštuma, ko gero, humaniška, ji padeda neperdegti, o žmonėms, kurie nedega ir nedegs, ji yra vienintelė buvimo erdvė, visos kitos juos ima prievartauti, siūlydamos prasmėmis užnuodytą orą bei vandenį. Kad taip neatsitiktų, pasaulis išrado pakankamai tuščiažiedžių knygų, muzikos, įpročių ir kitos nepavojingos plastikos. Nes baugus yra pasaulis, kuris netelpa po kokakolos kamšteliu.

Bėgant metams tuštuma keičia savo dislokacijos vietas. Kadaise ji visa plytėjo prieš mane, kiekvieną rytą atverdavau duris į nepažįstamą žemę. Nežinojau, ką sutiksiu miesto kavinėse, apie ką šnekėsiu, ką man bus lemta patirti, su kokiomis moterimis bus lemta gyventi, kokius rašysiu tekstus ir kokias knygas skaitysiu. Saulė buvo aukštai, ir šešėlis atrodė trumpas. Žolė, kaip žinome, tuomet irgi buvo žalesnė, kas be ko, juk tik vėliau išmokau pastebėti ir pustonius.

Dabar tuštuma už nugaros, ji atsiranda visur, kur pabuvoju, ja virsta viskas, prie ko prisiliečiu, ką perskaitau ar apie ką pagalvoju. Vis mažiau daiktų, kuriuos liečiu, ir minčių, kurias galvoju *pirmą kartą*. Viskas jau naudota, atskiesta tuštumos, su-

simaišę su jos atomais. Išimtys retos, o jas lydintis entuziazmas dar retesnis. Net jei pamatyčiau raudoną žolę, nustebčiau daug mažiau, nei vaikystėje pamatęs žalią.

Ką gi, tenka mokytis tuštumos, eiti iš kambario ir stebėti tuščią savo kėdę. Kadaise vieno poeto interviu perskaičiau, jog jis visus metus nerašė. Tuomet man tai atrodė neįmanoma. Negi jam neįdomu, kokius tekstus jis parašytų? Negi tie tekstai taip fatališkai išsipildė, išnaudodami visas savo galimybes? Kodėl jis taip rizikuoja?

Praėjus daugybei laiko, trejus metus dirbau knygyne. Visą tą laiką ne tik nerašiau, bet beveik ir neskaičiau. Neskaičiau ta prasme, kuria normaliai skaitoma normali knyga, o nerašiau visom įmanomom prasmėm. Keisčiausia, jog visiškai nepasigedau šių užsiėmimų, net nepagalvodavau apie juos, jie buvo virtę tuščia vieta, nors tikroji tuščia vieta buvo manyje. Ji įslenka nejučia, skleisdama narkozės dujas, ji neturi skonio ir formos, todėl receptoriai į ją nereaguoja. O pastebėjęs, kur atsidūrei, jau esi šiek tiek priklausomas nuo tuštumos, imi iš jos vaduotis, tačiau reguliariai tebevartoji, nors ir mažėjančiom dozėm.

Tuomet būna gera vėl atrasti pasaulį, savo knygas ir savo tekstus, vėl kažko mokytis ir vėl ieškoti to, ką kažkada buvai radęs, bet nežinia kur užkasei. Galiu paliudyti, jog mokslas daug sunkesnis nei prieš dvidešimtį metų, nors kas žino, gal dar po dvidešimties vėl mokysiuos ir vėl pavyks.

Viena tuštumos atmainų yra silpnumas. Man patikdavo stebėti tiek savo, tiek šalia atsidūrusių žmonių silpnumą, nepavojingas jo formas, nes šiaip silpnumas turi griaunančios potencijos kaip, beje, ir jėga. Ankstyvieji eilėraščiai, kuriuose paprastai apstu *ir* (jokiu būdu ne *vien*) silpnumo, turi kažkokio trapaus žavesio, kuriam ir dabar sunkiai atsispiriu. Mano gyvenimo pa-

keleivės neišvengdavo situacijų, kurios atrodė stipresnės už jas. Kartais ignoruodavo, kartais kovodavo, ir jų pažeidžiamumas buvo puikus. Mano draugai pasijusdavo vieniši, ne dėl to, kad visi juos būtų apleidę, o dėl to, jog trumpam pabodo būti etaloniniais *savimi*. Tuomet padėdavo pavargusias galvas vakaro dievui ant peties, ir pokalbis tapdavo tikresnis, sunkiai įmanomas užrašyti. Nes silpnumas neužrašomas, jis – tuštuma, jis už šrifto kompetencijos ribų. Kartais atrodo, kad be jo visą gyvenimą būtų galima *išspėlioti* kaip televizijos viktorinoje.

Rašau visus šiuos sakinius, beveik fiziškai jausdamas, kaip jie palieka mane, užleisdami vietą kam? Atspėjote. Ji jau čia. Štai išeisiu į lauką, ir ji taps banaliai pastebima. Pro langą atrodys, jog kambaryje tik ji. Jau trečia nakties. Per dieną tiek visko paverčiau tuščiu puslapiu. Atrodo, kad nuo ryto, lyg nuspaudus kompiuterio klavišą, ekranu vis bėgo juodas brūkšnelis, naikindamas tekstą.

Kaip tuščia. Kaip gražu, kai tuščia.

Popierinio pasaulio drąsa

Vienas baisiausių dalykų mano kambary yra tuščias popieriaus lapas.

Paniškai bijau tuščio popieriaus lapo, tiksliau to, ką ant jo ruošiuosi veikti. Teksto, koks jis bebūtų. Visaip stengiuosi to išvengti, neatsidaryti, likti užsitrenkęs, susigalvoju įvairių užsiėmimų, simuliuoju, kišu galvą į smėlį. Žinoma, reikia kuo greičiau peržengti lapo ribą, rašyti, tačiau jau veik viskas parašyta, o tai labai nervina. Ypač nervina *privalomi*, kam nors pažadėti rašiniai, dažnai imu rašyti ką nors *vietoj jų*. Taip kadaise savaitę bijojau vieno pranešimo, kasvakar sėsdavausi prie kompiuterio sukandęs dantis ir, kol atėjo eilė jam, parašiau septynis eilėraščius. Tokia baisi buvo mano baimė, ir tokie saldūs į ją smingantys septyni eilėraščių dalgiai.

Bijojau ir šio tuščio lapo, tačiau jau rašau, išdrįsau, ir tai – pirmoji mano drąsa. Antroji: prisipažinti, jog bijojau. Trečioji: parašyti *septyni eilėraščių dalgiai*. Argi ne kičas? O parašiau. Vadinasi, atsakysiu.

Daug paprasčiau, kai tie tekstai dar neparašyti, gyvena viduje, nes sėdantis už darbo stalo paprastai jie jau būna manyje apsigyvenę, jie jau išeitų, o aš sėdžiu ir drebu nuo tokio keisto jų artumo. Kai jie manyje, aš vienintelis jų dievas, o štai parašysiu,

ir jie atsidurs kažkokiam panteizmo pragare tarp tūkstančių kitų. Atsidurs kontekste, kuris man nebepavaldus. Juk ir sėdėdamas savo kambary jautiesi daug saugiau nei scenoje. Čia tu ramiai geri arbatą, išjungi nebaigęs, užverti vidury sakinio, o ten kiekvienas pūkas gadins tavo švarką, balsas negalės virpėti, o galiausiai ant kaklo šoks *šlipsas* ir tave pasmaugs. Todėl apsisprendimas rašyti, spausdintis ir leisti knygas man reiškia susitaikyti su tuo apgailėtinu faktu, jog literatūra prasideda ne nuo čia, ir susijusi su iliuzija, kad dabar nieko neparašius ji čia bent jau baigsis. O tai, viena vertus, džiugina, kita vertus, įpareigoja, trečia vertus, stabdo, nes atsakomybė yra stiprus stabdis.

Tam, žinoma, subręstama. Drąsa lydi kiekvieną judesį brandos link, o jei galima pasakyti „klaidą brandos link", tai ir ją. Man drąsa yra pakankamai gili dvasinė kategorija, todėl net nesiečiau jos su kokia nors „menine" arogancija ar chuliganizmu. Jei, tarkim, išeičiau į gatvę šviesiai žaliu kostiumu rausvom žvaigždutėm, tai būtų panašaus gilumo drąsa, kaip ir kai kurių literatūros chuliganų. Galima ir išeiti, jei tokį turėčiau, tikrai išeičiau, smagu būtų. Tik nereikėtų manyti, kad tokie ir tik tokie kalėdų seneliai dabar viską diktuos.

Išsidurti akis, kaip tie „chuliganai", yra ganėtinai drąsu. Pasaulis tampa mažas, paneigtas ir visas po tavo pirštais – imk ir formuok. Egzistuos tik tai, ką apčiuopei ar ant ko nuleidai delną. Atsklis duslus dundesys iš paneigtos pašalies, bet joks „klasikas" nežvelgs tau į veidą, o į jo veidą iš tamsos sėkmingai pūsi savo burbulus. Tik tiek, kad pasaulio tu niekaip neišsidursi, kada nors jis ims sprogdinti tave ir tavo pozą iš vidaus, todėl man gražesni ne neigiantys, o žaidžiantys. Visa poezija yra žaidimas, kartais „apie" pasaulį ir mus jame, o kartais „apie" patį

žaidimą. Tarkim, dadaizmas, siurrealizmas ir kt. Tarkim, socrealizmas, – kiek kita prasme.

Kartais išsiduriama dalis akių, krašteliai. Ne vienas esam akli kuriai nors realybės briaunai. Kalbu ne apie įgimtą aklumą, o apie pasakymą sau: ne, to nėra. Kūrybinę drąsą aš labiau sieju su nekategoriškumu, nors tarsi turėtų būti priešingai. „Ne, to nėra." Toks labai keistas pasakymas. Viskas yra. Žinoma, egzistuoja hierarchijos ir prioritetai.

Pačioje kūryboje drąsa dažniausiai virsta kažkuo kitu, nes grynu pavidalu ji lygiavertė kitoms psichologinėms būsenoms, tarkim, liūdesiui, o eilėraštyje (ypač jame) psichologinės autoriaus būsenos ar diagnozės net ne visada pageidautinos. Galima, žinoma, įsivaizduoti „drąsų" autoriaus mostą, tik ar visada jis liudys tą patį kaip karo lauke? Jei taip, Geda ir Daugirdas būtų „drąsūs" autoriai, o Čigriejus ir Strielkūnas – „baikštūs". Ir kas iš to?

Baimė kūryboje tiek pat padeda ar trukdo, kiek ir drąsa. Iš baimės galima sukurti puikiausių tekstų, prisiminkime kad ir Kafką. Galima ir graužtis, liautis rašius, nepasitikėti savo tekstais ir juos deginti. Prisiminkime kad ir tą patį Kafką. Tarp šiandieninių literatų rastume ne vieną fobijų ir kompleksų kamuojamą individą. Dažniausiai tai pasireiškia ne tik savikritiškumo, bet ir paties humoro jausmo praradimu, jei tik kalbama apie jų kūrybą. Per didelė baimė, jog skaitytojai sykį pamatys, kad esi ne toksai didelis, kaip tvirtina kiti skaitytojai. Tai tarsi turėtų skatinti rašyti „dar geriau", tačiau jau esi lenktynių trasoje (kad ir su savimi pačiu), tam tikras balansas prarastas, ir kompleksai bei saviizoliacija didėja.

O kai taip, nenuostabu, jei rašytojas patiria „provincijos menininko sindromą", dažniausiai tiesiogiai susijusį su pripažini-

mu, statusu, tiksliau abiejų tų dalykų stoka ar baime jų netekti. Vis dėlto sunku įsivaizduoti, kad jis ir sėdasi rašyti, galvodamas apie gausius savo skaitytojus, recenzentus bei premijų komisijas, jog bijo, kad štai parašys, o į jo pasiekimus koks Cz. Miloszas net per apsuktą žiūroną nežiūrėtų. Visi rašo panašiai, t.y. savo pasaulius lipdo iš panašaus molio, – ir S. Geda, ir N. Laukavičienė – o skirtingus rezultatus lemia ne drąsa ir ne baimė. Patys Geda bei Laukavičienė ir lemia, o jie, kaip žinom ar nujaučiam, sudaryti ne tik iš šių dviejų molekulių.

Nors jos mūsų gyvenime ir kūryboje egzistuoja kaip ir tūkstantis kitų. Be jų būtų kažkaip nuobodu. Dykuma. Tuščias lapas. Negazuotas mineralinis.

Prasto poeto naktis

Langas. Taip, jis mėgsta nuo jo pradėti. Jei langas būtų tik metafora, jis kiek vengtų atverti jį į naktį, tačiau jis realus, o realūs dalykai turi jaukios paguodos.

Jis jį atveria, nes naktis už lango jau ganėtinai teatrališka, kamerinė, skliaustuose, užskliaudusi horizontus, kuriuose, manykime, tebekyšo gąsdinantys bokštai ir iš saldainių dėžučių iškirpti kupranugariai lėtai brenda per kakavos dulkes. Jam to nereikia, jis čia tam, kad visa tai susikurtų.

Naktis jam palanki, nes jis yra daug apie tai skaitęs, o perskaityti dalykai juk svarbesni už pamatytus. Jau selektyviai perfiltruoti, be nuosėdų. Diena – mimikrijos metas, dieną jo neatskirsi nuo kitų, naktį kiti miega. Čia jis ir išlenda, atsidaro langą ir net, žiūrėk, užsirūko. Jei prisimerki, dieną dūmai atrodo juodi, naktį balti.

Balti kaip lapas, kurio baltumą jis dažnai lygina su griaučiais, turinčiais apaugti jo žodžių mėsa. Tokios jo metaforos. Ryškios. Lapo griaučiai jį gąsdina, nes mėsa apaugti dažniausiai nėra linkę. Tuomet jis vėl sėdi, žvelgdamas į naktį, ir jo ryškios metaforos sako, kad naktis taip pat į jį žvelgia. Naktis – tavo mylimoji, sako ryškios metaforos, naktis tuoj guls tau į skreitą, ir tu ją apvaisinsi.

Pasaulis, kurio jis nevaldo, prasisunkia pro nakties filtrus, atblyksi savo lempomis ir atgirgžda padangų protektoriais. Paukščiai, tiesa, tyli, bet jis junta juos tylint visai greta. Nėra gerai jausti tiek apie jį nenumanančio pasaulio, tačiau dieną to pasaulio dar daugiau. Tik dieną jis pasimeta pats savyje, vienas jo segmentas uzurpuoja kitą, tuo tarpu naktį pasaulis nuosekliai intonuojamas ir kartais darosi sunkiai pakeliamas. Naktis yra iššūkis, mąsto jis, naktis yra akistata.

Jam net keista, jog kadaise praėjo daugybė naktų, tarsi neturinčių jokios savaiminės vertės. Lyg juodai vilkinčių čiurlioniškų pamėklių vora, be vardų, pavardžių, adresų. Jis nepravėrė nei jų, nei lango į jas. Taip jos ir dingo, nors kartais atrodo – tik pakibo virš galvos, jas integravo ta baugi erdvė, kurioje jauku tik radijo bangoms. Tos nepašauktos naktys kada nors nusileis prisipažinti kas esančios, jis žino, kad taip bus.

Jis daug ką žino, jis žino, kad teksto audinys skyla į informaciją ir energetiką, ir kad energetikos raketa nešėja yra stilius. Lygiai taip ir para jam skyla į dvi dalis: diena yra informacinė jos pusė, naktis – energetinė. Jam apskritai daug kas skyla pusiau, jis mąsto dažniausiai binarinėm opozicijom. Lyg žino, kad esama dar daugybės pustonių, tačiau nesuvaldyti pustoniai gimdo pabaisas. Daug paprasčiau, kai viskas yra moneta. Aversas – reversas.

Jau laikas rašyti, augintis lape raumenį po raumens, tik naktis dar neguli skreite ir apmaudu: lyg pasiėmei lanką, o strėlės iššaudytos kažkokių neaiškių apačų. Tu man duodi obuolį, o aš palikau dantis ant tualetinio staliuko, rašė J. Cortazaras savo jaunystės romane. Obuolį!

Sodo obelys naktį rąžosi, ir jie be paliovos dunksi į kažkokias aidžias plokštumas, tarsi kieme kas išklojo parketą. *Per naktį*

dunksi obuoliai, rašo jis, *lyg plaktų obels širdis.* Po to obelis jo tekste atgyja, įgauna žmogiškų bruožų, o galiausiai net paukštiškų, nes išskrenda. Štai ir tekstas.

Jis yra kadaise rašęs apie obelį, tik ji tada neišskrido. Jis yra rašęs apie daug ką, o jei jau kankina temų badas, vadinasi, apie viską. Ir jam gera būti rašius apie viską, tai rodo į poeziją jį žiūrint garbingai ir sistemiškai. Kartais jisai sėdi prie lapo griaučių ir junta, jog poezija jame ima pildytis. Išsyk visa.

Nesvarbu, kad mažai kas spausdina. Ten – kitos taisyklės ir kiti autoriai, kurie apie viską tikrai nėra rašę. Jie dabar gal irgi žvelgia į naktį, tačiau kuris jų parašys apie obuolius? Jie jų negirdi, jie užsikimšo ausis baltais šalikais. Jis myli juos, tuos kitus autorius, savaip, beveik iškreiptai, tačiau negerbia ir jam nejauku su jais būti. Juk kartais atrodo, kad jiems jau viskas aišku, jie dėl nieko nėra nustebę, jie – nebe filosofai. Atrodo, jie tik sėda prie savo balto lapo ir išsyk viską parašo. Ir laikraščiai su žurnalais, žiūrėk, tuoj užsidegs nuo jų tekstų grožio. Ne, jis žino, kad yra dalykų, kurių jie niekad neaprašys, nes kiekvienas jų žvelgia pro savo žvilgsnio grotas, tuo tarpu jis gali žvelgti visu kūnu. Jis nėra įsipareigojęs. Jis laisvas. Štai ir šią naktį jo žvilgsnis priima, bet neįkalina.

Todėl jis vengia bendrų vakarų su tais autoriais. Tiek scenoje, tiek už stalo. Jis yra kviečiamas, kartais. Sykį (kada tai buvo?) perskaitė dvyliką eilėraščių, ir tie autoriai kažkaip keistai tylėjo, kaip tušti kibirai. Jis skaitė daug, nes jam sekėsi, jis tai žino ir tuščio kibiro nuomonė jam – nulis. Tačiau po to kažkas jame apvirto, smėlis ėmė byrėti atgal, ir jis dabar skaito tik su panašiais į save. Kuo panašiais? Aha. Pats nežino. Gal tuo, kad sugeba su jais kalbėtis. Gal tuo, kad ir jis, ir jie savaip nesukomplektuoti, lyg filmo sekundė iš devyniolikos kadrų.

Tiesą sakant, viskas čia taip pat kaip ir su anais. Tekstai, publika, alus, merginos. Nuolat atsiranda, kiekvieną pavasarį į gatves išeina nauja jų karta. Jei jau išėjo, penketą metų poezija jas domins. Tuo pačiu ir poetai, tuo pačiu ir jis. Kiek kartų po skaitymų yra eita pas jį, skaityta toliau, o nereikalinga naktis spjaudė jiems į žvakę. Keistos merginos. Joms burnose būdavo labai daug seilių, o vienai, jis beveik tikras, ant liežuvio augo plaukai. Tik nebuvo tarp jų mylimosios, visas mylimąsias veikiausiai susirinko anie autoriai ir dabar kur nors smaugia.

Tam ir naktis, kompensuojanti esencija. Grąžinanti penkis filmo sekundės kadrus. Net jei kojos būtų nupjautos, naktis jas ataugintų, juk ir dalgiai naktį pakarti, ir per naktį jiems atauga žolė. Kuo arčiau rytas, tuo jo mintys darosi skaidresnės. Tokios perregimos, jog jų apskritai veik nebėra. Galima ir nemąstyti, arba mąstyti vien daiktavardžiais, gal net kokiais trim. Dviem. Vienu. Obuoliai. Naktis. Aš.

Aš netirpsta. Tik jį tarsi kas ištaria mėnuly, kur tampa šešissyk lengvesnis. Ir tas *aš*, vis dėlto šiokia tokia dominantė, taškas, pro kurį štai ir sunkias kažkas, tarsi kraujas pro kulkos skylutę. Kas? Vaizdai. Kaip kadaise jis nesugebėdavęs ištverti nakties, skambindavęs draugams, merginoms, net nepažįstamoms, net negražioms. Eidavęs į miesto parką pasėdėti po kaštonų siluetais arba pas jau minėtus draugus pagulėti sniege po jų langais. Palikti palto atspaudą ir išeiti. Seniai tai buvo. Kaštonai tebėr, bet merginos paseno, o draugai palaipsniui virto tekstais. Štai ir šiame lape jis dalį tų draugų užrašė. Lapo griaučiai nebebaltuoja, tačiau raumenys čia glebūs ir oda tįsta drapiruotėm. Jam nesvarbu, sužvarbusi gyvybė irgi yra gyvybė. Gal kuris skaitytojas nupūs jos nuovargį savo kvapu.

Tekstas gula į segtuvą, užrišamą padilusiu raišteliu. Jis kyla nuo stalo ir vėl prieina prie lango. Vos švinta, naktis kieme pamažu darosi netikra, skaitmeninė. Obuoliai ima kristi kažkaip be garso, lyg jų parketą vėl išardė. Jau įžiūrimoje gatvėje šuo už pavadžio vedasi šeimininką.

Jis prisimena, jog kadaise buvo vaikas. Tėvams kalbantis apie kažkokį jųdviejų bendrą įvykį, paklausęs, kur tuomet buvęs jis. Tu? – nustebę atsakę tėvai, – tavęs apskritai nebuvo. Nebuvo? Tai kur aš buvau? Ir apsiverkęs. Praėjo tiek metų. Kur jis dabar? Ten pat. Tik nebeverkia.

Jis vėl atriša segtuvą ir verčia lapus. Nuo keistos lauko šviesos jie tapo skaidrūs kaip langai. Jis verčia juos, lyg daugybę blizgančių stiklų, už kurių naktis, gatvė, sodas, grėsmingi bokštai, kartoniniai kupranugariai, seilės, prakaitas.

Pasaulis, kurio jis niekad neįveiks. Kartais dunksteli sekundė, kai jis tai suvokia.

Dabar.

Kambario tyla

Vanduo čia išnyko greitai. Suskaldydamas kavos tirščius, likusius puodely, vos įžiūrima patina apnešdamas pirštuotą stiklinę, mumifikuodamas ant stalo likusius nebeatpažįstamo valgio likučius ir palikdamas palangės vazonuose simetriškus dviejų augalų griaučius. Gyvybė išsyk išteka paskui vandenį, galbūt, kaip ir jis, suskildama į smulkiausius segmentus, garus, molekules, virpesius. Tada tie segmentai gal dar čia, kambary, įstrigę į jo erdvę, ir gal reikia tik palankių sąlygų ir viskas vėl virs vandeniu bei gyvybe? Juk visos knygos irgi glūdi priešlapio abėcėlėj, kol sykį tos raidės susipina palankia tvarka. Tai gal čia bus tai, kas...

Ne, ne.

Kambarys gal kiek per mažas, nes *visa tai* labiau ir pastebima mažose erdvėse, didelės moka apgauti tuo, jog nėra vienusyk apimamos akimis. Čia viskas labai arti. Judesiai čia turėdavę pintis. Žema sofa atrodo dar visai nauja, žydi kažkokiom tapetinėm gėlėm ir tai gal jaukiausias kambario baldas. Tuo pačiu – vienišiausias. Šalia jos priklaupęs stalelis vasališkai laiko lėkštę su akmenimis virtusiais vaisiais, minėtą Marso grunto pilną puodelį ir televizijos programą, kurioje data sustojo lyg per avariją sukultame laikrody. Televizijos programa kyšo pro jo kraštą, rizikingai. Tad gal tai?

Ne, veikiausiai ne.

Stalas kitame kampe, apvalus, tarsi kampo antitezė, nedidelis, mizantropiškas, nenaudotas, nereikalingas, seniai užsidaręs savy ir užsirakinęs vieninteliam savo stalčiuj. Ant stalo dulkės, po stalu dėžės, kuriose daiktai, kadaise gal gulėdavę ant jo, vietoj ar šalia dulkių, vėliau nusileidę. Nereikalingi daiktai paprastai kyla į palubę ar leidžiasi ant grindų. Tiesa, ant stalo nėra tuščia. Ten valgio palaikai ir laikrodis, kuriame ilgai, sykiu su laiku, seko baterija. Dabar baigta, o sustoję laikrodžiai juk išnyksta.

Lentyna čia optimistiška, didelė ir gili, tvirtai laikanti keliasdešimt kompaktų, keliasdešimt knygų, keliasdešimt taikomosios memuaristikos objektų bei keliasdešimt tarpų, kuriuose nieko nėra. Vėliau būtų buvę. Be nuotraukų, beveidė. Aukšta, dabar jau per aukšta. Kairiosios jos pusės daiktai keistai šiltesni ir jaukesni nei dešiniosios, matyt, tai turėjo savas priežastis.

Bet ir čia nesimato, kad.

Paveikslai du, abstraktūs, per abstraktūs, per jokie. Atskirti plakatų bei afišų gulyklėlės. Tai gerai, nes, kabėdami šalia vienas kito, pernelyg ardytų kambario konkretumą, keisdami jį surogatais. Plakatai čia tinka, jų daug, dažniausiai iš renginių bei koncertų, atmintį įgarsinantys plakatai. Čia jau ir nuotraukų, daug, visos dar į juostelę, kambario kontekste jos atrodo, lyg ten būtų kalbama, vaikštoma ir į viršutinį kraštą gražiai kiltų cigaretės dūmas.

Ir – tyla.

Tarp lentynos ir stalo tuščias sienos tarpas – silpniausia kambario sienų vieta: nuogas, susigūžęs, lyg būtų aptiktas ką gėdinga darantis. Dešinėje – durys, už kurių kitos buto erdvės, buto niekas, jį mes atskyrėme kaip austrės žarnyną ir palikome kriauklėje.

Iš ten tikrai ne.

Daiktai guli ir muziejais virtusiuose butuose, tik ten kitaip, ten viskas sušukuota ir panašu į objekto įkapes. Čia jie dar akivaizdžiai tebesaugo visą kambario genomą. Iš po sofos kyšo krumpliais susiglaudę svarmenys. Keli išrengti kompaktai žvilgėdami didžiuojasi tuo, jog čia sukosi paskutiniai. Ant stalelio krašto guli septyni dideli, juodi, kieti ir neapsakomo gražumo duonos trupiniai. Ir – tyla.

Pernelyg akivaizdi, pirminė, neperdirbta. Taip tylu turėtų būti uolų gelmėse, atrodo, jog kambarys pamažu virsta jomis. Daiktai lyg vario rūda, sunkios lyg akmenys erdvės. Tylą tarsi labiausiai turėtų pabrėžti simboliai, ar tie patys nejudrūs kompaktai, arba plokštumos: sienos, palangė, nuo baldų pabėgusios grindų proskynos, tačiau čia tyla tokia tiršta, jog visos jungtys su ja perdegė.

Žinoma, atsklinda garsų iš anapus, silpnų, langai labai sandarūs, tokių nusilpusių garsų, lyg toli skridusios bitės. Kažkas atgirgžda, lyg rūbai šlama lietus, padangos minkštai raiko gatves ir kasryt girdėti paukščiukas. Keista jo giesmė panaši į pirmojo Kairuano muedzino, atkurtą iš kokio nors molinio velenėlio po tūkstančio metų. Tačiau tai – išorė, kita raidė, kita realybė. Kylanti iš visai kitų resursų, pereinanti per kambario tylą, kaip keleivis per stotį, ir nieko joje nepaliekanti.

Keista, bet irgi ne. Tikrai ne.

Kartais dar kai kas kinta. Šviesa. Ji gęsta ir įsižiebia skirtingu intensyvumu bei skirtingais intervalais, nes diena ryja naktį, po to – atvirkščiai, prieš langą augančios alyvos lapai vartosi lyg vaikiškam kaleidoskope ir kambario daiktai kinta kaip drabužio klostės. Vis kitaip juos liečia artimiausia žemei žvaigždė.

Tyla vis ta pati. Ji ryja save pačią, save pačią išspjaudama, ji save gimdo vis iš naujo, plyšte plyšdama nuo nesiliaujančio nėštumo, ji save kūrena, išlydo ir išlieja iš naujo. Ir kambario

daiktai joje tarsi didžiuliame, skaidriame, nuodingame, niekuo neperskeliamame luite. Visi: stalelis, svarmenys, lentyna, kompaktai, knygos... Knygos?

Taip!

Štai ji, stovinti viršeliu ant lentynos krašto. Sunki, kiek pasvirusi. Raidės jos puslapiuose nuo svorio mikroskopiškai lėtai slenka viena pro kitą, nešdamosi puslapius. Svorio centras iš lėto kinta, ir štai vieną dieną, veikiausiai žiemą, kai švyti ne tik dangus, bet ir žemė, ji lengvai žengtels per lentynos kraštą ir ilgai kris, mojuodama savo puslapiais. Į grindis trenksis su garsu, kuris čia seniai pamirštas. Ir lengvi raibuliai nubėgs grindimis, ir suvirpės tas, kas tiek laiko nevirpėjo, ir laikrodžio sekundinė rodyklė peršoks per vieną padalą – tiek laiko truks paskutinis įmanomas garsas šioje tyloje bei paskutinis judesys – ir tuščioji sienos dalis baimingai prasivers.

Pro plyšį kiek matysis kaimynų kambario dalis, televizorius, filmo pradžia: kamera slenka po seno barokinio viešbučio skliautais, pro „juodus veidrodžius", lipdinius, ornamentus, griaudėjant Franciso Seyrigo vargonams. Kambario tyla visa jėga plūstels pro atsivėrusį plyšį. Tik trumpas gūsis, tačiau jame ištirps filmo vargonai, ir mestas pistacijos kevalas be garso kris į stiklo vazą. Vienas *tų* gūsių. Vyras prieš televizorių impulsyviai apsidairys ir žvilgtels į moterį šalimais. Bet vargonai vėl pasigirs ir vėl caksės lukštai.

Siena bus vėl sandari, vėl įkalinusi savo tylą, pakibusią virš ant grindų atsivertusios melancholiško išeivių poeto knygos. Po grindis slydinės šviesos rombai, siunčiami artimiausios žemei žvaigždės. Ji bus maža ir blausi. Pavasarį padidės. Po penkių milijardų metų ji padidės tiek, kad sudegins šį kambarį. Tada tyla nurims, nes ugnis prisiims ligi tol joje slypėjusį klyksmą.

Aš turėjau Tave Tau nežinant

Nežinau, ką dabar veiki. Tačiau Tu nežinai, ką aš. O aš nieko, sėdžiu prie lango ir bandau išpūsti dramblio formos tabako debesį. Tu gal karpaisi nagus, gal net kojų? Tai kam mums visa tai žinoti, matyti, fiksuoti. Žinojimas užknisa. Mes pernelyg banalūs, kad žinotume. Nesvarbu, ką veiki, svarbu, kad.

Lietus, kuris, kaip žinome, plonom stiklinėm kojom po visą sodą bėginėja, šiąnakt mus savaip jungia, Tu juk irgi jį stebi. Tačiau tai irgi nesvarbu, kartais tarp mūsų nėra jokio objekto, matomo abiem, tuomet realybė ir pasitraukia. Tuomet atsiveria vaizduotė, iš esmės – literatūra. Tik mėgėjai mano, jog baltas puslapis jai būtinas. Tu būtina, puslapis – ne.

Juk aš būnu su Tavim, galbūt su ta, kurios pati dar nepažįsti. Perfrazuojant klasiką: Tavo ribos yra mano vaizduotės ribos. Kuriuosi Tave, bandau atspėti, nulaužti Tavo kodus ir pakeisti savais. Po kelių parų Tavo spynose suksis mano raktai. Po kelių parų Tu ateisi, ir aš nustebsiu dešimčia skirtumų tarp Tavo Tavęs ir mano Tavęs. Vėl būsi spėjusi save suslėpti ir suklastoti. Žvelgsi į mane iš blindažo, nors matysiu jo betoną slystant nuo tavęs lyg šilko marškinius. Kol vėl liksi nuoga, kokią dabar ir matau.

Lietus vis lyja, jis irgi banalus, jis gadina man visą literatūrą.

Jis kartais trukdo man kurtis Tave, todėl galvoju, kurių lakiųjų materijų kontekstai Tavęs negožtų. Tarkim, garsai.

Turbūt įkyriausia pasaulio dalis, nes neišvengiama. Nuolat kažkas čeža, taukši, krebžda, ošia, varsto duris, perjunginėja pavaras. Iš visur man nereikalingų pokalbių šrapneliai, muzikos skiautės, kaimynas metalistas vėl pjauna savo gitarą, ir netgi nuo arbatos kylančius garus aš, regis, pradedu girdėti. Pakankamai šiame gyvenime regėjau, sako mirštantys. O girdėjo? Tikrai daugiau. Be nuostolio galėjo apkursti dar keturiasdešimtmečio krizės metu. O jei sėkmingai sveiki išgyveno, veikiausiai visi turėjo akvariumus: idealaus begarsio pasaulio mikromodelį. Spalvų bei judesio daug, garso – nulis. Dekoratyvusis *spa*.

Tu manyje begarsė. Net jei kalbi, ta kalba visai kitaip suformatuota. Girdžiu ją, bet ne ausimis. Žmogus, prisidėjęs kriauklę prie ausies, girdi ne jūros ošimą, o jo galvoje tekantį kraują. Tu manyje kalbi kiek garsiau, nei teka kraujas, todėl girdžiu.

Kas dar? Kvapai. Silpniausia materija. Net jai apibūdinti naudojame skolinius iš kitų arealų. Sunkus, lengvas, gaivus. Persikų, vanilės, muskuso, ambros. Dar: popieriaus, skalbinių, prakaito. Kvapai mažiausiai savarankiški, atrodo, jog savaime jie neegzistuoja, juos kuria skalbiniai, vanilė, popierius, kaip aš dabar kuriu Tave. Tik tiek, kad ir Tu gali mane kurtis, o kvapo ir popieriaus santykis – vienakryptis.

Prisimenu Tavo kvapą, esu jį išskaidęs į segmentus, tačiau paprašytas nesurinkčiau ir neatkurčiau. Turėtum pati ateiti ir kvepėti, to nesuvokdama. Juk užuodi tik savo kvepalus, paties kvapo ne. Tam esu aš.

Kas dar? Taip, vaizdai. Nebepavojingi, nes per keturis dešimtmečius spėjo nusidėvėti. Veik viskas manyje jau turi savas matricas. *Would You like to replace*? Ne, kam, nebestebina. Orūs

miestai, kur lankėmės vasarą, irgi stebino dvidešimtmetį jaunuolį, iš kurio išaugo dabartinis aš. Nebesistebintis, veik nebestebintis. Todėl jie niekaip negalės Tavęs *replace*. O Tu juos – gal. Juk vietos, kuriose mūsų buvota, įgavo papildomų konotacijų ir dabar pasaulis į mane atsisukęs būtent tomis vietomis. Jos skirtingos. Kai kuriose mums nebuvo gerai. Tačiau ir jos lieka, siurbdamos tą energijos dalį, kurią sau leidome joms atiduoti. Gerųjų vietų daugiau, tad entropija dar suvaldoma. Todėl šie vaizdai lieka. Ir paryškina Tave, lyg seni drabužiai. Būtent seni, įprasti, nes apsirengdama naujai Tu tarsi neigi mūsų tradiciją, leidi atminčiai pasijusti mažiau reikalingai. Be to, tai, kad turi man neįprastų drabužių, primena, jog turi ir daugiau man nežinomo gyvenimo. Natūralu, kad dalies jo man geriau būtų niekada ir nesužinoti.

Jau kelios valandos sėdžiu prie šito lango ir kuriuosi Tave. Tokią, kokia, manau, ir esi, nes kurdamas naudoju vien Tavo duomenis. Nieko nekeisdamas, gal tik kartais perintonuodamas rizikingesnius Tavo bruožus. Ne vien su Tavim taip būnu ir kalbuosi. Žmogus, didesnę vienatvės dalį praleisdamas prie savo palėpės lango, neišvengiamai kalbėsis ne tik su įsivaizduojamais žmonėmis, bet ir su daiktais, net poelgiais. Seniai kalbuosi. Tačiau kuriuosi tik moteris, vyrai man įdomūs vien kaip oponentai ir visus juos įmanoma užrašyti tekstu, veik be nuostolių. Vyrai apskritai man savaip plokšti. Su jais galima tik pasišnekėti, ir tik su nedaugeliu jų. Moterys kas kita, jos menkiau įžemintos, todėl kartais visos atrodo lyg nutrenktos žaibo. Ir bendravimo diapazonas čia – nuo meilės iki neapykantos. Nuo dailių pacukruotų paviršių iki gelmės, pilnos užspausto riksmo.

Gerai, kad esi. Gerai, kad susitinkam. Tačiau nežinau, kas būtų, jei niekad nesiskirtume. Tai mane blokuotų. Turbūt ir

Tave, nes sakei, jog aš išliksiu amžiams tik tada, jei manęs nebus. Vadinasi, mąstome panašiai. Vadinasi, abu kuriamės vienas kitą, tarsi kastume tunelį po Atlantu iš priešingų pusių. Kada nors gal susitiksim vandenyno vidury. O jei ne, būsim praleidę daugybę gražių naktų prie savo langų, tarp kurių stiklinėm kojom bėginės lietus. Būsime jau beveik literatūra.

Tada suprasim, kad pamilti literatūrą daug lengviau, nei pamilti gyvenimą.

Laiškas

Jie negenda, nedyla, nenyksta, jie neišeina iš mados, jie apskritai niekur neišeina, tesugeba ateiti. Susnos, visiški susnos. Taip jis galvoja, piešdamas ant voko vieną po kito keturis profilius. Profiliai kiek skiriasi, net atrodo nupiešti skirtingais gyvenimo laikotarpiais, kurių paskutinis nežada nieko gera. Ant vokų gera rašyti ir piešti, galvoja jis. Ne, reikėtų galvoti trumpiau: ant vokų gera rašyti. Jei jau ėmei piešti ant vokų, kai tau keturiasdešimt, atrodo, kad...

Skambutis. Kažkam kažko reikia. Bet jis jau ketvirtojo profilio areale, pasisuka į jį, o profilis ramiai sako: išjunk, visai dienai. Išjungti mobilų! Niekada nėra pagalvojęs apie tokią nuostabią maišto formą. O kodėl gi ne, šiandien tokia diena, bus galima pavaikščioti ir pažiūrėti, kaip žmonės gyvena ne ryšio zonoje.

Jis deda pripieštą voką ant ne ką už voką didesnio stalelio ir prislegia jį dėžute ančiuvių. Iš kur tie ančiuviai? – galvoja jis, bet galvoja retoriškai, į tuštumą, be atsakymo. Ne ryšio zona yra neatsakymo zona.

Dabar, tarsi žvelgtų pro iš kumščių pasidarytą binoklį, jis aiškiai mato, kur yra banaliausia namų vieta. Virtuvė. Vėl eiti, virtis kavą ir keptis du kiaušinius? Kaip tūkstančius kartų? Žinoma, šiandien originalu būtų keturis, gal net visus kiek rastų,

gal net iš kaimynų nubėgtų pasiskolinti, bet čia kažkoks kamštis pašoka beveik nuo saulės rezginio ligi balso stygų, ir jis nebegali pratarti nė žodžio. Keista taip sakyti, jis juk ir nekalbėjo. Bet galėjo kalbėti, dabar jaučia, jog nebegali. Pasirodo, tylint galima dar labiau nutilti. Jis vėl sėdasi šalia savo mažojo stalelio, pieša ant voko dar vieną profilį, moterišką, nedailų, perbrauktiną. Perbraukia, pasiima švarką ir išeina.

Ir išsyk už kiemo vartų pamato mažiausiai dvylika skirtingų miesto vietų, lyg policijos budėtojas savo monitoriuose. Tos jo miesto vietos, tos nuolatinės, kasdienės jo miesto vietos, tos nesunaikinamos, refleksyvios, šunimis iš paskos bėgančios, jo kūnu ir krauju virtusios miesto vietos. Aš jų nepastebiu, galvoja jis, aš kasdien stebiu tik jas, todėl nebepastebiu. Aš noriu jas pastebėti, kažkodėl būtent šiandien, bet būtent šiandien man neužteks tam jėgų.

Čia, kaip filme, išsyk privažiuoja žalias žemagrindis troleibusas niekam nesuvokiamu numeriu, ir jis iš jo išlipa rajone, kur iš tiesų retokai. Retokai čia, galvoja jis, maišydamas kavą mažoje plastiku iškalinėtoje kavinukėje, kur padavėja, vardu Eleonora. Nežinia kam jis ją maišo, cukraus neįsidėjo. Turim kiaušinienės, sako Eleonora. Sako sienoms, nes jis ne ryšio zonoje, jis tylos kateris, o šaukštelis rankoje – jo motoras. Ką, sako jis, bet Eleonora jau nuėjus. Taip, galvoja jis, maišydamas kavą, retokai čia, o čia gražu, namai čia paprasti, bet žmonėms juose turbūt gera gyventi. O kaip tai atrodo, kai žmogui gera gyventi? Gal jis tą kaip nors išreiškia?

Jis dar sėdi ir išgėręs kavą, Eleonora tuščią puodelį iš jo tarsi ne paima, tarsi išgauna, atsargiai kaip išminuotoja. Tada jis pakyla ir eina. Nepažįstamų rajonų bruožas yra tas, kad čia gali eiti bet kuria kryptimi, visos gatvės čia – pagrindinės. Staiga jis

suvokia, kad už šį rajoną yra visiškai, absoliučiai, niekaip neatsakingas, kad atsidūrė struktūroje, su kuria niekuo nėra susijęs ir kad tai, pridėjus išjungtą mobiliųjį, reiškia, jog jo laisvė išaugo tarsi pupa ir pasiekė dangų. Užplūsta toksai svaigulys, kad jisai stabteli ir padeda abu delnus ant skelbimų lentos. Neskelbkit man nieko, skelbimai, sako jis, tiesiog neskelbkit. Pasisuka ir eina toliau, stengdamasis pėdas dėlioti neužmindamas šaligatvio plytelių sandūrų. Žino, kad užmynęs išsyk virs skelbimu, afiša, vardu, data, vieta, dažais, popierium ir pasivijusi skelbimų lenta jį mirtinai užguls.

Čia yra upė, galvoja jis, čia yra ne tik dangus, bet ir upė. Upės krantai nustatyti bjauriais penkiaaukščiais, tačiau per kelis dešimtmečius žmonės ir juos sušildė. Kokie keisti žmonių gyvenimo ženklai, galvoja jis, galbūt jie kasdien pjaunasi, nepasidalydami pajamų už vogtus daiktus, tačiau matai, kur jų kasdien stovima, rūkoma, pro langus blyksi veidrodžiai, prieš kuriuos jie šitiek metų stengėsi būti gražesni nei yra, kartais jie švęsdavo savo šventes, juk nuo jų čia atlikę ir tas, ir tas, o ant šito suolelio sėdėdami jie tegalėjo žvelgti į upę ir už jos tekantį geležinkelį. Jam atrodo, jog taip kelias dešimtis metų sėdint ir žvelgiant į upę bei geležinkelį, turėjo būti pagalvota daugybė nuostabių minčių. Ir kad vien dėl to čia gyvenantys žmonės gražūs, net tie, kurie ne.

Nė velnio nekimba, sako netoliese stovintis indėnas (vietiniai keistai panašūs, lyg visus čia būtų pasėjęs pravažiuodamas Oceola), gal nori pažvejoti? Jis, žinoma, nori, sumoka meškerės nuomą (du alaus), indėnas išjoja į girdyklą, o jis užmeta meškerę ir stovi. Kaip ją laikyti? Taip?

Nuo upės sklinda užtvindytos bibliotekos kvapas, knygos ten jau pradėjusios pūti, jam kažkodėl gera įsivaizduoti daugybę

pūvančių šriftų, pūvančius viršelius, pūvančias autorių pavardes. Daug pavardžių, visas pavardes, visas. Ne, viena galėtų kyšoti iš vandens, jis ją panardintų meškerės galu.

Kitame krante savo geležimi praplaukia traukinys, rodos, išnyra minutei ir vėl nuskęsta. Jo kvapas neatsklinda, bet, regis, turėtų kvepėti kaip naujas skardinis sunkvežimis, kadaise gautas šeštojo gimtadienio proga, amžiuje, kai ir miegama su sunkvežimiais.

Imk, smeigia į nugarą indėnas. Meškerė virpteli ir atsigręžęs jis mato, jog indėnas atnešė ir jam. Ačiū, sako, tolesnio teksto dar nesugalvojo. Abu sėdi ant kranto, geria alų ir tyli. Tą meškerę, galiausiai sako indėnas, galima įsmeigti į dugną ir palikti. Didelės žuvys čia nekimba, nenutemps. Didelės žuvys, galvoja jis, didelės didelės žuvys. Didelės žuvys.

Aš gal jau eisiu, sako jis, aš turiu reikalų. Tu nepanašus į tokį, sako indėnas, ačiū už alų. Ir jis eina, ir jis turi reikalų, ir jam į darbą. Bet visa tai kitur, ne šiandien, ne čia. Jis eina neatsisukdamas, tačiau, lyg turėtų užpakalinio vaizdo veidrodėlius, mato kaip indėnas baigia alų ir vėl užmeta meškerę, taip vėl virsdamas upės dalimi, kuria ir buvo.

Įdomiausias žmogaus užsiėmimas – eiti, galvoja jis, braukdamas smiliumi per šalikelės tvorų šonkaulius. Nieko nėra geriau, aš niekada daugiau nebevažiuosiu. Eisiu. Didelės žuvys.

Kelios smulkios gatvelės susibėga į nedidelę aikštę: trys suoliukai ir tuščias betono ovalas vidury. Saulė jau virš vietinio prekybos centro, bet, jei niekas neskambina, kam jam ta saulė. Ant gretimo suoliuko prisėda dvi merginos, ir jis kažkodėl užsinori, kad jos atsispindėtų jo batuose. Jis per ilgai žiūrėjo į batus, o pasaulį ir ima atstovauti daiktas, į kurį per ilgai žiūri. Bet merginos yra gražios ir jo batuose neatsispindi.

Atleiskite, sako jis priėjęs, aš žinau, kad jums neseniai buvo liūdna, bet tai visada praeina. Merginos jį stebi nebyliai, žvelgia iš apačios, tad jis pritupia. Niekad nebuvau jūsų rajone, sako jis, o dabar jame dar ir tupiu. Merginos juokiasi, atsargiai, lyg eitų tamsoje, bet vis dėlto. Man čia patinka, sako jis, ir jūs man patinkat. Todėl ir eisiu, sako stodamasis, turiu reikalų.

Jūs nueikit prie upės, sako gražaus, kiek netaisyklingo veido brunetė, ten anapus važiuoja traukiniai. Gražiausi – naktiniai.

Jis negali pasakyti, jog ten jau buvo, veiksmas negali eiti prieš tekstą, jis ten nebuvo, jis eina prie upės. Taip, ji graži, galvoja eidamas, kol jauna, kol ji – lyg neatplėštas laiškas. Po to jos veido proporcijos keisis ne jos naudai. Jis jaučia galvojantis kiek banaliai, tačiau jam labai patinka šiandien būti banaliam, kartais minios žmonių susirenka tam, kad pabūtų banalūs, tarkim, į vestuves, o jis juk svetur, svetimas, išsijungęs. Galima.

Daugybė žmonių važiuoja pro šalį savo mašinomis. Lyg turėtų tikslų, lyg skubėtų sumušti kuo daugiau savo gyvenimo įvarčių. Kita vertus, tas aplinkinių žinojimas ar neva žinojimas, ko jie nori – savaip guodžia. Jei jie nežinotų kuo užsiimti, nejaugi jų užimti neturėtų jis. Jis vienas jų visų! Jam atrodo, kad turėtų, todėl jis su dėkingumu akimis nulydi pravažiuojančius automobilius ir net šviesoforų spalvos jam yra dėsningos ir simpatiškos.

Ne, prie pačios upės jis neis, nes jau gali eiti ir neidamas, tarkim, vėl sėdėdamas Eleonoros kavinėje, tai ir daro. Užsisako penkias po penkiasdešimt. Išsyk, tegu pastovi prieš akis. Išgėręs dvi, atsisuka į gretimą stalelį. Ar jūs ne iš serviso, klausia ten sėdinčių, *audinė* genda, sunkiai užsiveda, galit? Mes ne, sako sėdintys, bet jei tau reikia, nurodysim, kokia *audinė*? Kokia, galvoja jis, dieve, kokia? Ačiū, sako, gal tiesiog išgerkim. Ir išgeria. Ir dar.

Turim cepelinų, sako Eleonora. Kasdien turite? – klausia jis. Ne, ne kasdien. Ar yra kokia nors jų turėjimo tvarka, klausia jis, koks nors planas, tvarkaraštis, potvarkis? Ne, sako ji. Ne, galvoja jis, ne, kaip įmanoma, kad ne. O jei, pavyzdžiui...

Jis liaujasi galvoti, nes ant grindų guli atvirukas, piešinio nesimato, tik bjauriai blizga celofanas. Jis tiesia ranką, norėdamas pakelti, bet ranka taip ir lieka pakibusi. Ačiū, sako jis Eleonorai, eisiu jau, netgi važiuosiu. Eleonora yra dailių, tačiau kažkokiu kirviu pakoreguotų bruožų, devintojo dešimtmečio kuodas ją tik puošia, tad jis pagalvoja, kad mielai čia dar liktų, suvalgytų cepelinus, gal net visus, o po to jie važiuotų pas ją ir žiūrėtų, ką ji ten po darbo žiūri, bet tiesiog dar kartą žvilgteli į ją ir atsisveikina. Čia atvirukas, sako jis. Žinau, sako ji, ten jam ir vieta.

Žemagrindžiai troleibusai ir parveža, nors kartais atrodo, geriau, kad tik išvežtų. Po to ten jiems baigtųsi laidai, elektra ar dar kas, keleiviai tik išvažiuotų ir daugiau jų niekas nebematytų. Bet ne, grįžta. Jis dar stebi, kaip keistai ne savas miestas virsta savu, net svetimus šiukšlynus keičia savi, štai jau visas šalikeles jis gali palyginti su galvoje saugomomis nuotraukomis, štai pravažiuojami net tie pastatai, kurių jis nekenčia, o tai labiausiai liudija grįžimą namo.

Jis nenori namo. Jis atsisėda šalia fotoateljė vitrinos, kurioje atsispindi besileidžianti saulė, betekantis mėnuo, besižiebiančios žvaigždės, betirštėjanti tamsa ir kažkur anapus beblyksinti žiburių pilna tuščia, klaidinga, nereikalinga upė. Be žuvies. Be.

Jis vis dėlto grįžta, nes kiekvienas nenoras namo yra fiktyvus, todėl trumpas. Kurį laiką jam dar įdomu stebėti namus, per kelias valandas spėtus vos juntamai pasiilgti, jis tuo dar džiaugiasi, kol gali, paskui kiek pastovi prie lango, atsisėda prie savo miniatiūrinio stalelio, pavarto ančiuvių dėžutę (iš kur tie ančiuviai?)

ir paima voką, išpieštą profiliais. Tasai susna laiškas atėjo dar iš ryto. Jis jo neatplėšė. Atplėš dabar. Jis žino, kas ten. Pernelyg gerai žino. Jis žino, kad perskaičius tą laišką gyvenimas niekada nebebus, koks buvo. Tarsi jis pats gultų į tą voką ir užsiklijuotų iš vidaus, o už jį liktų gyventi laiškas. Taip ir bus, ir, regis, kad jis pats taip norėjo.

Didelės žuvys, šnabžda jis, didelės žuvys. Naktiniai traukiniai.

Ten jūra

She came to me one morning
One lonely Sunday morning
Her long hair flowing
In the midwinter wind
„Uriah Heep“

Lašas krito lėtėdamas, spėjau akimis sekti jo paprastą lyg styga trajektoriją, galvojau, kad visai sulėtės, sustos du pirštai nuo jam pražūtingos plokštumos, tačiau ne – kaukšt ir nebėr. Daiktai pernelyg tingūs keisti parodymus, dažniausiai juos perrašom mes, stebintys, todėl lašas mums nebėra lašas, akmuo nebėra akmuo, ir vėjas pučia pilna burna giliausios prasmės. Pasaulis tampa literatūra, o literatūroje gyventi yra jaukiau, ten visos koordinatės paklūsta vienokio ar kitokio kompaso diktatui. Dabar magnetinis polius ore, lašas krinta lėtai, o kai nukrinta, pagalvoju dar sykį: rytoj ji atskris.

Man ji jau skrenda, jau leidžiasi, tik lėtai, labai labai lėtai, tad jos leidimuisi šiandienos neužteks. Vadinasi, šiandiena apskritai nereikalinga, kažkoks keistas jausmas apima suvokus, kad kaip tik dabar gyveni tą dieną, kurią tikrai pamirši, nes labai

to norėjai, keista matyti rodyklėmis prajojantį tą laiką, kurio sąmoningai troškai netekti. Gyvenimo gale pritrūks būtent jo, tačiau mūsų atstumtas laikas ir yra tas gyvenimo galas, periodiškai mus ištinkantis. Ir šios keistos tuščių sekundžių prenumeratos nenutrauksi.

Rytoj ji atskrenda – mintis kaip į veją įvarytas kuolas, aplink kurį sukies ant vis trumpėjančios grandinės, kol nuėdi visą perimetro žolę ir imi graužti klintis bei šlyną. Tada reikia virtis arbatos, nesvarbu kokios, nes svarbiausias jos parametras bus karštis – prijaukinta skausmo atmaina. Gurkštelsi ir su garais išpūsi kelis pernelyg narkotizavusius fantomus, bus galima eiti skaityti, ne, geriau – tvarkytis kambarį. Gal ji norės užsukti.

Kambarys kaip didesnysis mūsų kūnas nuo pastarojo skiriasi tuo, kad čia įmanomos greitosios plastinės operacijos. Tuo juokingiau skamba žodžiai „*tvarkytis* kambarį“. Jis tvarkingas, tvarkiau jau, kojinės iš po kėdės seniai po vonia, jis švarus, bet dar be makiažo. Sukabinu ant grindų samanojusius paveikslus, strategines knygas atsuku veideliais, kampe stovinčią laisvos formos skulptūrą sukioju tol, kol vienu rakursu ji man lyg pradeda kažką rimčiau simbolizuoti. Visi artefaktai užima ergonomiškas pozicijas, ranka pasiekiamas, ant patefono *atsitiktinai* pamirštamas originalus Mileso Davieso „The Birth of the Cool“ vinilas, o ant stalo atversta F. Pessoa knyga užverčiama, tarp puslapių įdėjus Vienos blusų turguje pirktą durklą. Dar reikia, kad viskas nebūtų kaip vitrinoje, atrodytų natūraliai, bet ir šitą mes mokam, kambarys atrodo lyg stilingai atbrizgę džinsai. Čia tik suklysk, ir laikas grįš atgal, lašas vėl sukibs ir pakils į debesis, vėl ateis vasara, paskui pavasaris, kurio vieną naktį mes su ja darysimės vis mažiau pažįstami, kol pasiimsiu savo vis pilnėjančią taurę, paklausiu, ar netrukdau, ir atbulas

išeisiu iš kambario į erdvę ir laiką, kuriame buvom dar nepažįstami.

Už lango kaimynai neša į automobilį kažkokias dėžes. Baikščiai dairydamiesi, lyg tai, kas į tas dėžes nesudėta, grėstų tam, kas sudėta. Užtraukiu užuolaidą, ir spektaklis baigiasi. Paploju, bet jie neateina man nusilenkti. Miegas.

Keliai į visus oro uostus yra tolimi ir per ankstyvi. Patys oro uostai, būdami ne tik valstybių, bet ir dangaus bei žemės susikirtimo taške, kuriame laikas belytis, neperkirstas į dieną ir naktį, yra savotiškai nerealūs. Tik čia įmanoma įeiti į nedidelį kambarį, o išeiti iš jo kitapus gaublio, kur kita valanda, kitas metų laikas ir žmonės kalba kaip vaikystėje gaudytos nesuprantamos radijo stotys. Bet tarp tų žmonių kažką veikia ji, štai aš įžengsiu į oro uostą tarp laukiančiųjų, tapsiu vienu jų ir laukimo energija tekės mumis visais tarsi kokia megaschema, tada nusileis ji, ir mūsų energija ją įžiebs. Sulaukti visi gražūs, kad ir kaip kelyje sudilę būtų.

Veikiausiai atrodys kiek kitaip nei tada, prieš pusmetį. Dideliam name, kurio šeimininkas sutemus parodė ranka į tamsą ir pasakė: ten – jūra. Ir atsirado jūra, nors dieną ten plytėjo didelė statybų aikštelė, kažkodėl panaši į gelžbetoniniais breketais sukabintą šypseną. Dalykai, kurių nematome, nepasiekiame ir nesuvokiame, visada kviečia vadinti juos jūra.

Vakarėliui persiritus per kraštus, pasiėmiau savo taurę ir išėjau klaidžioti to didžiulio namo koridoriais. Namas buvo beveidis, tarsi iškirptas iš gyvenimo būdo žurnalo, jame gyveno ne žmonės, o interjerai. Net nesusimąstydavau, kad gyvenimas kartais gali būti toks antrinis, atspindintis poligrafiškai tobulą tuštumą. Pūstelėjau į užuolaidos kutus, bet jie nesujudėjo. Tuomet supratau, kad visi mes nupiešti. Namai su jų kutais nupieš-

ti viename foniniame paveikslėly, o man pūstelti štai prireikė bent keturiasdešimties piešinių. Gurkštelėjau, eikvodamas vis naujus piešinius, įėjau į pirmą pasitaikiusį kambarį ir tada pamačiau ją.

Oro uosto švieslentė rodo, kad ji nusileis po penkiasdešimties minučių, dabar veikiausiai kur nors virš Vokietijos. Žvelgdama žemyn, matytų ne ją, o debesis – iš Reino ir Elbės, iš Miurico ir Bodeno, – ir tie debesys lėtai plauktų, galbūt atsispindėdami jos animacinėse akyse.

Tos akys prieblandoje keistai žibėjo, taip žiba nė metalai ar mineralai, taip žiba netinkamai lygintuvu brūkštelti švarko atlapai. Gražiai, bet taip, kaip neturi būti. Ji atsisuko, ir aš paklausiau, ar netrukdau. Jos figūra atrodė savotiškai laimėta iš tamsos, tamsai taikantis vėl ją pasiglemžti, todėl, negailėdamas vis mane piešiančios rankos, žengiau artyn dar per pusšimtį piešinių ir pasakiau: žinau, kad netrukdau, bet ar Jūs tai žinote? Žinau, atsakė ji, aš klausausi jūros, o jūros reikia klausytis dviese. Ir mes stovėjome ir klausėmės to, ką šeimininkas pavertė jūra, ir jūra mums ošė apie visas tas šalis, kurių krantus skalavo.

Ji kvepėjo. Vartojo sunkius vakarinius kvepalus, kuriuos kadaise ir aš esu pirkęs tolimam oro uoste, tačiau apsiribojo tokiu preciziškai išsunktu jų lašu, kad pro visą tobulo kvapadirbio šarvą plonom adatėlėm sugebėjo prasiskverbti silpnutis, beveik odos pūkeliais tepajuntamas jos pačios kvapas. Ir tas kvapas man tiko, labai. Pagalvojau, kad dabar veikiausiai tos dienos, kai moteris pagražėja. Tačiau mūsų grožis buvo tamsa, o tyla buvo mūsų jūra.

Atsisėdau oro uoste ant suolo ir paėmiau kažkieno paliktą vokišką laikraštį. Vokietijoje nelyja, rašė laikraštis. Vadinasi, jai gera skristi. Šalia manęs per dideliu kostiumu vilkintis vyras su

kažkuo kalbėjosi telefonu. Nervinosi. Pasaulis jam irgi buvo per didelis, gautas išaugti.

Ką jai toliau pasakiau? A, taip, pacitavau tą F. Pessoa mintį apie jūrą. Jūra, sakė Pessoa... Čia ji taikliu juoku (lyg tą juoką irgi būtų citavusi) nutraukė mano citatą, pasakė frazę, kurią iš-syk pamiršau, švelniais, tačiau tvirtais ir viską žinančiais delnais suėmė mano skruostus ir mūsų bučinys buvo ilgas. Ragavau jos seiles, kurių skonis, išsisklaidžius pirmiesiems vyno taninams, buvo neutraliai saldus su kriaušių ir man nesvarbu kokių dar vaisių tonais. Vėliau dar tą patį vakarą mėginau atkurti jos burnos kvapą, pūsdamas sau į kumštį ir uostydamas, dar vėliau visą vasarą prisimindavau tą nuostabų skonį. Mane supusioje realybėje jo nebuvo, ir kriaušės čia tik išliekanti nuoroda, *poste restante*. Šiaip ar taip, ji nušluostė man lūpas savo šalikėliu, pasakė dar vieną frazę, kurios neturėjau jėgų išgirsti, ir išėjo. Kurį laiką dar klausiausi jūros, tegirdėdamas giliai manyje riedančius nesibaigiančius akmenis, paskui pasiėmiau taurę ir išslinkau į koridorių. Jame pastebėjau paėmęs ne savo, o jos taurę, jau tuščią. Įsikišau taurę į kišenę. Jos niekur nebuvo, o kiti žurnalinio būsto svečiai man nerūpėjo, tad išėjau namo.

Oro uosto švieslentė rodo, kad liko mažiau nei pusvalandis. Vakar tų pusvalandžių iškenčiau keturiasdešimt aštuonis, tad jau nebedaug. Žiūriu į lagaminais vedinus keleivius ir pamažu imu šypsotis. Aš niekur neskrendu, pas mane skrenda. Aš čia savotiškas šeimininkas, sakau sau, ir žvilgteliu į kaimyną per dideliu kostiumu. Na taip, aš, ne jis.

Niekada jos nebemačiau, po to karto ji ir nebebuvo grįžusi iš šalies, kurioje gyveno. Tačiau sužinojau apie ją viską, kas buvo įmanoma. Tiesą sakant, nedaug. Bet ir tiek man užteko, tos skurdžios žinios skleidėsi secesiškais parafrazių ornamentais,

asociacijom, mano susikurtom istorijom ir, ką gi, tam tikrais planais. Nebandžiau ieškoti jos adresų, nebandžiau susisiekti. Ruduo nuo pavasario netoli, per tiek laiko bučinys nuo lūpų dar nespėja nudžiūti. Po pusvalandžio viską ir papasakosiu, po pusvalandžio visko ir išklausinėsiu. Ar ne? – klausiu kostiumuotojo kaimyno. Kažką jis man sako, bet nueinu, ir jo žodžiai dar kurį laiką mane vejas, veltui.

Ji jau greitai leisis, einu prie kitų pasitinkančių, į savo megaschemą. Per tuos keletą mėnesių spėjau ją pažinti. Turimų žinių neužteko, tačiau kiekviena žinia yra kitos žinios ženklas ir nuoroda, tad atsikūriau ją, kaip žmonės atsikūrė dinozaurus. Dinozaurai irgi turėtų išlipti iš jos lėktuvo. Dinozaurai turėtų stovėti ir oro uoste, šalia manęs, nes juk ji irgi mane atsikūrė. Ir štai tuomet, tik tuomet, daugelį kartų atsimušęs į sienas ir kitas plokštumas, įveikęs klastingus aidus, nusilpęs beveik iki tylos, mane pasiekia kaimyno per dideliu kostiumu atsakymas. Išgirstu jį visiškai aiškiai. O jeigu ne? – atsakė kaimynas.

Aš net nežinau, ar tai jis. Bet kas gi daugiau, juk mano viduje nesisuka joks įrašomasis vaško velenėlis, aš stoviu kitų laukiančių būryje, dalis jų jau štai sulaukė anksčiau atskridusio lėktuvo ir jau spaudžia glėbiuose artimuosius neapmuitinto viskio pilnais lagaminais. Stebiu, kaip svajingas laukimas jų veiduose virsta jaukiu konkretumu ir dalykiškumu, klausausi, kaip jie dalijasi naujienų santraukomis, lyg būtų susitikę laikraščiai su laikraščiais, jau greitai ir mano mergina bus čia, su bučinio reversu ant lūpų.

O kas? O kas, jei ne?

Nesuprantu, kodėl megaschemos visada manyje perdega, gal esu kažkaip recidyviškai per drėgnas, gal mano varža neatitinka standartų, gal jaunystėje skaičiau visai ne tuos autorius? Galvoju

apie tai, žvelgdamas į bėgančius pro mašinos langus prakaituotus medžius. Kaip banalu – medžiai. Nebylieji liudytojai, knygų mėsa. Grįžęs į kambarį pamatau, kad ir jis kažkoks antrinis, tik atspindi ne gyvenimo būdo žurnalus, bet vokiečių romantikų tekstus, net eilėraščius, net rimuotus. Ištraukiu durklą iš F. Pessoa knygos ir padedu šalia jos lūpomis lytėtos taurės. Trečiasis šalia dėtinas daiktas, pagal visus kanonus, būtų mano kaukolė.

Už lango kaimynai vėl krauna į mašiną kažkokias dėžes, kurias kažkur išveš. Aš net neklausiu, kas ten, aš žinau: ten – jūra.

NUSKRIAUSTI VAIKĄ

Kepurė

Mano vaikystėje nebuvo dramblių. Dar kai ko nebuvo, tačiau dramblių ypač trūko, labai norėjosi *įsiminti* nors vieną visam gyvenimui. Tigrų tarsi *šiek tiek* buvo. Po miškelį nevaikščiojo (stirnos tada dar vaikščiojo, mūsų kišenes uostydamos), tačiau įvairiuose narvuose – prašom, be to, kiekvienoj pakampėj kniaukė jų smulkieji pakaitalai, taip ir knieti pasakyti – protezai.

Dramblio stigo, o tokio didumo kaip jis buvo tik pati žemė. Kiekvieną pavasarį atsitūpęs stebėdavau drėgną dirvožemį, kažkoks gražus jis man buvo, nors atrodė lyg apsmukęs, suprakaitavęs, neišsimiegojęs. Tik po daugybės metų supratau jį buvus panašų į rytinius merginų veidus, o tąsyk neturėjau su kuo palyginti.

Tad ką prisiminti parkų ir tvenkinių įrėmintam vienišam vaikui, kurio vaikystėje nebuvo dramblio? Kažkodėl – vieną niekuo neišsiskiriančią dieną.

Mažiausias namo kambarėlis, kuriame iš pradžių gyveno bekojis mano prosenelis, vėliau aš. Kambarėlis atminty išliko kaip balkšvas šviesos kubas, užėję žmonės – kaip juodi siluetai debesyse panirusiomis galvomis. JFK nužudymo metais dar niekam nesiekiau iki diržo, tad išsyk viršum jo suaugusieji man atrodė kaip medžiai – išsifokusavę ir ošiantys. Solidus dramblio

artumas čia gal būtų pravartus, atkuriant tikruosius mastelius, tačiau sakau paskutinį kartą: dramblio nebuvo.

Ko jie visi atėjo? Manęs pažiūrėti? Nežinau. Kažką ošė apie kažką, nepamenu. Tik susiruošęs namo vienas kaimo žmogus pasakė: *Eisiu. Kur mano kepurė?* Taip švelniai ir rūpestingai. Tai buvo pirmas mano visam gyvenimui įsimintas sakinys. Kodėl? Nežinau. Keturi žodžiai, pagrindiniai trys. Kepurė kaip jo pasaulio dalis. Dabar – kaip tiltas tarp jo ir mano pasaulių. Juk negali būti blogas pasaulis, kurio žmogus taip gražiai ir taip paprastai pasako. Kur mano kepurė? Eina sau, kaip gražu.

Paskui jis pakėlė savo kepurę, ji išnyko debesyse ir ten pat įtraukė jį visą, net su mano gerai apžiūrėtais auliniais.

Stebimas dirvožemis, žinoma, buvo man suvokiamo dydžio, nes žvilgsnis pats tą dydį reguliuodavo. Visas kitas pasaulis buvo akivaizdžiai per didelis, sukurtas išaugti. Radvilų parkas, kurio krašto nesimatė, močiutės iškasti tvenkiniai, atrodę lyg Žilvino jūros. Rūmai, kurių koridoriumi eidamas į valgyklą slyvų sulčių dažniausiai išsitiesdavau ant parketo pailsėti. Su aukle nuėjus į kaimo bažnyčią, laikas ir erdvė apskritai pakisdavo, lyg ilgai kabėjus ant šakos žemyn galva, tad grįždamas regėdavau daug daugiau švytinčių akmenų nei prieš tai. Norėdavosi pastovėti šalia, bet auklė vis perkalbėdavo ir tekdavo palikti juos blėsti tuščiai.

Auklės draugė gyveno už kaimo, paėjėjus tuščiu keliu, supamu bekraščių obelynų, ir įžengus į kviečių laukus. Mažytė jos trobelė buvo beveik meduolinė, nes iš pasakų. Auklės draugė verpė, niūniuodama audė raštuotas drobes, girnomis malėsi pačios prisikultus grūdus ir kepė duoną, o vakarais ant krosnies, veik aklinoje, bet jaukioje tamsoje sekdavo pasakas. Tamsa

buvo didžiulė, tačiau pasakos jai suteikdavo formą, krosnis – kvapą, be to, žinojau, kas apačioje: ratelis, staklės, girnos, ližė. Nakties sargyba.

Vieną rytą perbridau kviečių girią. Už jos atsivėrė tarsi man sukurta pasaulio replika. Mažytis slėnis. Viskas čia buvo mano ūgio ir proporcijų. Upeliukas, mažas lieptelis per jį, mano ūgiui tinkami medžiai, vaikiškų knygelių ryškumo žolė ir du jauni sniego baltumo pumpotaukšliai joje. Sėdėjau ten ilgai ir tyliai, žinojau, kad sujudėjus viskas išnyks. Niekada nebemačiau tiek mane sukrėtusio peizažo. Niekada neberadau ir šito, man išėjus jis išsyk išnyko. Dabar labai dėl to džiaugiuosi.

Į rūmuose įrengtą salę atvažiuodavo visokių artistų. Nuo Leningrado cirko iki Kauno muzikinio, rodydavusio kokį nors „Kur Čarlis?“. Bet kartais eidavome ir dieną, žiūrėti bet ko, nuo dūdų orkestro repeticijų iki medelyno darbininkų susirinkimų. Vaikystėje juk viskas vienodai įdomu ir vienodai neįdomu.

Sykį kaimo pionieriai išsirikiavo su draugovės vėliava prieš pilną salę žiūrovų. Vadai ir vadukai sakė kalbas kalbeles, o pionieriai stovėjo salės vidury su visa paradine uniforma ir publikos kontekste atrodė mažiausiai kaip flamingai. Pionierė Vaida, keleriais metais vyresnė už mane, stovėjo ketvirta iš kairės. Ilgai stovėjo. Staiga iš po jos trumpoko sijonėlio pradėjo tekėti silpna srovelė, tiesiai per baltas kojines iki kelių. Vadukai toliau sakė kalbeles, pionierė Vaida toliau stovėjo. Srovelė vis stiprėjo, kol pradėjo švirkšti lyg pramušus vamzdį. Pionierė Vaida stovėjo lyg niekur nieko, išdidi ir pasitempusi. Visi sėdėjo lyg niekur nieko, net vėjas pro langą neįlėkė, ir vėliava toliau kabojo, pilna subanguotų raidžių. Dar po dešimties minučių pionieriai iškilmingai pasisuko ir su būgnais bei skanduotėmis iššygiavo pro

duris. Juos pakeitė komjaunuoliai, kurių *montažas* vyko, na, galima sakyti, ant kranto. Bet viskas išdžiūvo ir žmonių niekad negirdėjau apie tai šnekant. Keista.

Dar keisčiau, kad mano nuotraukų albume – vienintelė tų laikų mergaitės nuotrauka. Pionierės Vaidos. Nesuprantu, iš kur, nepažinojau jos, nebendravome. Kartais įsivaizduoju, kad turiu tą nuotrauką vienintelis pasaulyje.

Labai nenorėjau išvažiuoti iš kaimo, tačiau buvau prievarta teleportuotas į Žaliakalnį ir vien dėl to jūs skaitote šias eilutes. Senelis dar keleriems metams liko mūsų sodyboje, ir kiekvieną vasarą važiuodavau paslapčia laižyti jo likerio iš spintelės ir žaisti kryžiuočių. Tačiau buvau jau nebe savas, galima sakyti, nebegyvas, emigrantas, didysis magistras *par excellence*. Ir dužo mano skydai nuo lietuvių kuokų.

Tačiau yra ir kiti metų laikai, ir jų metu tėviškės kraštovaizdžiui neblėsti padėdavo močiutės *haute couture*. Močiutė siuvo bažnytinius rūbus. Gausiai, su užmoju, visai Lietuvai. O slaptoji partnerė siuvinėtoja, galėjusi pasišvilpaudama išsiuvinėti patį Dievą, gyveno Ukmergėje. Kartą per savaitę važiuodavau ten su slapta misija. Išlipęs apsidairydavau, ar priešai neseka, pasitaisydavau kepurės snapelį ir A. Delono žingsniu eidavau į stoties bufetą valgyti vis to paties žuvies kotleto. Jo skonis pro ten važiuojant ligi šiol grįžta į burną. O paskui – kaip norėsiu. Gal eisiu pro čia, gal pro čia. Gal kurį laiką neisiu, pasivaikščiosiu. Laisvės skonis pro ten važiuojant irgi ligi šiol grįžta.

Vakare parvežđavau į Kauną neįkainojamus siuvinius ir stebėdavau, kaip močiutė ardo šimtamečius arnotus (pasenę juk) ir persiuva juos į ryškiaspalvius naujesnius su visokiom „rožėm ir rozetom“. Pilni namai buvo senoviškų auksuotų juostelių,

prašmatnių audinių ir blizgučių. Vėlesniais laikais, dirbdamas Kauno restoranuose, nešdavau visa tai varjetė šokėjoms. Tegu ši kantri materija, sugėrusi tūkstančių mišių smilkalus, nors į dienų galą pauosto, kuo kvepia nuodėmė. Neabejoju, kad tai buvo vienintelė pasaulyje tokios konversijos vieta.

Mieste dirvožemio buvo mažiau, dramblio nebereikėjo, tad teko užsiimti miestui derančiais žaidimais. Po pamokų su klasės draugu Baka, kaip paprastai, permetę per tvorą tokio Dainiulio portfelį, grįždavome namo ir žiūrinėdavome savo filatelines bei numizmatines kolekcijas. Turėjom tokias, gana mėgėjiškas, bet vis dėlto. Eidavom į kolekcininkų sueigas ir tarp visų tų senukų atrodydavom kaip du žali žirneliai maiše džiovintų.

Sykį pamanėme, kad būtų įdomu ir patiems leisti pinigus ir pašto ženklus. Tai ir leiskim. Užkūrėme didžiulę leidybos mašiną. Pirmieji mūsų ambicingų sumanymų vaisiai ypatinga grafine kokybe pasigirti negalėjo, tačiau investavę į gerokai didesnį flomasterių rinkinį beveik pasiekėm tropinių šalių lygį. Kiekvienas kvadratinis mikronas buvo skirtingai spalvotas.

Mums teko susigalvoti šalis, suskirstyti jas provincijomis, kurių kiekviena leido atskirus pašto ženklus. Provincijas atitiko konkrečios Žaliakalnio gatvės. Kartais provincijos kariaudavo ir, viena kitą užgrobusios, perštampuodavo pašto ženklus (papildoma filatelinė vertybė). Pašto ženklus leidome pagal visas filatelijos taisykles. Egzistavo specialus štampavimas, vadinamieji pirmosios dienos vokai, net tų ženklų katalogai su vis kintančiomis kainomis.

Pinigai atrodė pastovesnis dalykas. Manieji buvo frankai, Bakos – svarai. Manuosius puošė liūtagalvis erelis, Bakos – kažkoks neaiškus disnėjinis slibinas su kalaviju. Kiek pamenu, pinigai

nelabai aiškiu būdu buvo padengti mūsų turimomis kolekcijomis ir turėjo perkamąją galią. Vėliau buvome pradėję leisti akcijas su kintančiu kursu ir rengti abiejų „šalių" radijo laidas.

Nežinia, kuo čia viskas būtų baigęsi, bet atėjo džinsų, diskų ir diskotekų metas, ir mūsų valstybės tyliai žlugo. Manoji vadinosi Sadarando, Bakos – Keudba. Panašiai skambėtų: Lemūrija ir Atlantida. Išnykusių valstybių pašto ženklai ir banknotai ligi šiol mano stalčiuose. Ir kažkodėl iš apatinių pamažu lipa į viršutinius. Kada nors už juos nusipirksiu sau naują vaikystę.

Prieš gerą dešimtmetį viešėjau bičiulio sodyboje prie Ukmergės. Vieną pavakarę kalbos dar nesibaigė, o gėrimai – deja. Nebuvo mums jie tokie ir būtini, abu būtume apsiėję, tačiau pasikinkėme arklį ir išvažiavome ieškoti. Šiaip sau, kad būtų kas veikti. Po aplinkinius vienkiemius, nes kitos galimybės nebuvo.

Važinėjome keturias valandas. Bičiulis pažinojo visus gyventojus. Užvažiavę pasilabindavome, paklausinėdavome apie Abu Dalykus (gyvenimą ir sveikatą), kai kur – išgerdavom arbatos. Jokio alkoholio. Tačiau daug svaigiau mane veikė asketiška tų žmonių buitis, spalvos, pokalbių temos. Kvapai! Ir – nesibaigiančios šypsenos. Ir nuostaba, kad jie kalba ne suahili.

Paskutinėje sodyboje, jau bekylant išvykti, šeimininkas išdidžiai pasisiūlė parodyti vanagą. Radęs sužeistą, išgydęs, laikąs triušių narve (tuščiame tuščiame), pavadinęs Cypa. Taip, mes būtinai norim pamatyti, beveik to ir atvažiavom, – linksim galvom. Šeimininkas, eidamas pro duris, atsigręžia į žmoną: *Kur mano kepurė?* Švelniai ir rūpestingai.

Lyg būčiau virtęs kino kamera, lėtai slydau žvilgsniu jo sienomis, daiktais, kelių senų knygų nugarėlėmis, žiūrėjau į lėkštes, ką jis valgė, į sukabintus ant sienos drabužius, ką dėvi. Visą

gyvenimą tuštumoje kabojusią frazę jis man akimirksniu pavertė vaizdu, per jį pajutau, kaip galėjo gyventi tas atsitiktinis mano vaikystės žmogus su kepure, veikiausiai seniai jau miręs. Tie patys žodžiai, ta pati intonacija, tas pats judesys. Švelniai ir rūpestingai užsidėti kepurę, savo pasaulio ženklą, tapatybės ir saugumo dalį, reiškiančią tą patį kaip mano auklės draugei tradiciniai amatai, pionierei Vaidai – išdidumas ir pareiga, močiutei – kolegės siuvinėjimai, mums su Baka – mūsų valstybės su visais jų suverenumo ženklais, o žaliausiai mano vaikystės pievelei – du skaisčiai švytintys pumpotaukšliai.

Jis juk negalėjo gyventi kitaip, tas mano vaikystės žmogus, net brangiausias jo turtas – dabar jau žinau – irgi buvo iš dangaus nukritęs vanagas.

Vinis

Užrašas ant namo sienos Ukmergėje: „Mes keti". Jie tikrai *keti*, jų sekmadienis dar nesibaigęs, jie dar traukia su *bambaliais* palei parkelį gesinti posekmadieninių šachtų, o viename naujųjų Ukmergės grožio salonų grakščiai nužiesta vietinė nendrė kerpa iš pažiūros ir taip idealiai apkirptą kitą. Apynaujis saulės laikrodis skvere sustojo: saulė *out*.

Ukmergė, pagrindinis vaikystės didmiestis. Niujorkas tada man dar nebuvo pastatytas. Čia atvažiuodavau uostyti biskvitinių pyragaičių ir laukti pirmame *univermago* aukšte niekaip neapsiperkančių namiškių. Dabar viskas, be abejo, pasikeitę. Aš, be abejo, ne.

Tiesa, aš ir ne čia, aš už penkiolikos kilometrų, Taujėnuose, kurie štai į mane ir artėja, traukiami už asfalto kaspino. Draugė be perstojo fotografuoja pakelės debesis. *Kokie gražūs pas jus debesys*, pamenu sakęs viename mieste, kuriame daugiau tikrai nemačiau ką pagirti.

Taujėnai irgi pasikeitę, net kino teatras (vėliau klubas) naujai nudažytas, to nebuvo jau trisdešimt metų. Parduotuvėje – savitarna, to nebuvo šimtmečius. Nusiperku ten vieną penkių colių vinį. Nežinau, kam man, tačiau mėgstu įvairią simboliką ir įsivaizduoju, kad B. Sruoga tą vinį irgi nusipirktų.

Didžiausias pasikeitimas – spėriai restauruojami Radvilų rūmai, mano vaikystės dalis. Dar neseniai buvo panašūs į kapituliavusį Reichstagą. Vieną sykį su drauge įlipome pro iškultą langą ir apvaikščiojome visas menes bei koridorius, kur kadais lakstydavau. Salę, kurioje giedodavo įvairūs artistai ir grodavo mano senelio suburtas dūdų orkestras. Erdvės atrodė graudžiai, tačiau jų tyla buvo gili ir rami. Nedraskė. Prieš daugybę metų šiuos rūmus buvo restauravusi mano močiutė, to ūkio direktorė. Jei ne priverstinė emigracija, šio parko tvenkiniuos lig šiol atsispindėčiau. Bet ne, ir jie jau privatūs. Ajai. Negaila, kai griūva, gaila, kai kitam priklauso.

Vaikystėje tų tvenkinių krantais traukdavo bendraamžiai į parką žaisti partizanų. Be galo norėdavau su jais, negalėdavau. Anot mano auklės, jaunystėj tarnavusios ir pas pačius Radvilas, kam man žaisti su *prastų žmonių vaikais*. Prastų žmonių vaikai man atrodė veik dievai, nes buvo laisvi. Jų niekas neprižiūrėjo ir nevežiojo valdišku *viliuku*. Bet sykį pavydėti lioviaus.

Aplink mūsų sodybą augo didžiuliai seni topoliai su varnalizdžių *bigudi* šakose. Kartą buvo nuspręsta, kad jie triukšmingi, ydingi, trukdo. Tada gal valandą lojo šautuvai, ir varnos net atatupstos lėkė padebesiais kuo toliau. Prastų žmonių vaikai rinko iškritusius varniukus ir badė jiems akis medicininėm adatom. Svarbu ne tai, kad buvau per mažas sutrukdyti, svarbu, kad neturėjau nė vieno žmogaus, kuriam būčiau galėjęs pasakyti. Pirmasis skaudus ir prievartinis tylėjimas, kurį prisimenu. Vėliau, panašiai tylėdamas, nebenustebdavau.

Daugiau klausiausi. Pirmieji poezijos potyriai man susiję su kapinėm. Mano dėdė, Taujėnų mokytojas ir poetas Virgilijus Kaziūnas, per Vėlines ten organizuodavo poezijos skaitymus. Lapkritis akustiškas, garsiakalbio sustiprintas balsas sklinda

toli ir sminga giliai. *Už tuos, kuriems džiugiąją valandą išmušė varpas aštuntą...* Nežinau, ar pasiekdavo po mumis gulinčiuosius, tačiau aš būdavau jo sklidinas. Jis badė man ausis ir sielą medicininėm adatom. Subadė visam gyvenimui, nežinia, ko ten prileido.

Šiandien čia tylu, tik vyturiai. Nematomi, kičiniai, beviltiški. Ant plačios kapinių tvoros bėginėja mano vaikas Gabrielius. Būdamas jo amžiaus, bėginėjau aš. Todėl prisimenu tėvo rankas, mane ten kėlusias. Gerai prisimenu. Paties tėvo neprisimenu, jis greitai išvažiavo, tačiau ant kapinių tvoros mane užkėlė būtent jis, ir po keturių dešimtmečių aš pakartojau šį judesį.

Atvažiavome lankyti mamos. Ji mirė, kai buvau keturių mėnesių, vadinas, niekad jos nemačiau. Dabar aš už ją dvigubai vyresnis, galėčiau daug ko išmokyti. Veik visą gyvenimą turėjau tik vieną jos nuotrauką. Ir nors šie bruožai kiekvienam mano veidrody, kažką ši nuotrauka nuo manęs slėpė, kažko nenorėjo atverti, kažkokios ribos joje buvo pernelyg akivaizdžios. Todėl fotografija pasitikiu ne iki galo, kaip, beje, ir kitais menais.

Kraupiausias mano gyvenimo sapnas irgi susijęs su šia vieta. Sapnavau, kad kasiau ir lyginau smėlį ant kapo. Taip ilgai ir uoliai, kad galiausiai... atkasiau ją. Ji buvo išfokusuotų veido bruožų (juk nepamenu), lyg bangų nuskalautas medis. Apskritai buvo medinė. Neturėjo plaukų. Tu neturi plaukų, mama, pasakiau, aš turiu daug, imk. Tada ji bandė į mane prabilti. Dusliai, lyg prašnektų karsto medis. Nubudau iš absoliutaus siaubo. Ilgam.

Dabar paprasta. Nulaipini Gabrielių nuo tvoros, sėdi į mašiną, o mašina yra tikrai šio pasaulio mechanizmas. Ji nemetafiziška, ji nesisapnuoja. Ir važiuojant, jau ties Ukmerge, ima grįžti

namai: knygos, įpročiai, rūpesčiai, džiaugsmai, net cigaretės ant palangės. Jauku.

Juntu tai, tačiau, važiuodamas čion, net nejutau, kaip tas viskas traukėsi ir nyko. Nejautrus esu kažkoks. Medinis. Ir penkiacolė Taujėnų vinis prikalusi mano plaštakas.

Nuskriausti vaiką

Pilni namai tų mašinėlių, jos pačios atrieda po kojom, ir pirštinių didumo striukės pačios krinta nuo kabyklos ragų. Vaikas užmigo, tačiau jo daiktai tebelaigo, lyg senoj dainoj, kur *sniegu olę pajacas myli*. Lyg vaiko ranka įsuko juos visai nakčiai. Kur žengsi – jie, kur sėsies – jie.

Kadais vaikas sirgo, viena tų, pirmiesiems ligos istorijos lapams būtinų ligų, kurios praeina, kambary tepalikę charakteringą košių bei prisvilusio pieno kvapą. Tada sėdėjome prie jo, buvome tylūs, tačiau dar tylesni atrodė vaiko daiktai. Kelioms dienoms buvo stabtelėję, sustingę kaip termometro padalos. Ir tai buvo savaip kraupu. Prisiminiau, kad ir mano draugės daiktai, kokie nors atsitiktiniai auskarai lentynoje, jai kur išvykus prisisunkia sunkios tylos ir žvilgsniu jų iš vietos jau nepajudinsi, užklius.

Tąsyk žinojau, kad mano vaikas pasveiks, lengvai ir neišvengiamai. Nebeprisimins sirgęs, o jo daiktai vėl judės įprastom trajektorijom. Tačiau žinojau ir tai, jog jis mirs. Lengvai ar sunkiai, bet neišvengiamai. Kada nors, po daugybės metų, spėjęs pasveikti nuo daugybės gyvenimo karštligių ir pabendravęs su daugybe žmonių, kurių dabar dar apskritai nėra. Tuomet jis bus kitoks, bet aš nematau koks, aš matau, kad po daugybės metų

mirs šitas šviesiaplaukis mano vaikas, pupos didumo. Tuomet jo daiktai sustos nebepajudinamai.

Kol kas mes dar vienas kito projekcija ir galimybė, kurį laiką dar galėsiu savimi jį tikrinti ir daryti įtaką, tačiau kada nors jis ir nuo manęs pasveiks, kaip nuo šios popierinės ligos. Tuomet tikrinti ir daryti įtaką tegalėsiu visu pasauliu. Savu, kito neturiu. Ir jei mūsų preferencijos iš esmės skirsis, vėl gausime mokytis vienas kito. Nuo pat pirmosios nuotraukos.

Štai manoji. Turiu ankstesnių, bet ši pirmoji *spalvota*: saulė, suraukti antakiai, pūkuotas megztinis kažkokiais rombais ir kvadratais, jurgino žiedą liečianti ranka, fone – didelis alyvų krūmas. Pojūtis, kad minimi augalai man visiškai neegzistuoja, kaip ir beveik visas likęs pasaulis. Visa, kas svarbu ir realu, tilpo už surauktų antakių. Ta mistinė erdvė už jų nuo šiol vis pildysis, keisdama vidinius mano kontūrus, kiekvienas vidinis pokaris perbraižinės teritorijų sienas. Kol tapsiu šia keista potyrių ir pokyčių suma, dabar sėdinčia prie kompiuterio.

Net keista, kokia daugybė skirtingų žmonių telpa mumyse. Jei visi susėstų prie vieno stalo, tektų kalbėtis apie orą, nes pernelyg skirtingas būtų ne tik temų traktavimas, bet ir pačios temos. Oras, be abejo, vienodas net ir tada, kai skirtingas.

Būtų išeitis – kalbėtis apie tą vaiką, ranka liečiantį jurginą, jį kiekvienas atsimintų, tačiau pernelyg skirtingi kelio etapai ir čia trukdytų susikalbėti. Būtų čia norinčių liesti bet ką – dviratį, šautuvą, šunį – tik ne tą papiepusį jurginą. Kita vertus, dialogas yra kalbėjimasis, nebūtinai *susi*kalbėjimas.

Pernelyg paprasta manyti, kad tie žmonės mumyse egzistuoja vertikaliai, yra vienas kitą keitę, išstūmę, uzurpavę. Veik kiekvienas paliko čia savo pėdsakus, kuriais ir tebekeliaujame į daugybę pusių. Štai jau ir mano vaikas patiria pirmuosius

fragmentacijos atvejus. Juk ne jis čia užsispiria, griūva ant kilimo ir imituoja plaukiko judesius. Ne, tai „ožiukai atbėga". Jie neįkyrūs, greit išbėga ir vaikas ramus sau šveičia sūrelį. Ankstyvasis asmenybės skaldymas, dar veikiamas suaugusiųjų, kurie visi suskilinėję kaip veidrodžiai. Vėliau visa tai plėsis, šakosis ir, jei nevirs klinikiniais atvejais, asmenybę tik gilins ir turtins.

Todėl ir mechanizmas žmogui apibūdinti yra ne sakinys, o romanas. Klinikiniais atvejais – eilėraštis. Pasimetu, susidūręs su trumpesnio pobūdžio tekstais, tarkim: „N. yra durnas". Na, taip, kartais tai taikliai prismeigia tam tikrą *čia ir dabar*, tačiau tuomet ir požiūris į žmogų lieka adatos skylutės pločio. Ne, jei man kas nori ką pasakyti apie kitą žmogų, tegu skaito romaną. Ir kiekvieno to romano pradžioje stovės vaikas, ir lies jurginą, dviratį, šunį ar ką jis ten turėjęs. Ir kiekvieno to romano pabaigoje vaikas mirs. Poriniuose puslapiuose jis bus neabejotinas, neporiniuose – abejotinas, kartais net „durnas", tačiau sakyti taip apie jį, tą žmogų, be viso konteksto, vadinasi, nuskriausti vaiką jame, stovintį prie jurgino ir nieko neįtariantį.

Dauguma žmonių pasisukę į mus tik viena savo briauna, dažniausiai funkcija. Pardavėjos, aktoriai, policininkai, krepšininkai, banditai. Kitų mums tarsi ir nereikia, bet visada smagu pastebėti iš po uniformos kyštelintį kitokios tekstilės kraštelį. Neišsimiegojusi lėktuvo palydovė, policininkė su eilių sąsiuviniu (esu sutikęs) ir net lietuviškai kalbantis slovėnas yra šiokios tokios anomalijos, liudijančios, jog pasaulis ne dvimatis. Kiti sėkmingai slepiasi, V. Masalskis po spektaklių specialiai važiuodavo namo taksi, kad žiūrovai neužkluptų jo su talonėliu rankoj, tačiau išsiduodančių pilni miestai. Man nuo to tik jaukiau. Nejauku buvo stebėti tuntus klonuotų klerkų Penktojoje ave-

niu, atrodė, kad joks vaikas jų datų pradžioje nestovėjo, o jei ir stovėjo, jie seniai jį pasmaugė kaklaryšiais.

Kaklaryšis yra žmogaus integralumo antiženklas, jei ir dėvėčiau, specialiai pasiriščiau klaidingai. Tikra iliuzija galvoti, kad klaidos ardo visatos pusiausvyrą, klaidos, kaip ir bet kuri nerecidyvinio silpnumo atmaina, rodo mus esant žmones, nuo kurių, kaip nuo svogūnų, nulupus visus vėlesnius antsluoksnius, rastume tą patį vaiką, pažvelgę į save kaip pro žiūroną, kitame gale pamatytume tą patį vaiką, ranka liečiantį... Taip, simbolistai sakytų, kad mirtį, nes kas labiau gali nuskriausti vaiką, jei ne ji. Tačiau pažvelkime į save ir pamatysime, kad liečiam tik jurginą, nieko daugiau. Tol, kol mes būsim, jurginas stipresnis.

Feliksas Arversas iš „Maltės Lauridso Brigės užrašų", gulėdamas mirties patale išgirsta, kad jį slauganti vienuolė sako „kolidorius". Tvarkos poreikis jam stipresnis už mirtį, jis pakyla pilnas jėgų ir pataiso žodį. Tuomet jėgos jį vėl apleidžia, visiems laikams. Simptomiškas vakariečio judesys, aš jo vietoje pakilčiau pasidžiaugti klaida, kaip džiaugiuosi savo vaiko klaidomis tikėdamasis, kad jis jas darys visą gyvenimą.

Nežinau, ar prie jurgino stovintis vaikas jau brandina visas savo gyvenimo užuomazgas ir potencijas. Tačiau kadais mane bardavo ir peikdavo už trūkumus, kurie vėliau subrendo ir tapo privalumais. Žinoma, kažkur vaikšto menkesnės sėkmės lydėti žmonės, kurių trūkumai tik fiksavosi, gilėjo ir dabar apie juos žino vargšė visuomenė. Įsivaizduočiau, jog tiems vaikams buvo sunkiau nei man, ne kiekvienas įveiks nepalankią aplinką ir prastą genetiką, bet galėtume rasti nuotraukų, kuriose mes visi panašūs: aš, jūs, jie. Ir ne tik nuotraukų. Akimirkų. Laikotarpių. Buvimų.

Deja, žmonės labai linkę save kataloguoti. Vidinis Linnaeus čia kiekvienam išduoda vis po naują kortelę, su kuria puolama tapatintis. Susitikus penkiolika metų nematytą bičiulį bendrauti jau sunku. Ano savęs jis nebepamena, labai nustebdamas, kad kažkas ligi šiol žavisi jo išaugtiniais pavidalais. Nė vienas bendraklasis nebeleis kartu aitvarų, nė viena klasės draugė neis bučiuotis ant laiptų. Jų vidinė istorija nėra koncentrinė ir čia jie skriaudžia jau ne tą vaiką, bet mane. Ką gi, telieka keršyti, šypsotis septyniasdešimt devintųjų šypsena.

Kada nors ir mano vaikas ilgam sukiš savo mašinėles į sandėliuko kertę, ir kompiuteris nešis jį vis toliau nuo neskaitmeninės (mano) šiandienos. Kol kas jis miega, o aš apie tai rašau. Daugiau nėra apie ką. Jis niekuo nebesirgs. Kada nors jei sirgs, ligos bus visai kito pobūdžio. Tada apie jas ir rašysiu, kad sveiktų.

Juk rašymas yra vienas dalykų, galinčių atitolinti mirtį. Ir to, kuris rašo, ir to – kuriam, ir – apie kurį. Neilgam, bet visiems laikams.

Kur mano šiukšlė?

Ką čia „Kliudžiau“, net paprasto agurko kartais būna gaila. Nors gal kiek nepaprasto – akvariuminio, konservuoto. Kadaise mažas giminaitis, valgydamas agurką, paklausė: ar šitas agurkas gyvas? Negyvas, atsakėm. Ar negyvas todėl, kad aš jį prakandau? – iki ašarų susigraudino vaikas. Nuo tol prekybos centrai man pilni kažkokios teatrališkos mirties. Nekalbėsim apie fragmentuotus porakanopius ar karpius nudraskytais veidais, lyg jie tam stikliniam kube muštųsi, užtenka praeiti pro nesibaigiančius kolumbariumus su negyvų daržovių stiklainiais, cinkuotais žirnelių karsteliais ir miltų (taip – ir miltų) urnomis. Negaila tiktai kruopų, jos kažkokios nelabai aukšto polėkio.

Beveik pasakų senelio intonacijos, tuoj žąsinas Moliūgas turėtų praskristi, bet kaip kitaip rašysi, kai šalia trejų metukų Gabrielius vis tampo už sutanos (na, ką čia smulkintis) skvernų ir kviečia su juo papiešti (dažniausiai piešiami tokie kelių žemėlapiai, kurie vadinasi „mama“), pakarpyti (pasiimamas popieriaus lapas ir perpus karpomas tol, kol pirštuose lieka snaigės dydžio skiautelė), ar apskritai paveikti *nors ką*. Gerai, paveikim. Parašykim.

Vaikai yra kažkokie nelabai žmonės, kaip grybai – nelabai augalai. Jei dabar atskristų marsiečiai, pamatytume, kad jie pa-

našūs į vaikus arba į grybus, į žmones – niekaip. Vaikų logika ir nuolatinė pastanga įvardyti pasaulį nusipelno ne mažesnio dėmesio kaip D. Diderot raštai. Kurį laiką jie dar kuriasi sąvokas ir žodžius, kaip tai darė pirmykščiai žmonės. Tik vėliau iš aukštybių nužengia tėvų elementorius, vėliau mokyklos liniuotė, galiausiai – įprotis, automatizmas, užsimiršimas. Fantazijos šalies konkistadorai.

Vyresnysis mano sūnus Tilis, anot kitų vaikų, kalbėdavo australiškai. Australiškai dar kiek supratom, ypač jei kalbėdavo konkrečiai. Kad ir apie šunį. Norėjo pagirti šuns kailį. Kaip čia tas kailis? Tai ir sako: šunio paltukas gražus. O kokios spalvos šunio paltukas? – klausiam. Nepasimeta: šunio spalvos.

Gabrielius ne, jis ligi šiol kalba norvegiškai, o taip mes nemokam. Norvegų kalba pasižymi tuo, kad ką ja besakytum, vis tiek išeis tik du žodžiai: „ninia“ ir „ninutas“. Jei „pradžioje buvo žodis“, jis buvo vienas iš tų. Tiesa, Gabrielius nuoširdžiai bando integruotis ir jau pramoko lietuviškai, tik kalba su tokiu stipriu norvegišku akcentu, jog mes geriau prašom parodyti ranka.

Vaikai stebėtinai įsimena daiktų dislokaciją, tėvų įpročius, pirmą sykį matomų rykų paskirtis, kelią, kuriuo ėjo nors vieną kartą, eidami tamsoje niekada nekliūna už durų staktų, bet mėgsta apsimesti, jog viską pamiršo ir nieko nebežino. Vienas rišliausių lituanizuoto Gabrieliaus sakinių: kas čia? Sudilęs ir susilankstęs nuo nepaliaujamo vartojimo, bet kerta kaip kulka. Vaikai apskritai mėgsta tai, kas kartojasi. Kiekvieną rytą Gabrielius man atneša tokį ant DVD viršelio pavaizduotą dramblį ir susirūpinęs teiraujasi, ar tai iš tiesų esąs dramblys. Po neilgos apžiūros nustatau, jog neabejotinai taip. Jau ramiau.

Arba vis tos pačios nuotraukos, kurių štai vėl kaulija tasai su traktorium ant pilvo. Nori, kad perjungčiau kompiuterį ir ro-

dyčiau, nors šiandien žiūrėjom jau du kartus. Kai fotografuota kur nors kitur, aktyvuojasi programa „kas čia", o kai namuose – programa „turim". O, lempa. Turim. O, mama. Turim. O, tėtė. Turim.

Kartais ir mes jo klausiam apie daiktus ir reiškinius. Kur yra jūra? Jis rodo į viršų, lubas. Ilgai nesupratom kodėl. Tik po kiek laiko. Jūra yra viršuje, nes viršuje ji nuotraukose. Iš apatinės nuotraukos kraštinės kyšo išsišiepęs objektas, abipus jo fotopopieriumi kyla smėlis (objekto kojos objektyvo nukirptos), o viršuje jau jūra. Ir, jei matyti daugiau objektų, Gabrieliui jie nei toliau, nei arčiau, tiesiog didesni ar mažesni. Giotto šviesa dar nenušvitusi, ir visi čia vienoj plokštumoj, kaip ant piramidžių sienų.

Dar vienas gyvybiškai būtinas dalykas – kasdien tuo pačiu metu sėstis ir žiūrėti vis tuos pačius filmukus. Įsijungti leistuvus ir susirasti reikiamus diskus mokėjo dar nekalbėdamas net norvegiškai. Slenkant pirmiesiems titrams, kažkur už kadro Mikė Pūkuotukas veikiausiai baisiai keikiasi, kad ir vėl jam teks grūstis to medaus. Turime šiokį tokį repertuarą, suskirstytą į tris grupes: nežiūrimi niekad, žiūrimi kasdien ir – žiūrimi tada, kai neleidžia žiūrėti žiūrimų kasdien. Ką bežiūrėtų, veidas toks, lyg tai būtų Bergmanas.

Vieną vakarą pastebėjome Gabrielių pasiėmusį savo mėgstamiausią DVD (Kūlverstukas / Pūkuotukas / Karlsonas / Matroskinas) ir pasidėjusį ant lovos krašto. Ilgai žiūrėjo į antrąją viršelio pusę, kurioje mažuose kvadratėliuose atvaizduoti jo stabai. Po to labai švelniai pirštukais kiekvieną paeiliui „susidėjo" į burną ir „suvalgė". Tada ėjo miego.

Po namus šiaip nevaikščiosi, reikia ką nors nešiotis. Meškį, kuprinę, tėvų batus, močiutės lazdą, savo knygas arba ką nors

iš „kas čia“ grupės. O geriausia, kai daiktas smulkus ir galima vienoj rankoj jį nešiotis nuo ryto ligi vakaro. Kita juk laisva, o kam jų tiek daug. Ir einant į miestą, ir maudytis, ir miego. Dažniausiai tai kokia mašina ir dažniausiai geltona. Sykį Gabrielius rado ant grindų smulkią mandarino žievelės atplaišą. Ištikimai nešiojosi visą dieną, nepadėdamas nė sekundei. Tiktai ruošdamasis miego – pametė. Veide išsyk atsirado dvi lemūro akys: mama, kur? Kas kur? Kur mano... mano... mano šiukšlė? Patalai buvo iškratyti, šiukšlė rasta ir miegas išgelbėtas.

Katės vaikui patinka kiek mažiau nei šunys, o šunys kiek mažiau nei motociklai. Sykį žmogus po kiemą vedžiojosi didelį (norisi sakyti: motociklą) šunį. Ir įdomu, ir baugu. Nebijok, berniuk, – sako žmogus, – tas šuo dresuotas. Ir demonstruoja: sėdėt! Tai spėkit, kuris atsisėdo.

Štai ir dabar vaikas sėdi šalia, ant lovos krašto, kažkokį laikraštį sukarpęs į miltus. Mano reversas. Aš dėliojau tekstą, jis tekstą ardė, lyg magiškame veidrodyje. Atsispindime vienas kitame, jis manyje taip pat. Man nereikia atkūrinėti ar perinstaliuoti vaikystės programų, jos nėra iki galo ištrintos. Juk kiek kartų sėdėjau čia pat, vienas, tais atvejais, kai nauja publikacija ar nauja nuomonė, ar lietaus krumpliai stiklan būdavo paneigę tai, kuo ligi šiol tikėjau, ką tariausi turįs, ko staiga neliko, kiek kartų taip sėdėjau, beveik su ašarom kartodamas: kur mano šiukšlė?

Diena kaip diena

Laiškanešys, kaip žinome, visada skambina du kartus, tuo tarpu mobiliam žudikui užtenka vieno, ilgo kaip šimtmečiai. Šoku iš miegų, šv. Vito šokio judesiu griebdamas telefoną. Dvylika po aštuonių kažkokios firmos darbuotojai Gintarei atėjo mintis pasiteirauti, ar kartais nenorėčiau užsisakyti skaitmeninės palydovinės televizijos. Išgirdusi, kad apskritai nežiūriu televizoriaus, palaiko tai pokštu ir siūlosi man tuoj pat instaliuoti visą reikalingą įrangą. Šitam pasauly tai tik užmik – nubudęs rasi tau visa ko priinstaliuota. Ne, sakau Gintarei, ne, skambinkit Marčėnui.

Sapne ką tik skraidžiau, tad guluosi dar paskraidyti. Užtenka įkvėpti oro, įtempti visus raumenis, ir pakyli, tampi skaitmeninis palydovinis. Geriausia skraidyti trijų metrų aukšty, labai jauku ir nekliūvi nei už paukščių, nei už pakaušių. Aukščiau jau baisu, aukščiau jau Hitchcockas.

Ir miegasi šiandien puikiai, vakar ilgai žiūrėjau filmą (nusiraminkit, ne per televizorių), paskui lubas, dar paskui jau išskridau. Miegočiau ir miegočiau, tik štai ateina tas žmogėdra vaikas Gabrielius ir dalykiškai siūlo tuojau pat keltis ir eiti stebėti, kaip jis važinėja naujuoju dviračiu po kiemą. Atsisėdu karste ir skambinu besiruošiančiai į darbą draugei, tegu uždė-

da jam kuo ilgesnį filmuką. Uždeda, išeina, atsigulu. Sunki ir tyli erdvė, iš kurios išvijau darbuotoją Gintarę ir dviratininką Gabrielių, užspaudžia man akis beveik valandai. Jei skraidyčiau, spėčiau nuskristi iki Berlyno.

Ką tik atsikėlęs dažniausiai primenu tingiai dūzgiančią apsvaigusią kamanę. Lėtai lipu iš savo lizdo palėpėje, atsimušdamas į baldus ir, baidydamasis namo erdvę skrodžiančių saulės šuorų, einu į virtuvę, ir man jau pikta, nes nekenčiu aš tų pusryčių. Pusryčiai yra dienos inkaras, jie nugrimzta tavyje, ir diena štai jau prikibusi nesutraukoma grandine. Pusryčiai gerai tiktai viešbučiuose, nes neįprasti ir už dyka. O namie nuo jų nemirti padeda tiktai kavos kvapas.

Gabrieliaus dviratis girgžda kieme, kiaurai sienas matau, kaip jis ten smaginasi. Jam smagu, nes palaimingai burzgia sau po nosim. O man po nosim laikraščiai. Neįdomūs man ir tie laikraščiai, tačiau perverčiu, tarsi skaitydamas kam nors per petį. Juk parašo kartais įdomių dalykų. Štai, pavyzdžiui, rašo, kad šią sekundę visame pasaulyje vyksta 2778 lytiniai aktai. Kažkoks menkas skaičius, tačiau nesuapvalintas, rimti žmonės skaičiavo.

Kava išgerta, vakarykštis balandėlis suvalgytas, laikraščiai iššudyti, laikrodis muša dvyliktą (jis nemuša, bet įsivaizduoju, kad visi laikrodžiai ilgisi to mušimo ir kažkur savyje vis dėlto paslapčia ir negirdimai muša). Skambinu į leidyklą, neatsiliepia, skambinu kolegai, kolega Milane. Labai bjauru, kai taip. Ar negali jie visi sėdėti kokiam nors biure ir kamuotis? Kodėl jie trukdo man džiaugtis dyku buvimu, ko spjaudo į mano laisvę? Einu pirkti kostiuminių kelnių, staiga sako kolega Milane. Net jei būtų pasakęs, kad jo mėgstamiausias muzikantas yra Filipas Kirkorovas, nebūčiau labiau nustebęs. Kolega Milane eina

pirkti kostiuminių kelnių, va čia tai amžiaus naujiena. Jaučiuosi nebesąs vertas toliau kalbėtis, tad palinkiu kuo aštresnio *kanto* ir atsisveikinu.

Kantas yra senoviškas dalykas, kaip ir mušantis laikrodis, o senoviškų dalykų akivaizdoje tegalima verkti, kalbėtis beprasmiška. Vakar žiūrėjau Wimo Wenderso kino esė apie jo meilę japonų kino režisieriui Yasujiro Ozu. Paties Ozu kino kamera man ten buvo jau per sena, muziejinė, tačiau aštuoniasdešimt trečiųjų Tokijas atrodė pilnas sentimentalaus technologinio laikinumo. To meto fotoaparatai, automobiliai, mados, magnetofonai – jie visi dabar iškeliavę į tą pačią šalį kaip ir mano ką tik perskaityti laikraščiai, bet kokie jie mieli savo pasmerktumu, savo šelmiška savikliova, savo emancipuota laikysena ant krašto bedugnės, juos labai greitai prarysiančios.

Ateina vaikas ir bando užridenti mane vėl į viršų žiūrėti nuo to žiūrėjimo greit sudilsiančių nuotraukų. Ar nuotraukos dar miega? – klausia. Miega, sakau. Jos beveik visada miega, nors mes jose – beveik niekada. Laikrodis muša pirmą, ir tai gera valanda, nes laikas pamiegoti ir dviratininkui. Ir jis užmiega, nes ką veikti, kai miega nuotraukos, o aš stoviu prie lango ir žiūriu į nieką. Žiūrėti nėra į ką, nieko naujo už to lango, tačiau vakarykščiame filme ant Ozu kapo irgi tebuvo vienintelis senovės kinų hieroglifas *mu*. Niekas, tuštuma.

Naktį buvau nubudęs, nes susapnavau vaikiškos knygos idėją. Užrašiau idėją bet kuo ant bet ko ir vėl užmigau. Dabar einu pažiūrėti, nors tokiuose užrašuose paprastai gražiausia ne idėjos, o rašysena. Na, taip, panašiai ir galvojau. Tokios knygos aš dar ilgai neparašysiu, o kas bus po penkerių metų, man neįdomu. Po penkerių metų gal visi pasaulio vaikai jau bus suaugę, kas skaitys tą mano knygą?

Einu į kiemą, virš galvos, trijų metrų aukštyje, papurkštaudami praplaukia debesys, o, anot neseniai skaitytos knygos, debesys žmogui pavojingi kaip ir viskas, kas pernelyg paprasta ir per daug gražu. Miesto nesigirdi ir nesimato, šis miestas moka tobulai maskuotis, kartais net apsimesti miręs, kaip vabalas. Reikės važiuoti patikrinti, galvoju, jis tarsi mano išorinis kiemas, šis miestas, bent jau nuo Žaliakalnio iki Alėjos.

Vaikas bunda, laikrodžiai nebemuša valandų, nes – diena. Metas, kai girdime mažiau, natūrali savisauga apkurtina mus iki vakaro. Sėdame į automobilį, riedame į redakciją, kur trumpą savo darbą baigia vaiko mama, paskui mūsų laukia alėja, „Spurginė", Centrinis knygynas ir kitos ruonių gulyklos. Eidamas vaikas pameta spurgą. Draugei tenka bėgti antros, dėl to labai džiaugiuosi. Dvi tai ne viena, dvi tai jau ritmas, taip patikdavęs Miltiniui. Teatras neveikia (panašu, kad vis dažniau neveiks ir veikdamas), žmonių nėra daug, tuščiais stiklo kvadratais į alėją žvelgia „Akropolio" išsiurbtos buvusios parduotuvės. Kažkur netoliese, nematomos, tyliai teka dvi miesto upės, paklusniai atspindinčios dar nenukenksmintus debesis.

Važiuojame namų link, mudu su vaiku dar užsukam pas draugą nusipirkti poros vinilų. Vinilai man atstoja dializę, nenusipirkęs jaučiuosi apnuodytas, stinga oro ir visų kitų stichijų. Aštuoniasdešimt antrieji, galvoju, žvelgdamas į įsigytus *Rolingus*. Ką veikiau aštuoniasdešimt antraisiais? Dirbau už šimto metrų esančiame restorane „Žalias kalnas", svaigūs ir atvirukiniai buvo laikai, beveik tuo pat metu Wendersas filmavo savo Tokiją. Dabar „Žalio kalno" vietoje „Iki", kur su vaiku einame pirkti kasdienių savo trupinių. Mane dažnai sukrečia žmonės prekybos centruose. Ne tuo, kad nepažįstami. Ten jie man atrodo kažkokie mirtingi. Jie tokie trapūs, gležn-

ni, priklausomi. Mirtis čia visai arti. Nejuntu jos bendraudamas su kolegomis, kolegos nemirtingi, net ir tas kostiuminėm kelnėm, tuo tarpu prekybos centrų žmonės – anaiptol. Todėl jaučiu jiems kažkokį švelnumą, lyg laikrodžiai man vėl būtų pradėję mušti.

Namie atiduodu mažąjį bičiulį draugei, o pats vėl lipu į savo lizdą. Nebėr manęs, „dirbsiu" aš. Peržvelgsiu paštą, klausysiuos *Rolingų*, žiūrėsiu į lubas, skaitysiu parsineštas knygas ir bus man gera toje palėpėje, kurioje gyvenau ir tada, kai dirbau restorane, *Rolingai* grojo savo koncertą, o Wendersas ruošėsi filmui apie mėgstamiausią savo režisierių. Net garso aparatūrą palėpei specialiai pirkau tų laikų, štai viena prestižinių sovietmečio kolonėlių, vadinamųjų *aesų*, stovi tiesiai mano didžiulėje lovoje. Galima sakyti, miegu su ta muzika.

Vaikas dar ateis tų nuotraukų, vakare už lango kažkas ilgai šauks kažkokią Bitę, gersiu žolelių arbatą, stebėdamasis vieno žinomo poeto išleista tuštoka knyga, perskaitysiu pirmą garsaus romano skyrių, nepatiks. Tuomet nuspręsiu, kad ši diena nepalanki skaitymui, žvaigždės ne taip viršum knygų pakibusios, kad reikia tiesiog sėdėti ir žvelgti į nieką.

Ir žvelgsiu, ir patiks. Ir taip praeis dar viena mano gyvenimo diena. Šešiolika tūkstančių du šimtai keturiasdešimt septintoji.

Molėtai Ltd.

Iš čia, kur sėdžiu, jos tesimato geras sprindis, tos mano gatvės, galėtume sakyti, kad ji pieštuko ilgio. Iš tiesų ilgesnė, bet nedaug. Vienu galu remiasi į raudonų plytų pastatą, kuriame kadaise buvo Kauno blaivykla, kitu galu – į baltą mūrą, kuriame du šimtus metų buvo filmuojama laida „Nomeda". Ta mano gatvė vadinasi *Molėtų*, ja esu ėjęs daugiau kartų nei bet kuria kita pasaulio gatve.

Tačiau sėdžiu juk ne gatvėje ir ne „Nomedoje", sėdžiu savo mansardoje, iš kurios matyti pieštuko ilgio gatvė (iš abiejų pusių ją man užstoja namai: dešiniajame gyvena keli alkoholikai, kairiajame – kelios vienuolės), į ją krinta man nematomo žibinto šviesa.

Mansarda, tiesą sakant, trintuko ploto, tačiau gilesnė nei Marianų įduba, turbūt todėl joje jau daugybę metų išsitenku su, tiesą sakant, tais pačiais daugybe metų. Jie į čia tik ateina, išeiti nebesugeba. Jie visi kažkur čia, jei ne banaliuose vokuose ir dėžutėse, tai pačioje mansardos formoje bei lubų nuolydy, kurie lieka tokie patys net tada, kai Kaune viskas iškeliavo paskui „Laumę" ir „Tulpę".

Apačioje dar keli kambariai, kuriuos jau irgi *įsisavinau*, ten guli mano daiktai ir miega mano žmonės, tačiau tik čia, palypėjus, daiktai ir žmonės nubunda.

Nieko čia, tiesą sakant, ypatinga kokiam nors *nesuinteresuotam žvilgsniui*, nors gal tokiam žvilgsniui niekur nieko ypatinga. Imsiu ir nufilmuosiu visa tai pilkšvais savo klavišais, tad, jei galite skaitydami užsimerkti, užsimerkite.

Ketvirtadalį mansardos ploto užima lova (tiksliau, neaprėpiamas čiužinys ant grindų), neabejotinai svarbiausias vietinis baldas, čia atstojantis kultūros namus. Lovoje šiuo metu: patalai hipiškais keltų raštais, metro aukščio ąžuolinė skulptūra, lenkiškas „Playboy", šūsnis „Metų", „Litmenių", „Šatėnų", kelios knygos, keli CD (M. Faithfull, A. Garbarek...), keliolika DVD (pravertos T. Kitano „Lėlės", šiandien žiūrėjau), išsibarstę užrašų lapai, televizorius, DVD leistuvas. Paprastai ten dar tūno du mobilieji ir nešiojamasis kompiuteris, kuriuo dabar rašau.

Kadaise, neatmenamais laikais, tų lovų buvo dvi ir jose miegojome mes su pusbroliu, paaugliai, indėnų vadai. Mansardos viduriu nuropojusi šviesi užuolaida skyrė mūsų miegamąjį nuo svetainės. Ji buvo, regis, nepermatoma ir nepergirdima. Sykį atsivedėm draugų ir atsinešėm pornožurnalą. Aptarėm, paslėpėm ir išėjom, nepastebėję už užuolaidos miegojusio (?) dėdės. Vėliau jį (ne dėdę) matėm kaip savo ausis.

Dar daug daug vėliau šioje lovoje yra miegojusios minių minios abiejų lyčių intelektualų, ir po vieną, ir po du, ir po keturis. Pas vieną architektę čia atskrido E. Poe Varnas, o pas vieną gruzinų poetę atėjo lordas Byronas. Prisipažinsiu irgi čia regėjęs brolių Grimų romano (na, tarkim) vertų dalykų.

Šalia – stalas, prie jo dabar ir sėdžiu. Nežinia kam man jo reikėjo, už nugaros – dar vienas stalas, tačiau prisiminiau, kad būtent šioje mansardos vietoje išverčiau kelias pjeses ir parašiau veik visas „Gero gyvenimo kronikas". Derlinga vieta. Stalo viršų pasiėmiau dar aną, iš pornožurnalo laikų, už jo kadaise po pa-

mokų lošdavom pokerį, ant jo stovėjo mano juostinis magnetofonas „Jupiter“ ir patefonas „Radiotehnika“. Didžiulis buvo stalas, kadaise už jo užkrito pirmasis „Boney M“ diskas, savaitę pagulėjo ir pats užlipo atgal, kitaip būčiau ir neradęs.

Dabar ant stalo keli CD (R. Plant, J. Baez, K. Bush...), peleninė *žolei* iš Amsterdamo, *Wahrig*'o žodynas, kažkoks ištapytas butelis, vokiški karininko auliniai, lenkų lakūno kepurė ir skardinė nuo daniškų sausainių, kurią atidaręs radau visokio memorialinio mailiaus. Paviršiuje išdidžiai plaukiojo vienas popierinis kroatiškas dinaras. Na, be abejo, dar kompiuteris ir krūva mobiliųjų.

Mokyklos laikais buvo energijos daug kam, nes „mažai kas“ labai greitai nusibosdavo. Pamenu, yra nusibodę net miegoti minėtoje lovoje, tad vieną naktį miegojau ant dabar minimo stalo. Su švarku ir viena kojine, maždaug ties ja ir ėjo mano fantazijos ribos.

Nugulėtasis stalviršis remiasi į dvi lentynėles, kurių kairioji užstoja radiatorių ir yra prikrauta rečiau dienos šviesai reikalingų knygų (gruzinų kalbos žodynas etc.). Ant lentynėlės viršaus: žvakė, RoRa „Kitas pasaulis“, J. Jarmuscho DVD, ordinas „Za doblesnyj trud“, suvyniota afiša, kviečianti į striptizą Girdžių kaime (nusilupta Jurbarke) ir „Starkos“ *plėčkutė*, sausakimša nuorūkų (prirūkėm užpernai Jurbarko seminare „Šiaurės vasara“). Šalia lentynėlės stovi suvyniotas pažįstamo latvio grafikos šedevras (3x3 m.), kurį nuo sienos nuplėšė du šimtus kartų mažesnis mano vaikas Gabrielius.

O prieš akis? O nesukant žvilgsnio? Prieš akis sekcija (už metro), o joje – trys šimtai mano vinilų. Aštuntojo dešimtmečio svaja. Nedaug liko iš tų laikų, daugelį vežiausi iš visų lankytų miestų jau devyniasdešimtaisiais. Kairėje, ant vinilų eilės, stovi patefonas (nebeveikiantis), kurį vienų išgertuvių metu padova-

nojo polėkį pajutęs režisierius V.Balsys. Tempiau jį su kolonėlėm tą naktį, kaip žaltys plaktuką, kol betempdamas pamečiau sykiu turėtą J. Cockerio vinilą. Niekas neradot?

Mansardos istorijoje būta laikų, kai čia atgriūdavau tik su linksma kompanija ir tik vienam vakarui. Muzika turbūt girdėdavosi kitame pieštuko ilgio gatvės gale. O kai nutildavo, reiškė, mes išėjome, palikdami ant grindų išmėtytus vinilus. Pastarieji be vokų voliodavosi metų metus, kaugėmis po keliolika. Ir šio linksmo gyvenimo rievės atsispaudė ne mano veide, o jų. Jie mane tarsi užstojo.

Virš vinilų, ant lentynos, keturios senovinės rašomosios mašinėlės, kurias kadaise rinkau po visą Kauną knygyno „Septynios vienatvės" interjerui papuošti. Užtektų keturių muškietininkų memuarams. Šalia jų senovinis radijo imtuvas „Moskvič", indiška pypkė ir (kas patikėtų?) V. Sventicko nuotrauka. Prieš metus radau ir pasistačiau juokais dviem dienom.

O jei mano akys būtų pakaušy, jos dabar matytų oranžines duris, vienu centimetru žemesnes už mane, šalia durų troleibuso skardą su užrašu „Grįžta į parką", o ant sienos mano, A. Marčėno ir J. Kelero vakaro afišą (1987 m. gruodžio 14 d.). Toliau spinta, didžiausias kambario griozdas, atrodo tik tokiame bunkeryje drabužiams saugu eiti iš mados. Kadaise į svečius turėjo atvažiuoti dvi panos iš LTV. Žinojau, kad nakvos, ir šios tekstilės kapinės vienintelės kėlė kaži kokį gėdos jausmą, krito iš stiliaus. Tuomet nusipirkau lipnios plėvelės ir apklijavau visą spintą. Dabar ji ryškiai geltona su sodrios žalumos *lampasais*. Nors rodyk LTV. Ir kas sakė, jog spintoje svarbiausia – vidinis pasaulis?

Šalia spintos dar likę vietos antrajam stalui, jaukesniam, dailesniam, tačiau tokiam, ant kurio nebesirašo, nes nustojo rašytis dar 1991-aisiais. Dabar ant jo stovi ąžuolinė skulptūra, lentynėlė

su veik pilnu „Metmenų“ komplektu, kelios molinės varnos, guli cigaras „Romeo y Julieta“ ir kabo gairelė „Za aktivnoje učastije v rabote agitpoezda „Komsomolec Uzbekistana““. Veik niekad prie jo neprisėdu, mano aštuntojo dešimtmečio stalas nugalėjo mano devintojo dešimtmečio stalą. Ir tai tik iš dalies, nes viską juk darau lovoje – ir skaitau, ir rašau, ir alų geriu. Jei ta lova dar ir skraidytų, ji būtų tobuliausias pasaulio mechanizmas.

Dar yra supamoji kėdė, uždengta hipiška batika, joje dabar sėdi juodas mano švarkas ir žvelgia pro langą. Už lango tarsi jis pats ir atsispindėtų – tamsu – tik švarkui nematomas žibintas meta spindulį į, žinot, kokią ilgą gatvę. Langas čia svarbu, pro šį langą aš žiūrėjau labai ilgai. O sulaukus keturiasdešimties ir žodžiai „labai ilgai“ įgauna šiokią tokią prasmę. Anapus veik niekas nepasikeitę, tačiau daug kas pasikeitę šiapus. Šiapus klausyta muzikos ir bendrauta su ne viena pas mane atklydusių merginų, šiapus skaityta, rašyta, sėdėta ant palangės ir rūkyta, gertas brendis. Palangė tarsi žymi ribą tarp savo – svetimo, būtinybės – atsitiktinumo.

Jaunystėje net vaikščiodavau pro langą. Užlipdavau ir nulipdavau televizijos antenos vamzdžiu, taip būdavę paprasčiau. Merginų, tiesa, juo nesivesdavau, nors vienai jų tas yra pavykę.

Viena jų sakydavo: eime į Molėtus. Tai reiškė ne gatvę, net ne namą joje, tai reiškė mansardą su visom jos knygų, tabako, laiko ir žvaigždžių dulkėm. Ir eidavom, ir J. Baez mums dainuodavo iš dar nesupjauto vinilo. Dabar ta mergina miega čia pat, pirmame aukšte, po Molėtais. O aš štai baigsiu rašyti, pažiūrėsiu aštuntojo dešimtmečio filmą su Ch. Bronsonu ir švintant savo didžiąja lova skrisiu kur nors į nuotraukas.

Ten, kur daiktai lieka amžiams. Gailiuosi, kad neturiu senosios mansardos nuotraukų. Tačiau šiemetinė – štai ji. Tikiuosi, spalvota.

Plastikiniai langai

Nieko nerašysiu, negaliu, neišeina man.

Kartais žodžiai patys sulipa į popieriaus lapą. Ne šiandien. Šiandien juos gąsdina folkneriškas triukšmas ir įniršis. Namuose vis bilda, o kartais, anot Marijonos Rakauskaitės, krebžda ir skreba.

Tai pusseserės vyras Vitalka užsiima langų apdaila. Susidėjau plastikinius langus (jie man vis asocijuojasi su gipsinėm Miloso Venerom), žiemos tapo nebebaisios, o peizažo matyti daugiau ir ryškesnio, tačiau tie langai vis dar drybso kažkokioj dantų pastoj. Sumanusis Vitalka juos visaip rėmina, tepa košėm, tinkuoja tinkais, kala gipskartoniais. Nieko apie tai nesuprantu, man lengviau būtų parašyti operos libretą, gal net muziką. Tesuprantu, jog šie grąžtai bei vinys pervėrė mano tekstą ir pro atsivėrusias skyles aš pats penkissyk išlįsčiau.

Nieko nerašysiu, tegu redaktoriai pasirašo patys ir prageria bei prarūko mano kruviną honorarą. O paskui, kai tie prasigėrę ir prasirūkę ateis belsti man į plastikinį langą, aš jų neįleisiu. Juk ne viskas dar įrengta, apdaila nebaigta, o ir Vitalkos gipskartonis guli štai ant mano *Šiaurės Atėnų*.

Namą, kuriame gyvenu, kadaise pastatė ateiviai, kaip ir Egipto piramides. Tas namas visus stebina nė kiek ne mažiau, kaip tos

piramidės. Kiekvienas sumanęs ką nors jame pakeisti (langus, duris, rozetę, vamzdį etc.), jau vos pirštu pakrapštęs keistiną objektą, ima dideliausiai stebėtis. Esu buvęs ir garsiai išsakomų tikrai slėptinų emocijų liudytojas. Viskas čia kitaip, visai kitaip. Ateiviai statytojai buvo gerokai mįslingesni už kokį zuokoraižį mūrijantį eilinį *homo erectus*. Niekas nesugeba suprasti, kokiais laidais ir kur teka elektra, kodėl šyla arba šąla radiatoriai, kodėl iš po tinko ištrauktos durų staktos pasirodo esančios lyg atominiam bunkery ir kodėl vienam kambary (jo dislokacija kinta) plius dvidešimt du, kai visuose kituose – plius penkiolika. Ateiviai išskrido, atsisėdę ant namo *know how*.

Nusipirkom šį namą septyniasdešimt antrųjų vasarį, kai su visa gimine suvažiavom į Kauną. Tai ir buvo vienas kardinaliausių mano gyvenimo pokyčių. Nelabai dar ir to gyvenimo buvau sukaupęs, tik tiek, kad gerai mokėjau skaityti, tačiau jei ne šis persikraustymas, dabar ne tik skaityčiau Ukmergės laikraštį *Gimtoji žemė*, bet ir rašyčiau tik į jį. O ateivių statytas namas taip ir liktų *neįvestas į literatūrą*.

Kiek pažįstu save, niekada nebūčiau savo noru atvažiavęs į Kauną. Prireikė prievartos. Ne dėl to, kad šis miestas būtų kuo atgrasus. Tiesiog niekada ir nieko nemėgdavau keisti. Viską rasdavau bet kur, tad sąlygos veik nieko nereiškė. Šis bruožas išliko ir tapo neišsemiamas ironijos šaltinis merginai, su kuria gyvenu. Jei jau einu pasivaikščioti, tai kasdienėm savo Žaliakalnio gatvėm. Jei jau perku ką prie vyno, tai tą pačią lašišą, *Camboz-zola* ir alyvuoges. Jei jau einu Paryžiuj to vyno gerti, tai būtinai prie to paties krūmo Monmartro šlaite. Jei būčiau taip ir likęs Taujėnuose, mano pastovumas veikiausiai taptų paranojiškas. Tačiau persikėlimas į Kalantos metų Kauną parodė, jog permainos įmanomos. Kartais net rezultatyvios.

Iš čia ir noras retsykiais viską pakeisti. Drabužius, baldus, kambarį, pažiūras, moterį, stilių. Muziką, mėgstamus autorius, įpročius, draugus, dienotvarkę. Paprastai tai prasideda kaip lavina, nuo akmenėlio. Nereikėjo man jokių langų, reikėjo komodos. Komodos ilgai neradom, o kai radom, išsyk dvi. O be jų, dar minėtus langus, duris, spintą, virtuvės komplektą, kompiuterį (trečią!), trečdalį spintos naujo garderobo ir begalę smulkesnių dalykų, be kurių ligi šiol kuo puikiausiai gyvenom.

Stereotipas kužda, kad daiktai būna pasyvūs, nepaslankūs ir žmogus yra jų viešpats. Nieko panašaus. Jie isteriškai mobilūs. Nemobiliausi yra mobilieji telefonai, kurie visada šalia jūsų nykščio. Visi kiti daiktai beveik patys vaikšto po namus, kol galiausiai nurimsta savo gulyklose, leisdami vaikščioti naujiems daiktams. Nauji daiktai paprastai išstumia senuosius iš ilgamečių lizdų, štai ir aš iki raudonumo įkaitusiu atsuktuvu ardžiau senas lentynas, spintas ir kt. Kai kas tiesiog pakeitė kambarį, o kai ką, deja, atsuktuvo stiletas nuvarė į kapus. Labai gaila, kad iš senų baldų plokščių nebegalima vėl pagaminti medžių. Manau, jog mano namą statę ateiviai ir tai įstengia, tad galėtų jau ir vėl atskristi.

Atskridę jie rastų esmingai pakitusius kambarius, iš kurių *mano kambarys* būtų tik vienas. Palėpė. Ir čia jau įsileidau niekada joje nebuvusias lentynas, o mano mokyklinį stalą pakeitė kažkoks kompiuteriui skirtas monstras. Ant grindų laidų tiek, jog atrodo, kad jais Ignalinos AE eksportuoja elektrą į Vakarus. O juk palėpės mergystę saugodavau labiausiai. Čia brendau *kaip žmogus ir poetas*, čia laikai ir papročiai atklysdavo labiausiai nuvertėję ir mažiausiai paveikūs. O dabar – nėr kaip žmogui sakyt. Jei vėl pro langą įskristų E. A. Poe Varnas, kaip vieną vasarą, jam nebebūtų kur nutūpti. Ant kompiuterio standžiojo disko, ar ką?

Tačiau viduje šie beveik likiminiai pokyčiai (kiekviena nauja spinta man likiminė, spintos neretai ilgaamžiškesnės už žmonas) taip ir sugula tvarkingais klodais, tarsi kokie laiškai ar nuotraukos stalčiuose. Galima kelti sluoksnį po sluoksnio ir stebėtis: ėhė, kaip kadais gyventa. Gerai, kai sluoksnius remia kokie rašytiniai šaltiniai ar ikonografinė medžiaga, tačiau noras keisti yra iš esmės vaikėziškas, todėl neapdairus. Niekad neatėjo mintis, prieš keičiant gyvenimo formas, iš pradžių kaip nors užfiksuoti senąsias. Leninas & Co irgi spalio perversmo išvakarėse nefotografavo Žiemos rūmų. Tegelbsti atmintis, kokie nors atsitiktiniai senojo gyvenimo fragmentai ir mintis, kad po baltais sienų dažais užkonservuotos mano paauglystės „freskos", perpieštos nuo diskų viršelių.

Tai kaip kelionė, nors šitaip teigti ir banalu. Jei iš peties pertvarkysi savo kambarį, porą savaičių jausies kaip užsienio viešbuty. Pirmas dvi dienas niekur nerasi ne tik raktų ir akinių, bet ir visų kitų daiktų. Jie bus skirti ne tau, o naujoms spintoms ir lentynoms. Didžioji jų dalis iš tiesų labiau skirta joms nei tau, tačiau jei tau dar ko nors reikia, ieškok.

Tiesą sakant, reikalingų daiktų mažėja. Metams bėgant, spintos pačios uždaro duris ir nuvažiuoja, kaip traukiniai. Tai keista, nes pačių daiktų daugėja, mažėja tik reikalingų.

Kas dar laiko mano namus? Kodėl jie vis dar neišsivažinėjo kokiais nors nematomais bėgiais? Kodėl vis naujos invazijos jų esmingai nepraskiedė ir jų tapatybei atpažinti nereikia odontologo ekspertizės?

Kodėl apskritai man kyla tokie klausimai, jei namai tėra vienas mums gyventi padedančių mechanizmų? Tai, jog sudvasinu savo namus, mane kažkodėl guodžia. Tuomet šalia prisėda įsivaizduotas naivusis filosofas, kalbantis man apie pasaulį kaip

veidrodį. Neturintį, perimantį. Tuščiam pasaulis bus tuščias, turinčiam daug mirties pasaulis bus miręs. Juodam pasaulis bus juodas, o žydram – žydras.

Namai yra labai paprastas ir apčiuopiamas pasaulio mikromodelis. Jis rodo, kaip jūs pasielgtumėt ir su visu likusiu pasauliu, jei tik įgytumėt galių. Kartu namai diagnozuoja ir jūsų turtus, ir skurdą. Turtų bei skurdo kilmę, pobūdį ir perspektyvas. Tačiau kas juos dar laiko, nežlugusius ir neišsibarsčiusius. Kas yra jų pagrindinis principas, jų imperatyvas? Juos statę ateiviai (daugelio namų statytojai mums nėra realesni)? Ką liudija kiekviena namų tradicija, kiekviena namų klišė ir kiekviena namų permaina? Apie ką viskas sukasi? Kas orbitos centre?

Aš negaliu apie tai galvoti, nes įsivaizduotas naivusis filosofas nebeprisėda, aš negaliu apie tai rašyti, nes po mano grindim iš proto eina Vitalkos grąžtai, aš tik sėduosi prie naujojo plastikinio lango ir žiūriu į didesnę bei ryškesnę Molėtų gatvę. Kadaise pro šį langą galėdavau įlipti bet kada, antenos vamzdžiu arba per stogą. Jį atidaryti buvo įmanoma iš bet kurios pusės. Plastikinio jau ne, aklinas. Pro aną langą esu lipęs be raktų, užsitrenkus durims ar kitaip praradus ryšį su namais. Pro šitą jau nebeįlipsiu, jis visada skirs nuo namų mane išėjusį.

Ar tai reiškia, kad jau niekad iš namų nebeišeisiu? Ar plastikiniai langai man sako, jog tam jau laikas?

Pakreipęs žvilgsnį į dešinę matau, jog A. Bergo styginių kvartetas (LP) toj pačioj vietoj viršeliu stovi jau septyniolika metų. Ir kažkodėl tai mane ramina, sako, kad ne viskas nuplauks kaip debesys.

Inkarais prikabinti debesys. Ar ne siužetas R. Magritte'ui? Ar ne metafora?

Popierinės muškietos, plastmasinė špaga

Malonioji ponia de Sévigné,

kaip pageidavote, pasakoju viską kaip buvo ir kuo paprasčiau. Įsivaizduoti mano gyvenamą laikotarpį Jums niekada nebuvo sunku, tam tikra prasme, Jums tai net lengviau nei man.

Nežinia, kaip kadaise susipažino Atas, Portas ir Aramis, literatūra čia dar buvo nudelbusi akis ir nematė. Pakėlė jas būtent tada, kai į sceną įžengė dar vienas. D'Artanjano pažinties su anais trim aplinkybės, formos bei pasekmės dabar žinomos kiekvienam pupų pėdui, ir nėra abejonių, jog į daiktą susirinkę keturi vėjo pamušalai pajėgūs įkvėpti pasaulinio lygio romaną. Tereikia laiku ir *tiems* susipažinti.

Dabar grįžkime iš verstinės literatūros. Prieš aštuoniolika metų išėjo trys poezijos knygelės, kurių autoriai susipažino maždaug prieš dvidešimtmetį. Ir vardai tų autorių buvo – Julius Keleras, Aidas Marčėnas ir Kęstutis Navakas. Ir savo popierines muškietas jie spaudė rankose taip pat tvirtai, kaip ir trys aukščiau minėti.

Tiesą sakant, neprisimenu, kur susipažinau nei su vienu, nei su kitu, tik žinau, kad abi pažintys man buvo vienos svarbiausių. O dar knygos išėjo viena greta, lyg į ataką. „Na, man Marčėno

labiau patiko“, pasakė tada A. Dabulskis. Labai supykau. Po to paskaičiau – ir man Marčėno labiau patiko. Dar labiau supykau. Matyt, panašiai atsitiko ir Kelerui, nes vėlesniuose mudviejų pokalbiuose Marčėnas netruko tapti personažu, savotišku *Vanka vstanka*.

Tokios patirtys sujungia, tad su J. Keleru bendravome daug dažniau ir išsamiau nei su A. Marčėnu. Pastarasis tais laikais apskritai buvo pernelyg ezoteriškas jaukiai bičiuliškai bendrauti. *Gorkynė* (Pilies gatvė) jam buvo draugė, ne mes su Keleru. Nors pas mane į Molėtų gatvę atvažiuodavo ir gana įvairiai pabūdavo. O jo ezoteriškumą geriausiai iliustruotų vaizdas, mano pamatytas vieną rytą savo kieme. Žiema, speigas, ledas. Ir tame lede įšalę nuostabiai ryškūs basų (!) Marčėno kojų pėdsakai, šimtai pėdsakų. Atrodė, lyg jis pusę nakties čia šoko.

Vėliau Marčėnas turėjo tokią prieglaudos pobūdžio studiją toje pačioje Pilies gatvėje, priešais Puškino proseneliui atmintiną cerkvikę. Čia jau *mes* ateidavom palikti savo pėdų. Su eilėm ir be, su jaunom poetėm ir be, sykį esu čia atvykęs su kostiumu, o sykį su lagaminu, tame kontekste abu atvejai priminė haliucinacijas. Buvome absoliučiai nevaldomi, kaip ir mūsų eilės, kurias vieni kitiems skaitydavom. Ezoteriškasis Marčėnas garsėjo ir tuo, jog sugebėdavo skaitydamas užmigti, mums su Keleru tai buvo panašu į kažką iš mitų, gal net graikiškų. Keleras į tai tegalėjo atsakyti kepdamas virtuvėje kabėjusius šliaužtinukus su aliejum bei raugintais kopūstais. Rusakalbiai Marčėno kaimynai nemėgo nei mūsų, nei mūsų kasdien tobulėjančių eilių. Matyt, buvo už ką.

Julius Keleras gyveno Antakalny, pastarasis gražiai rimavosi su mano Žaliakalniu, o Juliaus kambario knygos su mano kambario knygom. Kur tuo metu tūnojo Aido knygos, mums taip

ir liko slėpiniu, ezoterikos dalimi. Tuo tarpu Julius buvo apsėstas knygų pasaulio bacilų, dalį jų dosniai iščiaudėdamas man. Nuolat kažką „atsišvietinėdavo", daugindavo, sau ir draugams, ligi šiol stalčių kampuos glūdi tie *kserotomai*. Lietuvių egzilinės knygos, rusų *samizdatas* bei *tamizdatas*. Geresnės Sovietijoje leidžiamos knygos, kaip žinome, buvo ieškomos tiesiog su žiburiu, tad ir varžydavomės su Juliumi, kuris kokią gaus. Nežinia kodėl Julius buvo įsitikinęs, jog būtina turėti klasikines poezijos knygas originalo kalba, net ir ta, kurios nemoki. Tai iš tų laikų aš turiu G. Leopardi ir S. Quazimodo itališkai, G. de Machaut ir trubadūrai senąja prancūzų kalba ir netgi (čia dar viena obsesija) J. Cortazaras ukrainietiškai.

Tokios bibliotekos išduoda keliautojo dvasią, o su J. Keleru mėgom keliauti. Ir ne vien pas P. Brūverį į Rygą. Štai jums charakteringas aštuoniasdešimt septintųjų vaizdelis. Elegantiškai pasisėdėję „Amatininkuose", išgėrę su damomis šampano, apie devintą vakaro išeiname su Juliumi į gatvę ir matome, jog vakaras dar neišsipildęs. Turime tris rublius, už kuriuos sugalvojame tuoj pat važiuoti į Panevėžį, kur mūsų pažįstamos merginos neva švenčia gimtadienį. Žinoma, važiuojame taksi, pinigų iki Panevėžio plento užtenka. Toliau stabdome bet ką ir bet kur, kad tik į tą pusę. Kas paveža šešis kilometrus, kas trisdešimt. *Mazai*, *Kamazai*, šienovežiai, pienovežiai. Panevėžy atsiduriam pusę trijų nakties ir tik tada paaiškėja, jog nė vienas nežinome tų merginų adreso ar telefono. Prisimename, kad „kažkur ten", be to, jų balkonas buvęs labiausiai prišiukšlintas visame mikrorajone. Ilgai klaidžiojam ir pagal minėtus požymius *randam*! Pobūvis baigtas, tara tuščia, tačiau merginos šypsosi, o šaldytuve *du buteliai alaus*! Anais laikais to pakakdavę.

Galėdavę nė to alaus nebūti, kaip Vidurinėje Azijoje, po kurią

su Julium dvi savaites važinėjome superkomfortabiliu traukiniu „Komsomolec Uzbekistana“. Skaitėme eiles nuo karščio pastėrusioms medvilnės rinkėjoms ir krėtėme savo šposus. Traukiniu su mumis važiavo įvairiataučiai artistai, menininkai, šokėjai ir net mokyklinė agitbrigada iš Taškento. Su visais draugavome ir iš visų nepiktai šaipėmės. Labiausiai mums patiko tokia Mapura. Sykį kažkur radę medinę dėžę su geležinkeliečių įrankiais, vakare paslapčia įkėlėme ją Mapurai į lovą. Grįžta ši nusipraususi, liuokt į lovą ir... Vaikinai, įlenda į mūsų kupė Mapuros galva, o kas ten? Ten, sakom, mūsų tikrieji lietuviški įrankiai. Mes juos gaminame ir jais didžiuojamės, specialiai tau atvežėm. Na, aš gal kokius tris ir paimsiu, labai pagarbiai sako Mapura, bet visų tai man tikrai nereikia.

Mapura dar ilgai mums rašydavo laiškus, besibaigiančius raginimais *prichodite ko mnie v Taškent*, o iš jos Taškento tąkart nelengvai išvykom. Prieš važiuodami į oro uostą patikrinome bilietus ir supratome suklydę: lėktuvas dar po paros. Viešbutis užsakytas, tačiau mums likęs vienas rublis. Tada paskambinau vieninteliam uzbekui, kurio telefoną turėjau – žymiam kino režisieriui, vardu Nazymas. Prabangių Taškento vilų rajone palikau Kelerą už tvoros ir nuėjau pas kino režisierių, tuo metu valgiusį plovą su fazanu. Pavalgiau, pasiskolinau dvidešimt penkis rublius ir su Juliumi išsyk taksi nuvažiavome į kažkokią terasą gerti šampano. Kitą dieną abu jau oro uoste. *Neliotnaja pogoda* dar parai, o mums likęs vienas rublis. Tada, lyg pagal scenarijų, horizonte pasirodo demobilizuotas lietuvis, grįžtantis iš Afganistano pilnom kišenėm pinigų. Ir *neliotnaja* tampa *poliotnaja*.

Nuotraukose, darytose mūsų trijų vakaro (1987 m. gruodžio 14 d.) programėlei, mes visi stengiamės būti rimti, solidūs, lyg

iš „Raštų“ priešlapių. Nors ir keista, neretai tokie ir būdavom, stengėmės ugdyti savyje kūrėjo orumą, kas, kad tik būsimo. Mūsų diskusijos tikrai nebuvo skirtos „dailiausiai postringaujančiam“ išrinkti. Kalbėjome apie tai, kas mums itin rūpėjo, o eiles skaitėme, lyg nieko svarbiau jau nebūtų. Ilgiausiai skaitydavo, aišku, Marčėnas, bet jis daugiausiai ir rašė.

Pokštai, juokai bei nuotykiai patys mus susirasdavo, nė kiek ne rečiau nei kokį d'Artanjaną. Ne itin brandūs, žinoma, kaip ir tuometiniai mes. Tikimės Jūsų atlaidumo, tad leidžiame sau pasiūlyti dar vieną ne itin rimtą pasakojimą iš serijos „o kai aš su Keleru...“. Kokiais aštuoniasdešimt šeštaisiais-septintaisiais.

Sėdėjome „Mėtoje“. Viską jau ištuštinom ir kišenėj nebeliko nė to rublio. Jau ruošėmės eiti, kai staiga prie mūsų stalelio buvo pasodinta rusakalbė mergina, kuri užsisakė *šimtą* degtinės. Mes su Keleru susižvalgėm, atsisėdom atgal ir užsisakėm butelį šampano (dabar pastebiu, kaip dažnai miniu tą šampaną, keista). Susipažinom, įpylėm merginai. Pabaigus šampaną, ji supratingai sumokėjo, o mes pakvietėm ją kur nors. Beeidami sugalvojome kur, tarkim, pas jauną poetą G. R. Užėjome, poetas parodė mums skaidrių. Vėliau Keleras ėmė minkštasuoly niurkyti murkiančią merginą, o mes su poetu palindom po stalu pažiūrėti iš po staltiesės. Poetas ne tik užgesino šviesą, bet ir skaitiklius koridoriuj išsuko, kad žmona staiga įėjusi neuždegtų. Bet ši įėjo. Ir sukėlė tokį tamsumos dar sustiprintą triukšmą, kad teko išlįsti iš po stalo ir su visa kompanija važiuoti pas kažkokią neva draugę į miegamuosius Vilniaus rajonus. Mergina nupirko dar gėrimų, tačiau gana greitai užsimanė namo, nors, kur tai yra, neprisiminė. Tuomet mes su Julium ir išmetėm jos basutes iš dvylikto aukšto.

Todėl ir žinau, kada pirmąsyk išgirdau terminą *labusy prokliatyje*, skambėjo labai komiškai. Ką gi, einame ieškoti basučių. Randame, tačiau nepaaiškinama jėga liepia jas užmesti atgal į dvyliktą aukštą. Užmetame, ne į dvyliktą, gal į šeštą ar septintą. Antra nakties. Skambiname į šešto ar septinto duris. Atsako, bet neatidaro. Ilgai aiškiname, jog į jų balkoną *netyčia* nukrito mūsų basutės, gal būtų malonūs grąžinti. Atsako, jog jie apskritai balkono neturintys. Ieškome toliau, kol randame, ir mūsų dama iškeliauja namo *ant kulniukų*. Esu labai naivus, tad užrašau jai (ne, ne ant kulniukų) savo vardą, pavardę ir telefono numerį, žadėdamas grąžinti išleistus pinigus. Tik ji nepaskambina. Niekada.

Vėliau Julius išvažiuoja į Čikagą, aš į Hamburgą, o Aidas toliau grimzta į melodingą savo ankstyvąją dešimtojo dešimtmečio nirvaną. Kartais pasigirsta kokie atskambiai, su Aidu pakaitom rašom literatūrines mozaikas į *Litmenį*, ten jis ir pareiškia, jog iš mano poezijos kyšo plastmasinė špaga.

Dieve, kaip dabar esu jos pasiilgęs.

Tai tiek, meldžiamoji. Tikiuosi, nebūsiu pernelyg Jus išvarginęs. Kuo geriausi mano linkėjimai poniai de Grignan.

K.

Džiazai iš paukščio skrydžio

I.

Du keistoki žinomos pjesės personažai ilgokai laukė Godo, o miestas ne mažiau žinomame eilėraštyje – barbarų. Nei jis, nei jie taip ir nepasirodė. Paauglystės mitologijose tokia situacija yra dažna ir vadinama *balionu*. Lauki – neateina. Jei kurį nors pavasarį į Kauną neateitų tradiciniai džiazai, *balionas* būtų sunkiai įsivaizduojamo didumo.

Bet jie vis dar ateina, prisipučia ne mažesnį balioną (šiuo atveju oro), įsisodina gondolon (šiuo atveju ne Venecijos) kokį nors P. Vyšniauską ar patį J. Jučą ir skraidina. Vyšniauskas iš viršaus, anot spaudos, groja karvėms, o Jučui jau seniai nebereikia nei groti, nei šokti. Jo įkurtas festivalis, anot tos pačios spaudos, kasmet vis geresnis, tad pakanka iš gondolos pažvelgti į miestą, kuriame, aplinkybėms lemtingai sutapus, visa tai ir vyksta. Iš viršaus miestas atrodo mažas. Jei balionas pakiltų dar aukščiau, miestą būtų įmanoma apkabinti, o kur nors iš stratosferos miestą galima (?) pamatyti kaip taškelį žemėlapy. Žemėlapiai labai praverčia daugumai festivalio svečių, būtent ten jie, dar būdami namuose, bando ieškoti Lietuvos, Kauno, festivalio, Jučo, mūsų. Ir randa. O tada jau – oro uostai, lėktuvai, limuzinai, VDU salė, festivalis, Jučas, mes.

Jei sykį pasikeistų salė, festivalis vis tiek vyktų ir atrodytų labai panašiai, bet nežinau, ar jis išliktų toksai pat, jei pasikeistume mes. Jei mus pakeistų kiti. „Mes" – tai vadinamoji *džiazuomenė*, grupė žmonių, lankanti *Kaunas Jazz* nuo pat pirmojo (1991) ar nuo vieno pirmųjų. Nekalbu apie kažkokią masonų ložę, grupė neformali, atvira ir kintanti, tačiau nė vienam jos narių nereikia aiškinti, kas yra *džiazai*, ir nė vieno nereikia klausti, ar jis ten eis. Žinoma, eis, nes kito tokio renginio, sutelkiančio būtent šią visuomenės dalį, Kaune nėra. Tai kaip karas, spalvotieji apkasai, visuotinė sielos mobilizacija.

Jei Jums septyneri, festivalis Jūsų taip pat neaplenks, Jūs su dar dviem šimtais kolegų Vienybės aikštėje piešite džiazą. Kaip atrodo džiazas? Pažvelgus į šių metų piešinius jis atrodo panašus į daugybę saulučių, debesėlių, namukų, gėlių ir t. t. Tiesą sakant, džiazą sudaro tie patys segmentai kaip ir pasaulį, vieno ašis savaip pratęsia kito ašį, tad mažieji džiazo dailininkai tą mato geriausiai. Mažieji dailininkai nupieš ir išsiskirstys, jų vietas užims kiek vyresnė karta, atėjusi į koncertą lauko scenoje. Šiemet (koks skirtumas, kurie čia metai, bet pakalbėkime apie festivalį apskritai, remdamiesi vienu jo ilgametės raiškos atveju) lauko scenoje ir šalia jos erdvu, nes nelyja. Žmonių daugybė, tačiau geras oras neverčia gūžtis, spaustis krūvelėmis, svinguoti skėčiais, tad krūtinėse erdvu ir telpa daugiau muzikos. Muzikos sinonimu lauko scenoje tapo katalonų grupė „Llibert Fortuny Electric Quintet". Penktadienio vakarą visi ten buvo jų įelektrinti. Stipri, asimetriška, sau nenuolaidžiaujanti, itin maloni ausiai muzika. Tačiau didesnė džiazuomenės dalis tuo metu sėdėjo VDU salėje ir jų neišgirdo. Festivalio simultaniškumas turi savų minusų, visą jį aprėpti tesugebėtų didmeistris Benderis.

O judesiai VDU salėje ir jos prieigose tradiciškai laikomi festivalio centru. Salės koncertų ciklą, vėl tradiciškai, pradėjo Kauno bigbendas, šįsyk diriguojamas labai plastiško olando H. Meutgeerto. Bigbendo skambesy atsirado šis tas nauja, lyg atplėšus dvigubą lagamino dugną žybteltų paslėpta bižuterija, o dirigento pantomima (kartais jo elgesys scenoje toks ir buvo) irgi nieko iš publikos neatėmė. Smagu buvo. Be to, dar išėjo R. Galiano su armoške.

Čia privalėjau šokti į kitą pastraipą, nes šis muzikantas jos nusipelno. Akordeonistas buvo R. Galiano tėtis, tad mūsų herojus grojo akordeonu nuo ketverių. Net keista, kad Nicos konservatorijoje studijavo ne jį, o tromboną (!). Vėliau grojo (ne trombonu) su daugybe garsenybių, paminėtini būtų Chetas Bakeris ir mums iš tų pačių *džiazų* pažįstamas Trilokas Gurtu. Scenoje muzikantai buvo keturiese kaip muškietininkai. Iš toliau atrodė, jog vienas jų su špaga. Strykas puikaus smuikininko Alexiso Cardenaso rankose sakytum skaldė orą į mėlynai žėrinčius luitus ir suvokimas, kad tai – tik apšvietėjų *fokusai*, visiškai nebuvo būtinas. Smuikas su akordeonu stebėtinai derėjo savo tembrais ir abiejų muzikinės figūros sukosi tarsi du idealiai suderinti dantračiai. Tai buvo tango, daugiausia tango, tačiau koks tango!

Pavargę Kauno bigbendo nariai, su kuriais sėdėjau, į tai žvelgė labiau rezervuotai. Cha, viską viena tonacija, pasakė kažkas. Kam nors patiks, pasakė kitas kažkas, jei ne šioje salėje, tai kitoje. Po to atbėgo trečias: ei, kas pamiršo tromboną užkulisiuose, liko trombonas. Mane apėmė siaubas, juk Galiano baigė būtent šią specialybę, kas jei dabar ras, mes akordeoną ir ims mums pūsti. Bet ne, nerado, grojo kuo grojęs. Puikiai.

O vėliau visi traukė į vietą, kadaise garsėjusią kaip Kauno prieplauka. Iš čia visi kadaise „Raketomis" skrido į Nidą. Skristi

būdavo gera, nuo tada visi mes – kosmonautai. Dabar „Raketos“ nebeskrenda, tačiau Nemunas, ačiūdie, tebeteka, suteikdamas puikią galimybę jį stebėti pro būtent čia reanimuoto klubo „Combo“ langus. Pirmą vakarą klube grojo suomių grupė „Quintessence“.

Apie aštuntą atvykę muzikantai klube rado daugybę statybininkų ir didžiulės statybų aikštelės atmosferą. „Ar jūs tikri, kad čia susirinks žmonių?“ – paklausė jie organizatorių. Žmonių susirinko, statybininkai pasitraukė, klubas oficialiai pradėjo savo veiklą ir į didelį trolį panašus suomių būgninninkas Mikko negailėdamas talžė savo vargšą instrumentą. Suomiai grojo inteligentišką ir pernelyg subalansuotą muziką, *draivo* buvo mažai, tad publika užsiėmė interjero bei valgiaraščio tyrinėjimais. Rūpėjo patys subtiliausi dalykai. Pavyzdžiui, kodėl čia tik vienintelis kepsnys turi pavadinimą „Švelnumas“. Gal jį dera ne valgyti, o glostyti? Ir taip toliau. Apie trečią prasidėjusio *jam session* jau mažai kas sulaukė. Galvos buvo sunkios, o delnai pavargo nuo glostymo.

Vodka. Connecting people. Tokį užrašą perskaičiau ant vienų marškinėlių antrąją festivalio dieną. Antrąją dieną vodka dar nėra populiari, visiems dar pakanka temų ir be jos, be to, prieš akis dar pusė festivalio. Tad ir kreipkime tas akis link scenos, į kurią jau lipa marga ukrainiečių komanda, pavadinta „Er. J. Orchestra“. Labai marga komanda.

Pasaulis tokią muziką grojo kokiais 1972-aisiais, geri buvo laikai, tačiau dabar ukrainietiškas *fusion* su hipiškais pasažais *a la Jethro Tull* atrodo keistokai. Klausytojai kraipo galvas, šypsosi, tačiau klausosi. Juščenka padovanojo Adamkui bičių, tad ko mums nepasiklausyti ukrainietiško džiazroko? Galiausiai apibendrinama, jog grupė išpažįsta dvasingumą „tokį, kaip jį su-

pranta Keturakis ir Staliliūnaitė“, ir visi ramiai toliau geria savo alų. Ukrainiečiai pučia daugybę skersinių bei išilginių savo fleitų ir netrukdo gerti alaus.

O po pertraukos scenoje pasirodo įmitęs ir linksmas Hamondo vargonų asas Joey de Francesco. Niekas netiki, jog jis gimė 1971-aisiais, panašus į kažkokį prieškarinį. Prisimenu puikų jo diską „Legacy“, įrašytą su kita Hamondo legenda Jimmy Smithu (beje, kadaise turėjusiu atvykti į *Kaunas Jazz*, tačiau tamtyč mirusiu), todėl šio bei to tikiuosi. Ir ne veltui. J. de Francesco šiandien groja Kaune, rytoj Osle, o poryt – Amsterdame, tačiau aukščiausio lygio profesionalui nėra nesvarbių koncertų. Ir publika iš tiesų gauna tai, ko nusipelnė. Muzikos. J. de Francesco patinka groti. Scenoje jis kaip žuvis vandeny. Groja visais savo pelekais. Šypsosi, juokauja bei flirtuoja. Nenusižemina ir nenusipigina. Žėri. Daugelis pastebi, jog žėri ir jo būgnininkas, gražiu vardu – Byron. Žinoma, žavioji B. Dennerlein buvo malonesnė akiai, tačiau ausiai jie abu tinka. O ausis, kaip žinome, neklysta.

Po koncerto pats laikas gabenti iškankintą sielą vėl į buvusį „Raketų“ kosmodromą, klubą „Combo“, kur siautės Niujorko trio „Tortured soul“. Per vakardieną spėjome priprasti prie klubo, šiek tiek pasiilgti, kėdės čia dar pamena mūsų nugarų šilumą, o lėkštė su kepsniu „Švelnumas“ pati mums atsuka savo salotas.

Atsiranda ir trio. Ir tris valandas groja, anot kai kurių lankytojų, „vieną ir tą patį gabalą“. „Gabalas“ itin tinkantis klubui, gyvai atliekama tai, ką kitos analogiškos grupės linkusios groti kompiuteriais. Visiems patinka. Džiazo čia nedaug, tačiau šiandienai užteko ir ukrainiečių su fleitom. Norisi atsipalaiduoti. Labai norisi.

O tam juk reikalinga proga. O ar būna žmogaus gyvenime kas svarbiau už Naujuosius metus? Su dviem kolegėm nusprendžiam, kad ne. Ir pradedam laukti Naujųjų. Artėjant dvyliktai žvilgčioti į laikrodį, kauptis bei ruoštis pajusti melodingą vidurnakčio sekundžių šantažą. Dvyliktą atsistojam ir sudainuojam „Ilgiausių metų", lydimi nieko nesuprantančių atsitiktinių liudytojų žvilgsnių. Atsitiktiniai liudytojai niekada nieko nesupranta. Geriausia būtų juos nušauti. Tačiau pasigailim, pasveikinam vieni kitus „su nauja laime", o scenoje vis dar siautėja Niujorko trio. Mums jie jau pernykščiai.

II.

Kuo gi ten baigėm? Naujaisiais metais? Taigi.

Džiazai baigėsi ir dabar iš tikrųjų atrodo kaip pernykščiai, patys ryškiausi prisiminimai iš lėto tirpsta tarsi pulkas baltų sniego senių. Tikras *džiazuolis* turėtų jaustis keistai, lyg būtų atėję antstoliai ir išsinešę brangiausius jo daiktus. Laikas kaupti naujus. Tačiau kol dar yra prisiminimų – juos ir ant stalo.

Kada mes ten grįžom? Penktą? Taigi. Kėlėmės antrą, o antrą valandą VDU salėje jau tiršta. Kasmet tiršta ir kasmet be mūsų: mes miegam. Blogiausia tai, jog nedorasis J. Jučas, tarsi specialiai mums paerzinti, dieną išleidžia labai stiprias komandas. Ir šį kartą *Kaunas Jazz* prima balerina Indrė Jučaitė turėjo malonumo paskelbti Daveo Wecklo grupę. D. Wecklas, nors festivalio tinklalapy ir pristatomas kaip „radijo ir TV šaukinių" įgarsintojas, visų pirma žinomas kaip Ch. Coreaos trio narys. Būgnininkas iš Dievo malonės. Gaila, kad nenuėjome, nuo būgnų tikrai būtume nubudę. Įžūliai išsišiepę liudytojai sakė, jog koncertas buvo puikus.

O vakaras jau ir pats pas mus ateina, ima už rankų ir vedasi į garsiąją salę, tiksliau, į jos fojė, kur yra alaus, draugų, o visi *džiazai* puikiausiai matosi dideliam ekrane. Tikras *sinefilas* tik čia juos ir žiūrėtų. Pirmoje dalyje groja Egidijaus Buožio kvartetas, ir visa fojė priima jį kaip apšildančią grupę. Nors visiems jų grojimas tarsi patinka, alaus bokalai skamba tyliai, lyg uždėjus surdinas, daugelis klausosi. Vyrai groja. Pernelyg taisyklingai, lyg per paskaitą, kurios sėkmė iš anksto užprogramuota. Į koncerto galą fojė jau skamba kalbos, su dėkingumu prisimename žmogų, vakar atsinešusį maišiuką savo sugaudytų ir išrūkytų žiobrių ir išdalijusį juos *džiazuomenei*. Akupunktūrinė žuvis – vieni kaulai, bet skanu.

Pertrauka. Pastebimai nekantraudami laukiame Diane Reeves „su stringais" (*with strings*). Puikiausiai pažįstama dama, kurią kiekvienas yra girdėjęs kur nors prie eglutės, bet kaip ji čia skambės su tais „stringais"?

„Stringai" – dvi akustinės gitaros – pasirodo esą inteligentiški kaip du Norvaišos. Vienas juodaodis, o tai įdomu turbūt ir pačiai jo gitarai. Madam atsisėda tarp jų, ir prasideda žavioji atvirumo valandėlė. Po trečios dainos paskutiniai skeptikai iškelia baltas vėliavas ir dabar jau visiems aišku, jog šis kamerinis projektas geras, ir kad būtent tokio mums ir reikėjo. Iš kur jie visi žino, ko mums reikia? Tos žvaigždės, tie geriausi pasaulio muzikantai. Jie užgroja ir mes pasiduodam, sudedam *strielbas* ir *kulipkas*, kuriomis dar ką tik žaidė skeptiška mūsų prigimtis. Šia prasme mes panašūs į jų vaikus.

Tai buvo tradicinis džiazas, kameriškumas tik išryškino tvirtus, daugelio mūrytus jo pamatus. Prisiminiau, kad tarpukariu tokios vokalistės veik tradiciškai ateidavo iš viešnamių. B. Holiday ten atsidūrė vos penkiolikos, o E. Fitzgerald viešnamiui ne-

tiko dėl labai specifinės išvaizdos, bet vis tiek dirbo – valytoja. Švytinti D. Reeves šypsena rodo, jog grindų jai ten plauti netektų, tačiau gerai, kad laikai pasikeitė ir galima tiesiog dainuoti. Tuo pačiu ir mums.

Na, dabar spėkite, kur mes po to nuvažiavom.

Klubas „Combo" atrodė lygiai taip pat, kaip vakar ir užvakar. Mums tai buvo keista, tad atsisėdome prie kito staliuko. Kirbėjo įtarimas, kad jei neatsisėsime, gros tie patys, kaip vakar ir užvakar. Gal ir reikėjo nesėsti?

Išėjęs olandų kvartetas „Boi Akih" su indoneziete vokaliste pademonstravo (taip pat) kamerinį akustinį projektą, kuris klube skambėjo lyg ansamblis „Ainiai" metalistų festivaly. Tokia muzika tikrai gera sėdint mažoje erdvėje ant kilimo ir tol rūkant *žolę*, kol kilimas pakyla ir nuskrenda. Kitaip, kaip sakoma, *nevežа*. Ir tūnojome nevežami, bastėmės po klubo erdves, žvelgėme pro langus į neįžvelgiamą Nemuną, kol galiausiai į sceną užlipo jau minėti katalonai „Llibert Fortuny Electric Quintet" ir įjungė aukštą įtampą. Gerą valandą ji mus gerai kratė. Šokome, o šokant labai pailsi kepenys.

Paryčiais jau ruošėmės namo, tačiau čia į sceną sulipo visokie saulės kliošai, linai bei simonos ir visi šaunieji kiti, be kurių *jam session* paprastai nevyksta. Tysojome (norisi pasakyti – šezlonguose), ir muzika maloniai kuteno mums ausis. Lyg jūros ošimas. Ilgai. Viltį praradę taksistai patys atėjo mūsų ieškoti.

O po to buvo sekmadienis, liūdna diena, po kurios festivalio afišos bus nukabintos ar užklijuotos. Mes to nematysim, ilsėsimės, kai kurie štai ilsisi jau šiandien. Ir dar kaip! Gražu žiūrėti.

Tiesa, dar P. Vyšniauskas, neregėtai išgarsėjęs, kai sykį pagrojo klubo „Siena" tualete. Šį kartą erdvė tradicinė, nors pastarąją programą yra įrašęs kažkokiam kamine, kaip žvirblis iš vaikys-

tės eilėraščio. Du dūdmaišiai ir maestro su dūda. Meditatyvu. Koncentriška. Kaminui labai tiktų. Muzika lyg dūmai. Gal ir nesąmones rašau, tačiau tikrai iš esmės. Taip ir buvo.

Po to (po pertraukos) visi atsistojome ir niekur nenuėjome. Nepajėgėme, nebuvo mums kur, milijonai plūdo klausytis A. Sandovalio.

A. Sandovalį mes irgi pamename nuo neatmenamų laikų, net keli sakėsi paauglystėje turėję po jo vinilą. Žinoma, ir aš turėjau, dar iš Kubos periodo, kai šis grojo puikioje grupėje „Irakere" su garsiuoju Chucho Valdesu. Kai tavo vardas Chucho, žinoma, kad anksčiau ar vėliau grosi džiazą. Bet kam tau groti džiazą, jei tavo vardas Artūras? A. Sandovalis apie tai nemąstė, paėmė trimitą ir užgrojo, sekdamas didžiuoju D. Gillespie. Ir tapo didžiuoju A. Sandovaliu.

VDU salėje tokie koncertai būna retai. A. Sandovalis čia grojo ne tik, regis, kiekvienu po ranka pasitaikiusiu instrumentu, bet ir sienomis, lubomis, oru, šviesa, mumis, jumis, jais ir jomis. Muzikos slėgis į kvadratinį centimetrą buvo maksimalus. Kvadratinis centimetras tai prisimins.

Bet jam (ne centimetrui) ir to dar buvo negana. Žaibiškai nusitrenkė į mūsų nutupėtą klubą, užlipo į sceną ir vėl užgrojo, šį kartą su ten ir numatyta graikų grupe „B Bug" (ir kas per mada pasivadinti raidėm ir skiemenim?). Ir vėl puikiai. Gal jį taip sužavėjo D. Sodeikos „džiazo undinė", klausytojų prizas, tokia pana, plastiškai pereinanti į dūdą? Gal pačios mūsų panos ir mūsų dūdos? Dievai žino. Jie, regis, ir grojo sykiu su buvusiu Chucho Valdeso sugėrovu. Ne vienas mūsų tuo metu su tais dievais ir kalbėjosi.

Tokio lygio džiazo festivalis Kaune atrodo keistai. Džiazas dabar sudaro apie tris procentus pasaulio muzikos rinkos, o

prieš karą sudarė septyniasdešimt penkis. Neabejotinai elitinė muzika. Ir štai ji mieste, kur klesti Cicinas, „Yva“ ir pusbroliai Aliukai. Ir, sakyčiau, laimi. Arba Kauno „popsiškumas“ yra perdėtas, arba klausytojų elitas nuo festivalio iki festivalio kažkur slepiasi, arba festivaliui paprasčiausiai nėra alternatyvos. Kodėl visa ši šviesioji Kauno potencija išryškėja tik *Kaunas Jazz* metu? Kodėl vietoj senojo „Combo“ atsidariusi „Metelica“ visą likusią metų dalį turi diktuoti savo skonį? A?

Kaune viskas laku ir viskas kinta. Nebelieka senųjų vietų, kur kadaise siautėme naktiniuose *jam session*, apskritai nebelieka vietų, kur kadaise kažką veikėm. Festivalis *Kaunas Jazz* paskutinius penkioliką metų yra būtent ta vieta, kurioje savaip išaugome ir subrendome. Norėtųsi čia ir pasenti, nes džiazas, net ir žvelgdamas į vis lėtesnius mūsų kūnus, sugebės rasti juose tą dvasios dalį, kuri, kaip žinome, nemari.

Nuo rankų tolstantys

„Mes pakėlėme daiktus“ vadinasi vienas ankstyvas mano eilėraštis. Kaip norėčiau dabar viską savo kambaryje trumpam pakelti. Vienu metu, viena ranka, nes kita tektų nuo žemės kelti tą, ką norėjau jums cituoti ištisai. Jis gulėtų po visais daiktais, jis tiesiog nugrimzdo, jis gal net nekaltas, kaltas prakeiktas daiktų ir jų sąsajų klampumas, praryjantis kitus daiktus, tiesiog ištraukiantis mums juos iš pirštų.

Kalbu apie laišką. Apskritai čia kalbėsiu apie laiškus ir raštelius, ypač skirtus ne man. Ypač tuos, kurie nutolo nuo juos rašiusių rankų, nuo juos laikiusių rankų ir priartėjo prie manųjų. Mėgstu juos rankioti visose pakampėse, tiksliau, mėgčiau, jei jų ten būtų. Nuolat vaikštau nudelbęs akis, bet ne dėl to, kad bijočiau žvilgsniu įžeisti pro šalį važiuosiantį, tarkim, Bahreino karalių, ne, raštelių aš ieškau. Ir erdvu mano žvilgsniui, nes ką nors vertą pakelti tenka pamatyti ne ką dažniau nei tą patį Bahreino karalių.

Bet randu, kartais. Kartais štai ir pametu. Pamestasis / rastasis laiškas gulėjo Kauno Kalniečių gatvėje, o šiaip buvo rašytas tokiam Vyckai į kalėjimą. *Viską pardaviau, Vycka*, rašė adresantas, *bet kai tu grįši, vėl bus ir magas, ir kolonkės, ir mes vėl paleisime tą dainą apie sulūžusius bortus. Dabar visi tau siunčia lin-*

kėjimų, toliau rašo adresantas, *ir aš, ir tas, ir anas, ir Sausainis, ir dar bibis žino kas*. Laiškas buvo ilgas ir toksai charakteringas, kad net ir norėdamas negalėčiau imituoti egzotiškos jo dvasios. Panašiai žmonės iš Gedimino laiškų bando atspėti jiems nepažįstamą realybę. O aš pamečiau. Iškrito iš mano rankų ir gal net subiro į dulkes, kokainą.

Labai gaila, kad rankraštinio laiško kultūrą pas mus šiek tiek ir tepalaiko kalėjimai. Laisvi žmonės seniai *digitalizavosi* ir net ant parkerio jau linkę ieškoti klaviatūros. Ir gatvėse besimėtantys popieriniai artefaktai dažniausiai yra ne Gedimino laiškai, o prekyviečių kvitai. Na, kartais pasiseka, randi, tarkim, rankraštinį pirkinių sąrašą, gal net penkių pozicijų. Ir kas? Visiems reikia pieno, sviesto ir batono. Jei taip reikia, kam dar užsirašyti? Ir kodėl niekam nereikia kokių langustų ar maskarponės? Galėtų net nepirkti, tik užsirašyti, ir į prekyvietę išsyk žengtų tvirtesniu žingsniu.

Ima atrodyti, kad dvasiškai skurstant visuomenei visų pirma ima skursti jos rašteliai. Niekas nebeturi ką pranešti arba nebenori, arba bijo, arba nebėr kam. Raštelių kultūra yra nugrimzdusi į gilią komą ir, sakyčiau, pats laikas ją iš ten ištraukti, kol skaitmeninės technologijos nesulašino paskutinės nuodų (tfu, parašiau: ledų) porcijos. Jei būčiau augęs skaitmeninėje epochoje, net nesužinotumėt, kad buvau parašęs: ledų. Klavišai trina variantus, ranka tik nubraukia. Kartais rašteliuose nubraukti dalykai įdomesni už paliktus.

Iki Gutenbergo juk viskas iš esmės buvo rašteliai. Po Gutenbergo jų vieta tapo labiau apibrėžta, bet natūralesnė. Kol klaviatūrų hegemonija juos pavertė daug mažiau natūraliais už analinį seksą. Nesu fanatikas, nesiūlyčiau dabar M. Lutheriui kalti savo tezių prie bažnyčios durų, užuot išplatinus internetu,

tačiau kai einu gatve ir niekas nieko rastino, ranka rašyto, nepametė, pikta man.

Aistra svetimiems laiškams manyje pabudo anksčiau už aistrą priešingai lyčiai. Pamenu, kaip traukdavau iš šiukšlių kibiro močiutei siunčiamus kitų močiučių laiškus. Ir dabar štai vienas mėtosi. *Kadangi Ponia buvot visur gabi tai aš gavus adresa rašau.* Charakteringa detalė: kiekviena eilutė prasideda didžiąja tarsi poemoje. Epocha, kai laiškai prilygo poemoms.

Vėliau, žinoma, mokykla. *Ikimobiliakinė* balanos gadynė, kai per pamoką kiekvienas kiekvienam buvo paštininkas. Du ankstyviausi pavyzdžiai, veik identiški. Ne man, bet apie mane. 1) *Paimk K. portfelį ar maišiu ir nusiūsk jį Juzei.* 2) *Aš į galą pamokos paslėpsiu portfelį, tu bėk, o aš iš paskos.* Atsakymas: *Aš nubėgsiu ten, kur valgėme bulkutes, tik aukščiau.* O, saldieji pirmųjų strategijų laikai, kai portfeliai vaikščiojo po klasę ir visi žinojo, kur valgytos *bulkutės.* Būta, kaip liudija šaltiniai, pačių netikėčiausių peripetijų. Štai ištrauka iš šeštoko bendraklasio dienoraščio, irgi kažkaip atsidūrusio pas mane: *Rošiausi atkalti Raudi bet susitaikiau. Su Meiliunų susipikau. Ir susikaliau. Vėlai važiavau namuo nes buvau kosmose ir valgiau serdėlias. Namuose neblogai.* Nesvarbu, kad „Kosmosas" – tai Kauno kavinė, mums visas pasaulis dar buvo kosmosas ir mūsų žvaigždėraščiai šitą liudija.

Vėliau į mūsų kosmosą blyksėdamos čiulpinukais suskrenda merginos, ir rašteliai tai puikiausiai fiksuoja. Pirmieji pasimatymai, pirmieji *plotai* ir pirmieji konfliktai. *Pasirink vietą, kur kalsimės po ūčių,* randu savo raštelį tokiam A. Varžėmės dėl tokios R. *O tu ir kaltis nori?* – atsako tas. *Žinau, kad tu man krausi, bet ji tada tavęs visai nemylės.* Ir ką? Susikalėm po *ūčių* ant fortų, net su sekundantais. Kroviau. Nemylėjo. Raštelis tebelaiko tai tarsi gintaras vabzdį.

Turiu daugybę savo mokyklos raštelių, džiaugiuosi, kad jų nesuėdė *mobiliojo* mikroschemos. Džiaugiuosi, kad jie nemobilūs. Tiesa, dalis mano korespondencijos vis dėlto keliavo. Laiku.

Baigiant mokyklą kilo nenumaldomas poreikis susirašinėti su tokia R. iš paralelinės klasės. Išsiaiškinome, kad per istorijos pamoką sėdim tam pačiam suole, tik aš antradieniais, o ji – ketvirtadieniais. Tad ir palikinėdavom ten viens kitam laiškus, ir jie keliavo nuo vieno pas kitą, paprasčiausiai gulėdami. Jie dabar, kaip galima atspėti, irgi visi pas mane. Arti šimto. Visas dvasinis 1981/1982-ųjų skerspjūvis. Eilėraščiai, piešiniai, svaičiojimai, bandymai įvardyti pasaulį. Tam tikra prasme savą pasaulį mes ten ir buvom spėję susikurti. Tik stebina atotrūkis tarp dvasinės mano pašnekovės brandos ir mano lengvabūdiško paviršutiniškumo. O tai irgi sveika, nėr ko įsivaizduoti visad buvus Buda ir Jėzum Kristum vienam asmeny.

Dabar štai sėdžiu savo palėpėj, ji važinėja į Dzūkijos miškus piešti mandalų, o jei ne šimtas mūsų laiškų, gal būtume normalūs kauniečiai verslininkai ir savaitgaliais skraidytume į Ibisą pasiausti. Bet ne, abiejų kompasų rodyklės lig šiol pasuktos istorijos kabineto suolo link.

Vėliau rašteliai nutrūksta. Iš devintojo dešimtmečio vidurio dar prasimuša kažkas rašinėta prie kultinės Kauno hipsterių susitikimo vietos – kavinės „Laumė“. Visokie eilėraščių fragmentai, *žolės* rūkymo paveikti piešinukai, linkėjimai *būti didesniems negu galėjom*, tačiau raštelio kultūra jau tik vegetuoja. Nors ir čia išsiskiria tvirta mano tuometinės merginos Ingės ranka užrašytas begalinio liberalumo tekstas: *Kęstai, leidžiu Tau mylėti Margaritą ir dar* ***vieną*** *kokią nors moterį.* Nepamenu, ar pasinaudojau, bet raštelis man patinka.

Na, bet užteks to retro, grįžkime į šiandieną, kai niekas nebesiūlo mylėti kokią nors moterį, tačiau ir raštelių neberašo. Tenka rinkti svetimų gyvenimų fragmentus, tarsi žmonės išnyko ir man reikia juos atkurti pagal jų rašyseną.

Kaimuose visad dairausi ne tik bažnyčių, bet ir skelbimų lentų. Tačiau tekstai čia minimalūs ir savitumo jiems suteikia dažniausiai virpanti ranka ir gramatinės klaidos. Visi ką nors parduoda. *Triobas ir žemės 10 aktaru. Lauko katilą kiaulių jovalui virti. Pragirdytą veršį ir guminiais tekiniais ratus.* Viena dama (spėju) Jurbarke keičia *ventiletoriu i ošką*, o vienas ponas neapsisprendęs: *Parduodu Arklį* (nubraukta) *Karvį* (nubraukta) *Vežimą gumineis Ratais.* Prekybinės egzotikos fone išsiskiria ant šaligatvio rastas kažkokios Marijanos grėsmingas raštelis veikiausiai vyrui: *Šuo namuose, dirželį palik pas Feliksą. Gausi pizdulei.* Arba kitas, įspėjantis: *Dėmesio! Prie sienos sisioti draudžiamaa! Eikite į šlaitą.* Labai primena matytą rankraštinį rusišką skelbimą: *Draugai gyventojai! Būkit žmonės, prisiminkit, kad šiukšles reikia pilti* ***kaimyniniam*** *kieme!*

Mieste daugiausia raštelių įmanu rasti prie mokyklų. Vis dar. Mokyklose vis dar mokoma rašyti ranka, o ir popieriaus jie ten turi ne tik asmens higienai. Trys pavyzdžiai: dalykiškas, komiškas ir tragiškas. A) Kauno moksleivės dienotvarkė: *1. Išsimaudyti. 2. Pas kirpėją. 3. Parašyti Sigutei dėl 4 lt. 4. Pas ortodontę. 5. Pas Korą rankinuką pasiimt. 6. Susitvarkyt kelnes. 7. Nuvaryt į stotį gėlių. 8. Vakare į „Sieną“.* B) Laiškas mokytojai: *Gerb. Audra, atleiskite, kad aš Jus vadinu vardu. Rašau Jums laišką todėl, kad jūs skaitysite juos!!! Aš norėčiau, kad Jūs mus mokytumėt visą gyvenimą! Ups... Aš norėjau pasakyti iki dvyliktos klasės, o ne visą gyvenimą! Tai va. Kuri arba kuris mokinys, arba mokinė Jums patinka iš penktos „A“ klasės, suporuokite! O gal ir nereikia.*

C) Didelėm, tvirtom berniukiškom raidėm: *Karolina! Labas. Mane jau pradėjo užpisti tie tavo ledai. Jei tu nenori draugaut tai galim skirtis. Arba šiandien atvaryk 5 val. prie šūlės.*

Norite kontrastų? Prašom. Skiautė nuo Prisikėlimo bažnyčios Kaune. *Štai atėjom* (nubraukta) *Dievas yra M. O Dieve geriausias. Avinėli Šv.-39. O Jėzau, amžinoji Tu meilė.* Viskas tauru, suprantama, guodžia. Dar kontrastų? Tai grįžkime į kalėjimą.

Laiškas, gulėjęs suplėšytas labai nuošalioje vietoje. Nuo tų skiaučių, to laiško lavono, vieta atrodė dar nuošalesnė. Panašu, kad tekstas adresatės nepasiekė. Parsinešiau, susiklijavau. Štai, su kupiūromis: *Na tai ir nežinau bet vis tau rašau šį laiškutį. Ar tu jį gausi. Juk tau tai parašiau. O iš taves Vl. atsakymo nesulaukiau. O gal tu mane pamiršai.* (...) *Na tau juk rašo Vr.* (...) *Net nežinau ka tau Vl. parašius. Nes nežinau ar tave pasieks šis laiškutis. Na tai kaip tau sekasi? Kas pas tave naujo. Kada eini į laisvę?* (...) *Na tikrai nesuprantu kodėl taip viskas tarp mūsų nutrūko. Tokie laiškučei buvo gražūs. Taip išsipasakodavome viens kitam juk. Na tikiuosi tu šį laiškutį gausi ir man atrašysi. Tai gal šiuo laiškučiu ir einu į pabaiga. Lieku laukti tavo laiškučio. Neliudėk būk linksmesnė.*

Kreipinys be atsakymo. Priemonė be tikslo. Medija be informacijos. Šiaip ar taip, žmogus žino, kad jo laiškas už kalėjimo grotų išneš ir dalį jo paties, todėl stengiasi. Visos *l* kaligrafiškai užraitytos, kad ir jis už grotų išeitų gražesnis. Ir vis dėlto tai – priverstinė epistolika, nes kalėjime telefonai draudžiami. Kalėjime nedraudžiama tik kaligrafiškai raityti *l*.

Rankraštinės epistolikos savanoriai, manykim, tebėra mylintieji. Jie turėtų jausti, kad rašiklio plastikas mažiau skiria širdį nuo širdies nei klaviatūros ir technologijos. Atrodo, kad taip ir yra, nors veikiausiai rankraštinis laiškas dažniau žymi meilės

krizes ar praradimus nei idilišką kasdienybę. Pastarajai iš tiesų parankesni SMS'ai. Tik SMS'ai neperteikia žmogaus intonacijos, todėl patys neretai tampa meilės nesusipratimų priežastimi. Tada šiuolaikinis žmogus siunčia ilgesnį tekstą elektroniniu paštu. Kartais gelbsti, kartais ne. Tad ir čia rankraštinis laiškas dažniausiai yra paskutinė viltis, ir neretai pavėluota.

Kadaise ėjau į kavinę, kur buvo nusprendusios susitikti dvi mano draugės, tuomet varžovės. Netoli kavinės Laisvės alėjoje radau laišką, kurį cituoju visą. Daili dvyliktokės, gal pirmakursės rašysena.

Kodėl tu negirdi?

Šaukiu tau už nugaros ausis veriančiu balsu. Tiesiog klykiu nuo tuštumos, užvaldančios visas mano kūno ląsteles iš eilės.

Jaučiuosi taip, lyg bet kurią minutę galėčiau suplyšti į tūkstančius smulkių skiaučių ir matau, kaip šunys jas ryja su pasigardžiavimu. Koks skirtumas, jie vis tiek visi mirs. Juk tas paklaikęs jausmas gamina nuodingas medžiagas ir nuodija vos palaižius. Gal nori palaižyti pirmas? Išgelbėtum daug šunų.

Tu neatsisuki, neatsisukai ir niekada neatsisuksi. Juk žmonės puikiai sugeba negirdėti to, ko visiškai nenori girdėti. Taip pat ir nemato to, kas visiškai nesužadina jų iškrypėliškos vaizduotės.

Mylėk mane. Ir kai pradedi naują dieną mylėk vis kitaip. Įsimylėk mane po traukinio bėgiais, geležinkelio stotyje. Įsimylėk mane mano vandenyse ir mano atmosferoje. Mylėk mane, kuomet pakils mėnulis ir mylėk tol, kol pakils saulė. Nes aš išeinu. Išeinu tam, kad niekada nerasčiau kelio namo.

Tuomet pamaniau, kad šį laišką per mistinę tarpininkę man siunčia viena kavinėje laukiančių merginų. Mėgstu skaityti aplinkos ženklus, o šis ženklas buvo nedviprasmis, tekstinis. Laiškai, besimėtantys mums po kojų, kartais irgi prilygsta

žvaigždėms, kurios virš mūsų, nes kalba ir lemia. Pranašesni tuo, kad juos galima paliesti ir išsaugoti. Be jokios komandos *save*. Tai – tarsi popierinės knygos, apie kompiuterio grėsmę kurioms irgi niekaip nenutylama. Ir jas, ir juos galima nešiotis, ir jos, ir jie palengva gels bei raukšlėsis, sykiu su jumis. Bet ir jose, ir juose taip ir liksit tokie, kokie buvot kadais. Tai – vienas paprasčiausių laiko mašinos variantų.

Mergina iš istorijos kabineto suolo neseniai man parašė laišką lėktuve, pakeliui iš Briuselio. Ilgą, barokiškai pripieštom paraštėm. Ir šis tarp žemės ir dangaus atsiradęs tekstas savaip ramina. Juk rašytas ne dėl to, kad lėktuvas irgi kalėjimas, ir *mobilieji* ten išjungti. Visai ne dėl to.

Gerai, kad Seneka laiškus Lucilijui rašė ne SMS'ais. Gerai, kad rankraštiniai tekstai kartais guli ant žemės ar nusileidžia iš dangaus. Juk ranka rašytam laiškui negalioja komandos *delete* ar *erase*. Taip įvyktų, tik jei juos pamestumėt. Bet tam juk esu aš, aš juos rasiu. Ir net jei man jie dings, aš juk žinau, aš pakelsiu savo daiktus, kaip senam eilėrašty, ir jie ten gulės. Jūsų laiškai, laiškas Vyckai į kalėjimą, Hölderlino laiškai, Gedimino laiškai ir net, ko gero, purpurinė Bahreino karaliaus mantija.

Rašytojas ir alkoholis: kuris kurį?

Pramerkiu akis nuo keisto aido – kažkas vyksta mano kambary šį vakarą, kažkas, apie ką nebuvau įspėtas, pats nenujaučiau, o nenujausti dalykai visada pavojingi. Kambarys aidi lyg žiūrovų salė, lyg žiūrovai būtų išėję dar filmui nesibaigus. Tačiau kur filmas, kur jo *happy end*'as, kur baigiamieji titrai, iš kurių galėčiau ką nors suprasti? Suprasti norisi, nes Europos kultūroje taip įprasta, be to, suvokti dalykai tampa savaip jaukūs. Suvokti dalykai kaip šunys – dantis parodo tik norėdami palaižyti rankas.

Už lango išsirikiavo lietuviškų medinių pučiamųjų oktetas, pučia savo malkas. Man tai nenuostabu, visko esu matęs, tačiau ką aš čia veikiu? Gal rašau, nes rašant įmanoma patirti įvairių vizijų, o fantazija kartais vaikšto sukdama ant piršto vien jai težinomus raktus. Bet juk nerašau, sėdžiu čia ir nerašau, nesirašo šiandien. Tai gal geriu? Jei nerašau, labai logiška būtų manyti, kad geriu. Geriant vizijos panašios kaip rašant, ypač tam, kuris geria vienas, rašo vienas, o kartais net nesupranta – geria jis čia ar rašo. Ne, regis ir negeriu, taip man irgi kartais nutinka, tiesiog žiūriu pro langą ir matau, jog lietuviški mediniai pučiamieji baigia savo partijas ir tuoj sulauksime skrabalų solo. Taukšt.

Išsyk nubundu. Pasirodo, aš Vilniuje, Rašytojų sąjungos klu-

be, kur vos prasidėjus literatūros vakarui, trumpam užsnūdau. Čia nieko baisaus, viena prancūzų prozos žvaigždė kadaise užsnūdo savo paties vakaro metu ir dar užknarkė, pats mačiau. Tuo tarpu čia prieš publiką sėdi vidutinio amžiaus jaunasis poetas ir tą publiką juokina. Ne savo eilėmis, eilės apskritai vienas nejuokingiausių žmonijos išradimų, o tuo, kad susivėlęs, susilamdęs ir pastebimai įkaušęs. Vieni poetai įkaušę tampa juokingi, kiti – kaip eilės, apie jas jau sakiau.

Čia man tarsi laikas prisiminti tokį Ch. Bukowskį, kuris blaivus į savo vakarus neidavo, arba tą faktą, kad kai kurie autoriai neišgėrę yra tokie nykūs, jog jų vakarų tikrai niekas nesiimtų rengti, dar daug ką man laikas prisiminti, tačiau šalia sėdintis kolega primygtinai kviečia į laiptinę. Turįs brendžio, kurio galiojimo laikas baigsis po septynių minučių. Ir einu aš su juo į laiptinę, ten vėsu ir rūkyti galima, o eidamas mąstau, kad kai kuriuos rašytojus kai kurių literatūros renginių metu ir tegalima aptikti laiptinėse, tualetuose ar pakampėse. Jie ten gyvena pakankamai įvairiaplanį alternatyvųjį gyvenimą, ir kiek salėje tuo metu besistengtų vienas ar kitas prelegentas, jie neiškeis savo jaukaus marginalumo į galimybę visų akivaizdoje sėdėti kur nors aštuntoj eilėj su *papke* ant kelių.

Vieno Rašytojų sąjungos suvažiavimo metu susitikau tualete žymų rašytoją J. E., kuris išsyk pasisakė važiuojąs namo ir dalykiškai pasiteiravo, ar aš neturįs ko išgerti. Turėjau krepšy butelį „Metaxos“, kuri J. E. tiko. Užsivertęs butelį, rašytojas ilgai jo nenuleido, o aš tuomet labai stebėjausi, kiek pamenu, net galvą kraipiau. Tai buvo vienas tų butelių, į kurių kaklelį įstatytas keistas plastmasinis piltuvėlis daro tokį gėrimo būdą veik neįmanomą. O čia žmogus ir tai sugeba. Grąžindamas du trečdalius mano resursų J. E. gražiai padėkojo, po to kažkaip tiesiog

akyse nušvito, nuskaidrėjo ir, užuot važiavęs namo, nuėjo į salę klausytis pranešimų. Atsisėdo aštuntoj eilėj, pasidėjo *papkę* ant kelių.

O mes štai su kolega jau laiptinėj. Užsirūkom, išsitraukiam nekantrųjį kolegos brendį, gurkšteliu, nusipurtau. Ir – nubundu. Pasirodo, viskas buvo sapnas, o aš sugebu sapnuoti ir nemiegodamas. Sėdžiu kažkokioj arbatinėj ir ką tik gurkštelėjau karštos ramunėlių arbatos. Poetai tokie ir yra, sėdi apsisapnavę, o ramunėlių arbata degina jų burnas.

Prie kampinio stalelio keturi vyrai geria butelį. Jie nežino, kad pasauly nuo alkoholio kasmet miršta du milijonai žmonių, gal eiti ir pasakyti? Įdomu, ką atsakytų. Egzistuoja teorinė galimybė, jog maloniai padiskutuotume, tačiau aš ja tikiu irgi tik teoriškai. Praktiškai netikiu. Juk nelabai man gražūs tie vyrai, jaučiu, kad jie tikrai ne rašytojai. Rašytojai geria kitaip, be to, ne kasdien, nes kartais jiems reikia rašyti. Kai rašo, jie dažniausiai negeria, nors irgi ne visi. T. Capote šešerius metus rašė „Šaltakraujiškai" („In cold blood") ir visą tą laiką lakė martinį. Kai nuolat laki martinį, net nepastebi, kaip laikas eina, todėl šešeri metai nėra daug.

J. Londonas sėsdavo gerti tik parašęs kasdienę savo normą – tūkstantį žodžių. Ilgainiui keldavosi vis anksčiau, norėdamas kuo greičiau atpyškinti savo tūkstantį žodžių ir ramia sąžine prisigerti. Citata: „Sulaukęs trisdešimt septynerių Londonas metė gerti, bet po trejų metų, nepakeldamas blaivios egzistencijos, nusižudė." Citatos pabaiga, valtornos.

Donaldas W. Goodwinas, parašęs knygą „Alkoholis ir rašytojas", nurodo, kad statistiškai rašytojai nuo kepenų cirozės miršta kur kas dažniau nei kitų profesijų atstovai – šiuo atžvilgiu jie nusileidžia tik barų savininkams. Toliau autorius pastebi, kad iš

septynių amerikiečių rašytojų, gavusių Nobelio premiją, keturi – Sinclairas Lewisas, Eugene'as O'Neillas, Williamas Faulkneris ir Ernestas Hemingway'us – buvo pripažinti alkoholikai, o vienas – Johnas Steinbeckas – vartojo alkoholį nesaikingai.

Mįslingi dalykai, ir tiek. Mįslingiausias čia, aišku, Steinbeckas. Tai kiek jis ten gėrė, jei, peržengęs vieną ribą, ties kita sugebėjo sustoti? Gerti kaip Steinbeckas – gal toks turėtų būti šiuolaikinio bohemininko imperatyvas?

Neįtikėtinas tas Steinbeckas, tačiau neįtikėtinas ir Tėtušis Hemas, apie kurį šaltiniai rašo štai šitaip: „Iš ryto jis pusryčiaudavo arbata su džinu, paskui vis „pasistiprindamas" absentu, viskiu ir degtine, o pagrindinis jo pietų patiekalas būdavo trys ar keturi dideli martiniai, kuriuos jis užsigerdavo penkiais ar šešiais buteliais vyno." Tvirtindavo, jog tai padeda jam rašyti. Rašytojams apskritai padeda patys keisčiausi dalykai. Schilleris rašydavo laikydamas kojas šaltame vandenyje, Ibsenas, norėdamas nusiteikti kūrybai, plėšydavo laikraščius, o Rousseau ilgai stovėdavo saulėje be kepurės. Tad Hemingway'aus stimuliatoriai ne tokie originalūs, originalesnis jų kiekis. Niekaip juo nepatikėčiau, tačiau mano draugė yra pasakojusi, jog sykį parsinešiau namo septynis butelius šampano ir tą patį vakarą visus išgėriau. Dėl įmanomų suvokti priežasčių mano atmintis šio fakto neužfiksavo, bet esu tikras, jog tą vakarą nieko nerašiau. Nebuvo kada.

Dabar geriu arbatą ir stebiu, kaip keturi vyrai girtuokliauja tuščiai, be motyvacijos, be noro parašyti „Senį ir jūrą". Ko jie siekia galų gale, tie keturi vyrai, kodėl jie netapo rašytojais, argi rašytojo darbas jiems neįdomus, argi rašytojai ir geria ne tauriau, dvasingiau? Ne, balsu sako kažkas iš kito kavinės kampo, o jau kai prasideda toksai chamizmas, nebeapsikenčiu ir išeinu. Atidarau lauko duris ir saulė blyksteli tiesiai man akysna.

Trumpam užsimerkiu, žengiu pro duris, o kai atsimerkiu, matau, jog šiandien ypatingai keista diena. Viską persmelkus kažkokia saulės radiacija, ir realybės lygmenys ima maišytis, keisti vienas kitą, parazituoti vienas kitą, ir jau nebežinau, kuris jų tikrasis. Štai, atrodė, išeinu pro kavinės duris, o iš tikrųjų įėjau į savo virtuvę, ant lentelės nešdamasis supjaustytą svogūną. Graužia akis, pasirodo, ne nuo saulės. Ką gi, ką nors pjaustydamas dažnai užsisvajoju, nors nebūtinai apie arbatines ir keturis girtuoklius.

Štai ir bulvės jau išvirė, štai ir joms eilė gultis po peiliu. Smagu keisti daiktų prigimtį, pilkus chtoniškus bumbulus versti tauria mišraine, kurią išradingiausieji taip subtiliai puošia petražolių lapeliais. Tas *man* smagu, kai kuriems kolegoms tai, kaip sakoma, nė motais. Jiems jau geriau išgerti. Tiesą sakant, jau iš gėrimo stiliaus gali atspėti, ar žmogui smagu gaminti mišrainę. Jei taip, žmogus ir gers meditatyviai, skanaudamas, giedrame jo žvilgsnyje tuo metu atsispindės neforsuotai intensyvus vidinis gyvenimas, norėsis prie tokio prisėsti ir ką nors aptarti. Bet ką, tiesą sakant, kokį nors banaliausią lietų.

Tuo tarpu žmogus, kuriam valgio ruošimas yra kančia bei prievarta, ir taurelę ims tarsi peilį, stengdamasis kuo greičiau susismeigti sau į gerklę. Jo kiaura gerklė tylės, o kai prabils, pats jam įpilsi dar, kad geriau gertų nei kalbėtų. Didingame mišrainės kontekste toksai sugėrovas išsyk nublanks, ir tu pereisi prie kito staliuko.

Ar yra tokių stilistinių paralelių tarp gėrimo ir rašymo? Manytume, kad taip, ir tai puiki tema daktaro disertacijai. Gal kiek perdėta tezė, jog rašytojai geria, norėdami pabėgti nuo buities. Viena vertus, buitis kartais *užknisa*. Tačiau tik tada, kai jos bijai, tuomet skiri jai per daug dėmesio, nė akimirkai iš akių

nepaleidi (kad tik nepriartėtų!), į kiekvieną jos judesį reaguoji trenkdamas į kampą pradėtą rašyti poemą ir išeidamas į barą kitų nuskriaustųjų ieškoti. Tokių ten tarsi yra, jų paliktų namų kampuose irgi verkia nutrenktos poemos, bet ilgiau ten pabuvus visų jūsų kolektyvinės skriaudos kritinė masė pasidaro per didelė ir veik tekinas parbėgi namo, ir pildai tuos sušiktus mokesčių kvitus, ir neši, ir moki. Tačiau kalbėjome apie paraleles.

Jeigu rašytojas kavinėje geria iš peties, matai ir užuodi, kad jau nebe pirmą dieną, labai gali būti, jog greitai pasirodys didelė jo publikacija ar net knyga. Jis savo padarė, dabar sėdi ir iškrovinėja nebereikalingas baterijas. Toksai rašytojas yra valdomas stichijų, mėnulio fazių, įkvėpimo bei kitų ezoterinių gaivalų. Jis yra garbingas, tiesus ir patikimas. Jei norės ką nors pavaišinti, vaišins net nesiklausęs, o jei užsimanys tau duoti į snukį, tai vargiai spėsi pasilenkti.

Jeigu rašytojas geria ramiai, stengdamasis neviršyti mistinės normos, jei prieš jį stovi ne tik butelis, bet ir maistas, ir servetėlės, toksai rašytojas dar tik apmąsto būsimus siužetus, kurių jam trūksta iki knygos ar publikacijos. Jis racionalus, susivaldantis, susilaikantis (neretai ir nuo pačios kūrybos), nors, be abejo, maloniai svajingas ir labai tinka dirbti kokiu Rašytojų sąjungos sekretoriumi ir atstovauti Lietuvai tarptautiniuose festivaliuose.

Jei rašytojas nuolat sėdi rašytojų kavinėje ir per ilgus metus išmoko prisitaikyti prie kasdien kintančių sąlygų, t. y. čia jis geria, čia jau tarsi ne, čia jis sako ilgus monologus, čia tyli kaip užsiūtas, čia kirkina merginas, čia jau jos jam pinigų skolina, toksai rašytojas veikiausiai niekad netaps Poezijos pavasario laureatu. Kai įpranti prie visko prisitaikyti, pats tampi kažkokiu vos atskiriamu fonu, ir gyvenimas tave nešas lyg troleibusas, kurio tarpinės stotelės nepritaikytos tau išlipti. Kartais kažką rašai,

bet labai kukliai, po to kukliai spausdini, kukliai žvelgdamas į skaitytoją iš nuotraukos, lyg į pasienietį iš paso.

Štai kiek visko prigalvojau, kol supjausčiau savo bulves. Galvočiau ir toliau, tačiau va išvirė ir morkos. Laikas nusunkti, kišti po peiliu, o čia puodo dangtis tik plest ant grindų. Taip suspigo, kad nubudau tą pačią sekundę.

Pasirodo, buvau užsnūdęs „virš neįprasto ir keisto mokslo knygos užmirštos". Šalia – lapas popieriaus, ant kurio parašiau: *While I nodded, nearly napping, suddenly there came a tapping, As of some one gently rapping, rapping at my chamber door.* Ir taip toliau, ir kažkodėl angliškai. Viešpatie, aš – Edgaras Poe! Niekad nepatikėčiau. Bandau dairytis, ieškoti savo situacijos pliusų bei minusų. Viena vertus – gerai, tuoj parašysiu „Varną", ir pasaulis amžinai mane cituos, kita vertus – blogai. Gersiu taip, kad niekas to gėrimo nesugebės adekvačiai aprašyti. Tokia svarbi mano gyvenimo dalis liks neįveikiama išbalusiems biografams. Labai blogai.

Dairausi toliau ir pastebiu ant stalo du lipdukus su „Sąjūdžio" simbolika. Ačiū Dievui! Ne už „Sąjūdį", už tai, kad aš ne Edgaras Poe, tik jo vertėjas, o dabar graži devyniasdešimt pirmųjų vasara. Baigiantis vasarai baigsiu ir „Varno" vertimą, dar po poros mėnesių šiame kambaryje nakvos tokia Alina. Iš ryto išsigandusi atbėgs pas mane ir papasakos, kad pro atvirą langą įskrido varnas (tikrasis, ne mažesnis sutrauka), perėjo per rašomąjį stalą, išskrido į gatvę ir ten „kažkoks žmogus jį nusivijo". Tai ten turbūt ir buvo Edgaras Poe, alkoholio garų trumpam mesteltas pas mus. Logiška būtų laukti įkandin nukėblinančio E. T. A. Hoffmanno, jei būčiau G. Bachelard'as, tikrai palaukčiau.

Štai kaip pastarasis rašė apie archetipinį dviejų žinomų girtuoklių skirtingumą: „Abiem jų viršžmogišką, nežmogišką užduotį

atlikti padėjo alkoholio galia. Vis dėlto Hoffmanno alkoholizmas gerokai skiriasi nuo Edgaro Poe alkoholizmo. Hoffmanno alkoholis liepsnoja, pažymėtas kokybiniu ugnies visiško vyriškumo ženklu. Edgaro Poe alkoholis skandina, teikia užmaršį ir mirtį, pažymėtas kiekybės, visiško vandens moteriškumo ženklu."

Hoffmannas nelaukė, kol jo alkoholizmą aprašys biografai, savo dienoraščius pripaišė mažų taurelių, kurios tiesiogiai jas pačias ir reiškė. Nežinau, ar mūsų rašytojų dienoraščiuose rastume ką nors panašaus į „savaitę gėriau, todėl nerašiau", veikiausiai jie čia kukliai patylės. Drąsiausias gal parašys kaip koks bėgikas: „Buvau išėjęs į trasą, vos įveikiau." Susipraskite patys. Tačiau Bachelard'o poliarizacija pas mus nesunkiai rastų vietinių pavyzdžių.

E. Poe sekėjai dažniausiai sėslūs, nesunku juos rasti, tačiau daug sunkiau, tarkim, paimti interviu, o kartais netgi apskritai prakalbinti. Savo ateitį jie sutvarko dviem būdais: anksčiau ar vėliau numiršta arba meta gerti. Ir vienų, ir kitų Lietuvoje daugybė. Labai dažnai tai talentingi ir stiprūs žmonės. Vieni savo valios pastangomis meta gerti, kiti sukaupę tą pačią valią geria iki lemtingos akimirkos. Kartais tai reikalauja ne tik valios, bet ir didžiulio pasiryžimo. Lyg lipant į Everestą.

Hofmaniečiai tuo tarpu mėgsta keisti dislokacijos vietas, gėrimus bei kompanijas, netgi stilius bei žanrus. Literatūros prigimtis žaidybinė, o lietuvis pernelyg kuklus, kad visų akivaizdoje nei iš šio, nei iš to pradėtų žaisti (išskyrus krepšinį bei „Teleloto"). Reikalingas tam tikras svaigulys, pirmasis postūmis, pirmas šuolis per šokdynę. Tiesa, šis svaigulys nebūtinai turi išlipti iš atkimšto butelio, jis gali būti paveiktas pačių įvairiausių dalykų – nuo saulėlydžio stebėjimo iki šuolių prisirišus guma

nuo televizijos bokšto – tačiau mūsų straipsnio objektas vis dėlto šnapsas. Ne kaip tikslas, kaip priemonė, net gana specifinė priemonė. Anot to paties G.Bachelard'o, „klystama įsivaizduojant, jog alkoholis paprasčiausiai skatina dvasios galias. Jis, taip tariant, įsikūnija pastangose išsisakyti. Visai akivaizdu, kad alkoholis yra kalbos veiksnys, turtina žodyną ir išlaisvina sintaksę."

Hoffmanno sekėjams jis išlaisvina ir gyvenimo bei poelgių sintaksę, tad pabendravę su taure pastarieji paprastai visada turi ką papasakoti. Sykį su grupe bohemos entuziastų trečią nakties atsidūrėme Antakalnio kapinėse. Prisimenu, netyčia sekundei atsirėmiau ranka į vieną kapą. Lyg į akis pažiūrėjau į užrašą ant kapo: PAULIUS ŠIRVYS. Vienas neįveikusių Everesto. Lygiai taip ten galėtų būti parašyta EDGAR ALLAN POE, VENEDIKT JEROFEEV, JURIS KUNNOS ar PENTTI SAARIKOSKI. Aš stovėjau dar šiapus akmens, tačiau visi tie žmonės buvo mano paties galimybė.

Kai apninka tokios mintys, sunku išsėdėti už stalo. Mielai nubusčiau ir iš šio sapno į kitą, tačiau taip sapnuoti sugebėdavo tiktai Borgesas, jį kartoti būtų pretenzinga. Tad tiesiog atsistoju, užsimerkiu ir žengiu pro namų duris, jos dažnai man atsiveria vis į kitą erdvę. Kiek paėjęs atsimerkiu ir regiu, jog atsidūriau vidury dykumos. Įprastas peizažas: smėlis, kojotų kaulai, troškulys. Norisi į kavinę, o kavinės nėra. Tiksliau yra, ne viena, tačiau visos bevertės, skendinčios savo betiksliame laikinume.

Kažkodėl Kaune nėra rašytojų kavinių. Žinoma, kadaise jų irgi tarsi nebuvo, tačiau rašytojai vienoje kitoje pasisvečiuoti mėgdavę. Vėliau jos užsidarė, pasikeitė ar virto sijonų parduotuvėm, tad visi Kauno rašytojai priversti gerti buitiškai, kolegų virtuvėse. Labai keista, tačiau nebelikus kavinių, nebedebiutuoja nė vienas vertas dėmesio Kauno rašytojas. Net patys jauniausi

debiutavo dar tada, kai tų kavinių buvo. Suprantu, kad čia bandau pūsti šiaudu kažkokius burbulus, tačiau faktai būtent tokie. Kaune sunku net rašyti apie kavines, jose įkurdinti, tarkim, savo romano herojus. Kol romanas išeis, kavinės gal bus uždarytos, virtusios sijonų parduotuvėm ir savo herojų kelius gausi aiškinti išnašose. Išnašos kaip atminties forma siutinte siutina kiekvieną dorą alkoholiką.

Tebus pasakyta kartą ir visiems laikams: rašytojui kavinės reikia! Ten turėtų dirbti kokia palaikė, bet nesupuvus panelė už baro, ant sienų kabėti neįpareigojantis menas, būti laikraščių, sriubos, kiaušinienės ir tamsių pastalių, kuriose būtų galima įsipilti iš atsinešto butelio. Įstaigų ponios ten neitų, nes rašytojai į jas žiūrėtų kaip į žlugusio pasaulio įkaites: su elegantišku gailesčiu. Kur Kaune tokia kavinė? Jei kur yra, kodėl aš vidury dykumos?

Pamenu, kaip prieš dvidešimtį metų su poetu G. Patacku pirmą sykį gyvenime važiavau į Rašytojų sąjungos kavinę Vilniuje. Buvo šviesi diena, ir saulės skutai krito ant stalų pro langų grotas. Prie vieno stalo gėrė dabartinis Rašytojų sąjungos pirmininkas J. Liniauskas. Taip gražiai gėrė, nepamiršdamas aptarti paskutinių publikacijų ir sužėrėti kalambūrais, kad aš tada pasakiau sau: ateis laikas, ir aš taip gražiai gersiu. Sėdėsiu čia, aptarinėsiu publikacijas ir gersiu. Taip gražiai gražiai, kaip pati gamta. Ir ką tas laikas? Gana greit ir atėjo.

Rašytojo prigimtis dvilypė. Viena vertus, jam reikalinga vienatvė, vienatvėje jis pajunta pasaulį ir jį fiksuoja. Kita vertus, jis tos vienatvės bijo arba ištveria tik subalansuotomis porcijomis. Kartais rašai sau kokį ilgesnį tekstą, išgyveni kelių dienų ar savaičių izoliaciją, per kurią tavyje vyksta sunkiai nupasakojami procesai, visas išsiderini ir pastėrusiomis akimis eini į rašytojų

kavinę įsitikinti, kad ne tu vienas toks *durnas*. Kolegos junta tavo vibracijas, palieka užstalėj vibruojantį, nueina prie baro, atneša. Iš karto ramiau.

Diletantai teigia, jog alkoholis naikina smegenis. Dažniausiai teigia kiek isteriškai, be to, prastu stiliumi. Ką gi, profesionalai žino, kad žmogus išnaudoja tik mažą dalį savo smegenų. Štai tą likusią tegu alkoholis ir ėda. Yra, beje, paskaičiuota, kaip teoriškai būtų įmanoma sunaikinti savo smegenis *visiškai*. Jei norite, jog sulaukus septyniasdešimtmečio Jūsų smegenys būtų sunaikintos, turite nuo pat aštuonioliktojo gimtadienio kasdien išgerti po trisdešimt aštuonis butelius degtinės.

Tuo tarpu Nickas Brownlee'is, parašęs knygą „Alkoholis", ją baigia štai šitaip: „Verta atminti, kad iš milijardų žmonių, kurie šįvakar vartos alkoholį, tik labai nedidelė dalis turės dėl jo problemų. Alkoholis atskleidžia įgimtas savybes, kurios paprastai būna užgniaužtos slopinimo mechanizmų. 95-iais atvejais iš 100-to šios savybės – tai sąmojingumas, išmintingumas, užuojauta, draugiškumas ir meilė. Šiame pilkame ir nuobodžiame pasaulyje už jas tikrai verta pakelti taurę."

Tiesą sakant, skamba gal pernelyg patetiškai. Gatvės pilnos girtų debilų, matyt, priklausančių tiems 5-iems atvejams iš šimto, o ir tai jau yra per daug. Tačiau debilas visur debilas, o girtų debilų veikla dažniausiai brutali, tačiau lokali. Tuo tarpu blaivūs debilai neretai sugeba užimti aukštus postus ir jų darbai lemia daugybės žmonių gyvenimą. Vien dėl jų veiklos mūsų rašytojas dažniausiai asocialus ir nepilietiškas.

Kai nerandi kavinės, visokios mintys lenda į galvą. Tačiau man tai kas, sėdžiu sau vidury dykumos ir stebiu kaip du grifai suka ratus virš artimiausio kaktuso. Ramiai guluosi po juo ir užmiegu.

Atsibundu seminare „Šiaurės vasara“, scenoje, beskaitydamas šį tekstą. Publika žiūri į mane apvaliomis akimis, lyg užančiuose turėtų po lietuvišką medinį pučiamąjį, o aš pastebiu, kad pranešimas jau besibaigiąs. Geras ženklas, publikai dar net nespėjus užgroti birbynėm, aš jį baigsiu skaityti ir galėsiu eiti išgerti. Neilgai trukus atsiskleis mano „sąmojingumas, išmintingumas, užuojauta, draugiškumas ir meilė“. Tada ir publika ateis arčiau, prisės ir, tikėtina, šypsosis. Jei jos akys vis dar bus apvalios, paprašysiu kiek nuleisti blakstienas. Kad nebūtų taip šviesu.

Krevetės tenutyla

Kai viena draugė parašė, kad Vilniuje visi jau girti, neišskiriant ir jos, kaip tik stebėjau gal nykščio didumo angelą, lėtai ropojantį įstriža mano palėpės lubų plokštuma, ir niekaip nesupratau, kaip jis nenukrinta. Tądien buvau atlikęs nepalyginti rečiau nei kadaise kartojamą judesį – prisigėręs. „Pirmasis kraujas" buvo jaukus Kanados viskis „Black Velvet", o vėliau gėrimai prarado pavadinimus.

O, ir iš Vilniaus jau yra žinių – pagalvojau. Šiaip galvojau apie krevetes. Jei krevetės, nors atrodytų taip pat, gyventų ne jūrmarėse, o, tarkim, medienoj, mes jas laikytume ne delikatesu, o tarakonais, ir valgytų jas tik tos ryžio atogrąžos šalys, kurios valgo ir pačią medieną (žinoma, ne malkas). Štai ką reiškia kontekstų skirtumai.

Draugė, fajansinė eseistė, nutraukė tokius malonius apibendrinimus, tačiau leido pasijusti globalaus tinklo dalimi. Ne vien aš šiandien geriu! O ką, jei po savaitės kas paskambins ir praneš: pasaulyje visi jau girti? Imuosi teigti, kad krevetės kaip objektas šiame kontekste atrodytų labai jau marginaliai.

Tada pasirodė, kad jos šiai nuomonei oponuoja, nes išsyk visos iškišo galvas. Galvos jų mažos, proto nedaug. Net keista pasidarė, kad gyvas padaras gali turėti tiek nedaug proto. O

kokių tam pasauly daugiau? – klausė krevetės. Girtų, blaivių, negeriančių, ir apskritai – gerti ar negerti? Žodžių asociacijos kaip iš Lauryno Ivinskio metskaitlių: gerti – geras, negerti – negeras. Nežinau, nejauku kažkaip, ligi tol nebuvau bendravęs su vėžiagyviais. Ir dar tas prie šono – kaip kardas ar žmona – gulintis laikraštis, kuriame Jūratė Baranova pilku ant žalio (apliejau kokiom sultim, nesuprantu, kodėl žaliom) tvirtina mane teigiant šitaip: nori būti elegantiškas ir žavus – gerk. Prisimenu, senais laikais vaikščiodavęs prie tokios pilstomo alaus snarglinyčios, kur pulkai vyrų jau nuo ankstyvo ryto mėgindavę tapti žavūs ir elegantiški. Bet kiekvienam galiausiai tekdavę grįžti namo, trilitriniu pasiramsčiuojant, kur jo žavumas ir elegancija būdavo apgailėtinai ignoruojami. Dabar, žinoma, visi dailiu „šokių dešimtuko" žingsniu nueitų pas J. Baranovą ir ji juos suprastų. Gal net paskaitytų naujausio straipsnio ištraukų. Tuomet ne, nebuvo kur eiti, niekas apie poststruktūralistus nepaskaitydavo, todėl visa karta užaugo, paseno ir išmirė neįvertinta, neišklausyta ir neapsigynusi net bakalaurinių. O juk taip energingai gėrė!

Gal todėl mūsų literatai pradėjo mesti gerti beveik paknopstom. Greit nepraktikuojančių alkoholikų atsiras tiek, kad AB „Stumbras" atidarys kefyro ir sūrelių liniją. Štai net Andrius Jakučiūnas, anksčiau būdavęs arčiau kaklelio nei kamštis, kad mestų gerti, parašė romaną apie alkoholį. Ir sėkmingai metė. Įdomu, ar toksai poveikis persiduoda ir skaitytojams. Jei taip, baisu, kad kitas A. Jakučiūno romanas nebūtų apie seksą.

Mesti gerti, sako man tos krevetės, net apie tokį sudėtingą reiškinį lietuviai kalba krepšinio terminu. Gal todėl, kad į krepšį nemetama visiems laikams, vis iškrenta pro kitą galą. Mesti gerti galima beveik kiekvieną rytą ar vakarą. Nelabai aišku, kaip

kiti sėkmingai metę literatai užsiuvo tą kitą galą, tik A. Jakučiūnas štai užsikišo romanu.

O siaube, ko čia vėl tos mano krevetės šneka celofano plonumo balsais, skleidžia nerimą, o juk taip ramiai gulėjau savo palėpėje, galvojau apie krevetes (ne, aš šito neparašiau, išbraukit), palubės angelo šešėlis buvo trijų spalvų ir gauta dovanų visokiais chalačiukais prirengta Brigitte Bardot, pilna neįžiūrimo pyragaičio burna, dainavo *L'appareil à sous*. Vėliau atėjo dainos autorius Serge'as Gainsbourg'as (čia pas ją atėjo, ne pas mane) ir žinutė (čia man, ne jai), kad Vilniuje visi jau girti. Na, kodėl jie ten tokie girti, tame Vilniuje, na kodėl jie tokie girti ir visi man ant galvos viena žinute?

Oi, būdavo, prisimenu, problemų, kai ir aš gerdavau. Nuėjau sykį su tokia ne visai savo drauge į Kauno muzikinį teatrą, kur scenoje kažkokia išsiuvinėta blondinė nesiliovė spiegdama lakstyti, nes akivaizdžiai turėjo savų problemų. Nežinau kokių, nes visą pirmąjį veiksmą įtemptai galvojau, ką bufete gerti per pertrauką. Buvo kažkokia absoliutaus neryžtingumo ir nežinios diena, tad su ta drauge visą antrąjį veiksmą gėrėme, kas arčiau stovėjo, paskui ji jau atrodė daug labiau mano. Dėl ko scenoje taip spiegė blondinė, nežinau ligi šiol, kartais rūpi. Gal irgi nežinojo, ko išgerti?

Bet kokie jau tie mano gėrimai... Net geriausiais (šia prasme) laikais neprilygdavau nei geležiniam A. Marčėnui, nei moliniam V. Braziūnui, nei kokiam terakotiniam B. Januševičiui. Net savo draugei fajansinei eseistei neprilygdavau (čia iš laiko perspektyvos, nes kai aš sėdėjau baruose, ji dar ėjo prie Pirmosios Komunijos). Ne, alkoholiko karjera man labai aiškiai nesiklostė, vėliau nesigailėjau, kai nutrūko, palikusi prisiminimus ir kai kurių įgūdžių, kuriais laisvu nuo gyvenimo metu nevengiu aistringai pasinaudoti.

Didžiausi man žinomi žinduolių pasaulio atstovai yra mėlynieji banginiai, o didžiausi meno pasaulio gėrovai – latviai. Man patinka latviai, gyvenam šalia, bet jie vis tiek skiriasi nuo lietuvių, lyg tie mistų vien koldūnais, o kiti vien šprotais. Daugiausia įvairių festivalinio flirto atvejų pasaulio viešbučiuose nutikdavo būtent su latvėmis. Jos būdavo geriausios. Išsilavinusios, stilingos, pasiutusios ir – geriančios bet ką ir bet kiek. Vieną esu sutikęs metusią. Bet ir ta „Neringos" viešbuty taip intensyviai persigalvojo, kad naktį kalbėjosi su sienomis. Ir sugebėjo rasti kalbą, nes pats girdėjau, kaip sienos jai atsakė.

O trys jų didieji *B*: Pėteris Brūveris, Uldis Berzinis ir Leonas Briedis? Esu tikras, kad nieks niekada jų nepranoks. Jų gėrimo didybės kontekste kartais norėdavosi kukliai numoti ranka, nusipirkti ryšulėlį morkų ir eiti graužti vienatvėje. Esu su kuriuo nors arba visais trimis gėręs dešimtyje valstybių, visada be siūlymų į snukį ar lietuviško blūdijimo skalbimo lentų veidais. Tik nebe tie mastai, įpročiai ir sveikata. Na, niekad anksčiau nesu mąstęs apie visokias krevetes ir banginius. Jei jau į trasą, tai tik du klausimai: ką ir kiek. Prisimenu U. Berzinį, vienoje parduotuvėje išgirdusį, kad ketinu pirkti mažiau negu po litrą, ir sureagavusį taip, lyg būčiau prašęs braškių jogurto.

Tai gerti ar ne, klausia ant lubų tebesimalantis nykščio didumo angelas (ko čia visi šiandien pipynes pravėrė?). Na, jei jau klausi, tai negerk geriau. Juk kada nors neišvengiamai iškils alternatyva: mesk arba mirk. Senoji gėrimo kultūra (čia ne apie tą, kai vernisaže kas nors dvi valandas čiulpia vieną taurę, lyg didelį čiulpinuką) visiškai stagnavo, o be jos išgyventų tik Koščejus Nemirtingasis. Jei moki – gerk, jei ne – ne. Sykį per dvi savaites gerti tinka, sykį per dvi savaites negerti – ne. Štai visas

Vilnius jau girtas, net J. Baranova jau be dešimt vienuoliktą elegantiška ir žavi, tai mokykis.

Ai, išsijungiau mobilųjį, nes kai esi neblaivus, geriau jį išsijungti, neišsijungęs mano draugas sykį sugebėjo paskambinti net į Lichtenšteiną. Vėl užsidėjau B. Bardot, S. Gainsbourg'o ten jau nesimatė, po ekraną stypinėjo keturi diedai, prisiklijavę batonų didumo ūsus, krevetės tylėjo, įsiraususios į savo medieną, staiga kažkas baisiausiai bjauriai suskambo, lyg bokšto laikrodis mano palėpėje būtų išmušęs valandas – dviem dūžiais visas dvidešimt keturias. Angelas nukrito nuo lubų ir išplūdo mane ligi tol jokioje kalboje neegzistavusiais žodžiais. Ne, pagalvojau, negalėjo taip garsiai žinutė ateiti, be to, išjungiau. O kas ten – bijau pažiūrėti. Gal ten tik sniegas iškrito, per sekundę visas. Pasiųsiu gal B. Bardot, tegu patikrina, ji čia su keturiais esmingai ūsuotais vyrais.

O pats toliau gulėsiu, nes gulėti yra kažkaip visai nieko.

Vasara kaip kamštis

Sunku net pagalvoti, tačiau esama nepaneigiamų duomenų, jog žmonės kadaise neturėję televizorių. Laikraščių su spalvotais priedais jie irgi neturėję, statistinis lietuvis tąsyk apskritai teturėjęs vyžas, lovį ir girnas, tad sėdėdavę visi dienų dienas ant kelmų ir stebėdavę metlaikių kaitą. Gamta ir atstojusi jiems televizorių, tačiau rodžiusi tik keturias laidas: pavasarį, vasarą ir atspėkit ką dar. Įdomiausia laida buvo vasara, ja visi labai džiaugdavosi, rengdavo visokias šventes, neretai jų metu prisiliuobdavo alaus midaus ir griūdavo su visom vyžom į lovį. Nors Tolminkiemio pastorius vėliau aprašė visai ne tai, o kažkokius „Vasaros darbus"; gal todėl juo dabar ir tetiki senosios kartos lituanistai. Jaunosios – nebe, jie gal tikėtų, bet vargu, ar ši problema pasiekia paskutines jų akiračio užkardas.

Ką gi, vasara, Celsijus jai paliko sprindį termometro skalės. O štai koks nors A. Conan Doyle'is, ko gero, jos nė karto ir nematė. Londone, kaip sako mums parankus štampas, visą laiką sninga, lyja arba tvyro rūkas, pro kurį neįžiūrėsi ne tik vasaros, bet ir savo cigaretės žarijos. Todėl Conan Doyle'is turėjo daugybę laiko vedžioti Šerloką Holmsą literatūrai brangių nusikaltimų takais, o pastarasis būdavo priverstas retsykiais groti smuiku ar papsėti pypkę. Vien tam, kad tirštame Londono rūke

daktaras Vatsonas jį atrastų pagal garsą ar kvapą. Baskervilių šuo irgi švietė, kitaip nieks rūke būtų jo nepastebėjęs ir nepuolęs dėti į kelnes. Knysliai išsiaiškino, jog Conanas Doyle'is pavogė šį siužetą, o tikrąjį jo autorių nunuodijo. Jei taip, jis pranoko savo knygas, o jei ne – irgi gražu. Jam kas, jis juk – Londono keistuolis, vasaros nematęs.

Vasarą matęs visiems apsiskelbė A. Vivaldis ir filharmonijose ligi šiol skamba jo įrodymai. Pažeidžiami įrodymai, tiesą sakant. Vasarą jis, be abejo, matė, tačiau įmanu teigti, jog matė vien tik ją. Jeigu lietuvišką vasarą ištemptume iki dvylikos mėnesių, ji ir atitiktų visus Vivaldžio gyventų platumų metus. Kartais ten lijo, kartais atšaldavę iki plius penkiolikos, tačiau šlapdriba, „vėjas gūsiuose", juo labiau – plikledis, visa tai jam buvo neprieinama. Todėl visus keturis jo metų laikus groja tie patys styginiai. Na, argi taip galima? Argi tai rimtas požiūris? Rimto ir informuoto žmogaus rudenį turėtų groti klavesinas, litaurai bei trikampis, žiemą – visi klarnetai su fagotais bei kontrafagotais, o pavasarį gali ir styginiai, nepamirštant kontrabosų. Vasara apskritai turėtų būti vokalinė, *a capella*. Malonus kontrastas ją išsyk išskirtų iš kitų, ne tokių malonių sezonų.

Tiesą sakant, vasaros reikšmė pas mus gerokai perdėta, pats laikas būtų devalvuoti, nubraukti nulius. Ji svarbi visokių burbulų (balionų, gazuotų vaisvandenių etc.) pardavėjams bei tiems atkakliems žmonėms, kurie 22 valandas per parą praleidžia pliaže (turėčiau rašyti *paplūdimyje*, bet ranka nekyla). Tiems, be abejo, smagu, tačiau ir pasaulis susiaurėja iki Basanavičiaus gatvės (Palanga D. C.) pločio, net požiūris į žmogų iš esmės keičiasi. Nuo hominidų iki postmodernistų mes vystėmės pusantro milijono metų, o kažkas dabar norėtų, kad grįžtume į

pradžią ir kiaurą parą šokinėtume ant jo batuto arba vis kitose scenose klausytumės vis tos pačios „bAvarijos".

Jei pasaulyje nebūtų rašytojų, dabar, ko gero, visi šokinėtume ant batutų. Skautai, runkelių augintojai, Kauno meras, kunigaikštienė Prunskienė su regalijom, visi. Tačiau rašytojai pačiu laiku įsikiša ir suabejoja vasaros kaip visuotinių atlaidų idėja. Vien todėl, kad vasarą jiems paprastai *nesirašo*. Jie bando iš vienos pusės, bando iš kitos, skrebena tą vargšą popierių – nulis. *Tapkės*! Kajokas tuomet geria alų Gedimino gatvės pusrūsy, Patackas sėdi prie „Metropolio" ir stebi kokio pobūdžio merginos šiemet įstojo į *Vytauti Magni*, Jonynas bastosi visokių lenkijų pakraščiais, o Marčėnas neranda prie kurio ežero pasiklausyti genio.

Vaizdelis veik idiliškas, tačiau visi jie svajoja sėdėti kur prirūkytam smirdinčiam kambary ir rašyti savo puslapius, lekiančius išsyk į literatūros istoriją. Vasara labai skurdina mūsų literatūros istoriją, jau ir taip stulbinančiais turtais nedisponuojančią. Todėl mūsų rašytojų sielose vyksta keistai radioaktyvūs procesai, lyg jie būtų kokio kadmio prisivalgę. Jie nerašo, jie tušti, jei tai dar kurį laiką užsitęs, jų skaitytojai taip ir liks pakibę ore, visa jėga atsispyrę nuo batutų ir pakilę su gazuotais vaisvandeniais.

Rašytojai kiltų tik su paukščiais, tačiau ir paukščiai vasarą žemiški, apsiriję ir neįdomūs (išskyrus Marčėno genį). Paukščiai seniai parskrido, o išskristi dar nesiruošia. Nėra į ką pakelti žvilgsnį, o labiausiai pikta ant paukščių dėl to, kad jie žlugo kaip simboliai. Medžiai irgi banalūs, nefotografuotini, suslėpę savo potencialų tragizmą. Eilinis gamtos kičas, nei čia kas pražysta, nei čia kas nuvysta. Rokoko statika. *Tapkės* Nr. 2.

Galima, aišku, žvelgti ir į merginas, kad ir su Patacku prie „Metropolio", galima ir Palangoje, su DLK Kęstučiu, tačiau

rašytojas labiau įpratęs apie jas skaityti kokių nors klasikos ištvirkėlių knygose. Merginos iš knygų niekada neskambins tau į mobilųjį, kai tu su žmona, tarkim, kali inkilus. Merginos iš gatvės – gali, jos mažiau stabilios, tarsi gyvsidabris Celsijaus skalėje.

Taigi, vasara. Kam ji man, mielas skaitytojau? Žinau, jog yra keli kolegos, kurie neiškentė jos šantažo, išjungė kompiuterius, spėjo nusipirkti po kepsninę per „Maximos“ išpardavimus ir iškūrė prie jūros. Dabar veikiausiai sėdi ant kranto ir verkia, o jų ašaros virsta gintaru su burbulų inkliuzais. Jie ten ir nusivežė tiktai kepsnines, ašaras ir anglies dvideginį. Važiuoju ir aš, paguosiu. Ten jūra, anot „Literatūros simbolių žodyno“, simbolizuojanti itin giluminius žmogaus sielos judesius. Tad atsisėsiu šalia raudančiųjų, ir jie tuos judesius jus. Ir jūra man truputį pasimbolizuos. Nors pusvalandį.

Plungė, penktadienis, penkios

Yra tokių miestų, kurių tarsi nėra, kurie atsiranda tik mums į juos nuvažiavus, tad jokia naujiena, kad statistiniam lietuviui Paryžius ir Londonas egzistuoja labiau už Plungę ir Kelmę. Mąstau apie tai, kažkaip monotoniškai (mąstyti dažniausiai monotoniška, bet ne visada), gal todėl, kad lietus taukši į automobilio stiklą, lyg tai būtų kokia klaviatūra, lyg jis spausdintų mano kelią, neišvengiamai krypstantį buvusio Gondingos valsčiaus link. Neišvengiamai, nes esu Plungės dienotvarkėj, nebepasislėpsiu, šiandien aš viešas.

Ir gerai, monotoniškai mąstau, nes dvi savaites prasėdėjau savo palėpėj, veik neišeidamas, o baigėsi tai pirštu pačiupinėjama depresija, kurią kelio lietus ir turįs monotoniškai nuplauti. Lietus niekad nelyja šiaip sau, jo paskirtis visada taikomoji.

Na, kaip sakė Maupassant'as, štai ir Plungė. Nesu tikras, kad jis, kad taip, tačiau žodžiai man gražūs, nes teisingi. Esu čia porą kartų neprisimenu ką. Apskritai mėgstu miestus, kurie nėra Vilnius ir Kaunas. Mėgstu ir tuos, bet į juos reaguoju visai kitais žiuželiais. Tuose lietuviai tik numiršta, gimsta jie dažniausiai periferijoj.

Štai mane ir pasitinka, kažkur miesto vidury, nuo caro laikų neremontuotais keliukais važiuojam į Viešąją biblioteką,

kurioje į akis žvelgia trys tušti puodeliai. Komplektas: jei jau svečias – būtinai kava ir sausainiai. Ir taip turbūt nuo 1906-ųjų, kai Plungėje atidaryta pirmoji biblioteka. Ne, šįsyk teliks tušti, lietus mane pagirdė. Be to, reikia „apsigyventi".

Viešbutis „Beržas", vienai nakčiai įsiterpęs į mano gyvenimą, niekuo nesiskiria nuo kokių Lenkijos motelių pakeliui į Berlyną, tik sienos čia rūkomojo popieriaus storio. Kaimynus ne tik puikiausiai girdžiu, bet atrodo, kad beveik ir matau. Už lango pilka. Lietus, penktadienis, pusė penkių.

Penktą atidaromas naujas bibliotekos filialas, sumaniai įrengtas dviejų iksų „Maximos" antrame aukšte. Todėl ir aš čia, tarsiu menišką žodį, paleisiu poezijos paukštę ir pan. Įdomu man, „Maximoj" dar nesu skaitęs, tačiau po dviejų užsidarymo savaičių šiame atidaryme jaučiuosi kaip Mauglis, bijau publikos, sėdžiu viešbuty ir dedu į kelnes. Be penkių penkios skambina rengėjai ir beveik MMS'u persisiunčia mane į dviejų šimtų kvadratų bibliotekos salę dviejų iksų žinot kur.

O čia visi jau sėdi, ir tų visų aš bijau. Labiausiai – Savivaldybės administracijos direktoriaus, subtilia pavarde A. Krauleidis. Ir dažnai man dabar taip, jau prasidėjus vakarui imu beveik šokti pro langus, desperatiškai dairytis, ar nėra nors menkiausios galimybės pasprukti. Ne, nėra. Tada atsistoju ir pragystu, ir dar kartą tampa akivaizdu, kad artikuliuota kalba ir rimuoti posmai nubaido demonus. Baimė dingsta, jėgos grįžta, man smagu, žiūrovai patenkinti. Tuo labiau kad savo valandos programą, regis, atlikčiau net surištas ir užklijuota burna. Publika simpatiška, atvira, kartu – santūri, nes klausimai, anot rengėjų, čia pasigirs tik poryt.

Poryt aš vėl palėpėj, o kol kas stebiu, kaip jie bendrauja, šveičia šakotį, su tik provincijoj įmanomu skaidriu pasitenkinimu

geria pigų vyną ar paeiliui ateina pas prelegentą trumpų trečiojo laipsnio kontaktų. Šaunu. Mieli žmonės. Kas toliau?

Man liko tiek laiko, kiek šiame mieste sunaudoti neįmanoma. Ką gi, didvyriškai leidžiuosi į „Maximą". Pastaroji pernelyg nauja. Aptarnaujantis personalas, užuot už prekystalių svėręs mišraines, visas šiapus. Sykiu su klientais spokso į vitrinas ir labai stebisi. Natūralu, ribą tarp šiapus ir anapus (mišrainių) jie (jos) dabar ir peržengia, gal net šiandien. Ne mažesnis stresas, kaip man iššokti priešais gerb. Krauleidžio vadovaujamą publiką. Be to, mišrainių man nereikia, perku tradicinį „ševaljė rinkinėlį" (alyvuogės, pelėsinis sūris, lašiša, prancūziškas vynas) ir štai lietaus lašai, ilgai leidęsi mano paltu, jau kapsi devintajame „Beržo" kambary.

Kaimynai iš abiejų pusių kažkur išėję. Pasirodo, čia yra kur eiti. Gurkšteliu vyno ir – pro duris. Bet nesutinku nė tūkstantosios dalies Plungės gyventojų, kurių čia dvidešimt trys tūkstančiai. Kur jie? Na, jei ne bibliotekoj, tai „Maximoj", kur jų nieks neaptarnauja, nes nemoka. O štai krematoriumą primenančiame vietiniame Kultūros centre ką tik (nemokamai!) koncertavo „Aura". Koncertas baigėsi ir Centro prieigos akimirksniu tapo tylesnės už Lenino mumiją. Kur jie? Plungiškė „Mis Lietuva" Kinijoj, kur kiti?

Nueinu iki bažnyčios, kažkokiais stirnų takais pakilpuoju mažalitražių vietinių vilų rajonais, o grįžtantį į viešbutį mane, be abejo, įsivilioja vietinė kebabinė, kur su dar vienu tokiu imame laukti greit mūs kūnu tapsiančių kulinarijos stebuklų. Ir tada įeina jis.

Odinė striukė, treningas, išsiviepę kedai, alus rankoj. Vietinis! Taip Čikagoj reaguočiau į parduotuvėn įjojantį indėną su tomahauku. Vietinis užsisako, tik aštresnį, tokį, kokį jam Lon-

done duodavo. Dvi aptarnaujančios blondinės linksi galvom ir saujom pila į gaminį čili pipirus, tuo tarpu vietinis retoriškai apsidairo ir klausia: visi žemaičiai? Mes su vienu tokiu skubam patvirtinti, kad tikrai taip. Tuomet vietinis trinkteli kumščiu į prekystalį: o aš, ble, aukštaitis. Man nepatogu, nes aš irgi, ble, aukštaitis, ką tik išdaviau tėviškę, noriu įsikniaubti vietiniam (?) į krūtinę ir ilgai raudoti. Bet tas labai girtas ir labai įkyrus, tad stveriu gaminį už folijos ir nešuosi į viešbutį, kur, be abejo, neatsirado daugiau ką veikti.

Vynas, banalūs telefoniniai pokalbiai, įsiklausymas į svetimo miesto tylą, žvilgsnis į jo tamsą, ilgas kaip bėgiai. Tiktai naktį, įpusėjus vyną, televizorius. Viešbučiuose jis gali rodyti bet ką, vis tiek sulauks savo eilės. „Eurosport" transliuoja, kaip simpatiška slovakų tenisininkė D. Hantuchova (lietuviškai būtų Rankšluostaitė) lupa nesimpatišką rusę. Palaikau slovakę šūksniais ir gestais, kaimynai nustebę, bet jie niekada nepatirs mano vienatvės, todėl nesijaučiu kaltas. Po to rodo Šiaurės Airijos biliardo čempionatą: O'Brienas prieš O'Sullivaną. Žiūriu, ką man veikti. Ką rodys dar po to? Dieve, tikiuosi, ne šachmatus.

Galiausiai išjungiu tą televizorių, nes spengia pati erdvė, tyliai, neįkyriai, beveik maloniai. Sakytum, akustiškai žydi. Tada prisimenu, kad po Visatą klajoja begalinio mažumo dalelių – neutrinų – srautai, viską savo kelyje skrodžiantys. Ir pro mane kiekvieną sekundę pralekia keli trilijonai neutrinų. Iš Visatos! Plungėje!!! Pasijuntu jei ne didžiulis, tai bent jau ilgas kaip aitvaro siūlas, besisiejantis su kažkokiais užribiais, ir einu miego akustiškai pražydusiam kambary, o už lango kurtinančiai krinta lapai.

Rytoj atsikelsiu, viskas bus suzmekę ir subuitėję, važiuosiu namo, automobilyje grojant ABBA'i, kurią mėgstu, savo palėpė-

je atsikimšiu alaus ir bus kažkaip ilgu, lyg minėtam aitvaro siūlui nutrūkus, ir kažko trūks. Ko? Juk mieste, kurio nėra, nieko ir neįvyko. Pabuvau tik.

Vėl pajaučiau, ką reiškia pabūti. Ir tiek.

NEMIEGANTIS

HAMBURGE

Nemiegantis Hamburge

Kas čia paskutinis? – klausiame per du kvartalus nuo banko nusidriekusios eilės gale. Už mūsų dar šitas sportininkų autobusas, – rodo pirštu, – už jų jau jūs stokit. Stojam, ką darysi. Aštuoniasdešimt devintųjų vasara. Paskutinė diena, kai vieną VFR markę dar parduoda už trisdešimt tris kapeikas. Rytoj jau kainuos tris trisdešimt.

Važiuoju į Vakarus. Dabar panašiai nuotaikai prikelti turėčiau skristi į kosmosą, tik ten niekam nereikia mano trisdešimt trijų kapeikų. Skambinu pagrindiniam mūsų „vokiečiui", poetui A. Gailiui. Kaip man nusigauti iš Rytų Berlyno į Vakarų, klausiu. Nebenusigausi, atsako, tave tikrai sutryps.

Juk aštuoniasdešimt devintieji, Berlyno siena jau beveik sulaukė „Pink Floydų" su plaktukais. Viza į mano majakovskišką pasą šlepteli būtent lapkričio 9-ąją, kai Berlyne atidaromos sienos. Lapkričio 12-ąją aš jau ten, Frydrichštrasės stotyje pasuku kur nereikia, grįžtu atgal ir, grįždamas su dviem lagaminais, pastebiu juos. Stoviu ant tokių laiptų, tad jie matyti iš viršaus. Lyg lava, dar sykį išsiveržus vietiniam Krakatau. Trys šimtai tūkstančių vokiečių, ateinančių manęs link su dideliais tuščiais krepšiais. Jie plaute nuplauna mane nuo perono, net mano pėdsakus nupučia. Jie sugrūda mane į traukinį ir, kiek telpa, susi-

grūda patys. Nuo tokio svorio traukinys turėtų prasmegti su visais bėgiais, tačiau pajuda ir – kas keisčiausia – į Hamburgą, kur man ir vieta. Aš ten važiuoju, mane pakvietė tokia Pianistė.

Ir važiuojame. Ankštai, bet linksmai. Vokiečiai aplink mane be paliovos geria odekoloną. Einu alaus, sako vienas. Ir man atnešk, sakau jam, duodamas penkias markes. Atneša to paties odekolono. Pasirodo, šiuose „auksiukais" nuauksuotuose pūstuose buteliukuose jų alus! Tai kur jų odekolonas?

Hamburg, Hauptbahnhof, sako nematomas sakytojas, ir mes su alaus žmogumi žengiam į nežinią. Čia viskas kitaip, sakau tam žmogui, nes išlipęs mėnulyje tikrai būčiau mažiau nustebęs. Mėnulyje tik dulkės, tuo tarpu čia virš galvos neonų džiunglės, po kurias karstosi persipuošusi minia pilnais žandais vitaminų, o kvapai tokie, kokių pasaulyje nebūna. Kadais rinkau tolimų kraštų pašto ženklus, jie buvo spalvoti, bet nekvepėjo. Niekas iš niekur pas mus neatveždavo kvapų.

Alaus žmogus mato, jog tuoj imsiu alpti, todėl paskubom sutinka, kad čia viskas kitaip, palydi į telefono būdelę ir surenka Pianistės numerį. Tyla. Dar kartą. Vėl. Na, tarkim, koncertuoja. Alaus žmogus palydi mane į stoties pagalbos tarnybos patalpas, pristato kaip ypatingą atvejį, aš palieku ten lagaminus ir išeinu į atvirą kosmosą.

Man vis dar silpna, aš nežinau, kaip čia kas funkcionuoja, vienintelis man pažįstamas prietaisas yra kioskelis, kuriame perku *hamburgerį* ir skardinę „Holsten" alaus. O toliau jau gatvė. Atsargiai iškišu vieną akį.

Mionkebergštrasė, viena pagrindinių istorinio Hamburgo gatvių, nustebinusi absoliučia ramybe. Tylu, niekas nelaksto kaip įkirptas, mašinų mažai, veik visos miega man prie šlaunies. Einu ir apžiūrinėju. Jų savininkai taip apžiūrinėtų lemūrus ar žirafas.

Randu ant šaligatvio vieną markę ir išsyk patikiu, jog pinigai čia mėtosi po kojom. Dar randu prekių katalogų, kuriuos išsyk (nepatikėsit) išsiunčiu kažkam į Lietuvą. Vilniaus Centrinis knygynas tokiais prekiauja, po rublį. Skambinu Pianistei, neatsako.

Grįžtu į stotį, pasiimu lagaminus, užrakinu dėžėse ir įsitaisau ant suolo. Šalia – pankai, prostitutės bei kiti svajonių personažai, į kuriuos spoksau net išsižiojęs. Jie taip spoksotų tik į lemūrus ir žirafas, jie fantastiški, dar pagalvoju, jog visi jie, ko gero, yra buvę Paryžiuj. Užmiegu su šypsena, o pažadina su šunimi. Tai policija kas porą valandų apžiūri kontingentą ir vieną kitą išsiveda bei (įtariu) sušaudo. Kad nebūtų taip gražu. Kad miegočiau.

Kitą rytą Pianistė vėl neatsiliepia, bet aš labai ir nesirūpinu. Prieš mane – miestas, kuris tiesia man savo raktus, ir aš daugiau nieko neveiksiu, tik jį rakinsiu, rakinsiu, rakinsiu. Kol kas sekasi sunkiai. Durys atsiveria neveriamos, o uždaromos užsidaryti nenori. Eskalatoriai važiuoja kada nori ir dažniausiai ten, kur interesų neturiu. O apie tualetus, kuriuose ir rankas kažkaip reikia nusiplauti, tai aš jau... Bet yra dar pastatai: plytos, cementas. Čia jau aiškiau, čia galima atsiremti ir neplauta ranka.

Ligi vakaro vaikštau, retsykiais paglostydamas pastatus, apie vienuoliktą šalia manęs stabteli automobilis, ir išlipusi simpatiška mergina kažką šneka vokiškai. Linkčioju nesuprasdamas, po to sakau, jog esu užsienietis. Net labai užsienietis. Mergina atsiprašo, atsisveikina ir nuvažiuoja, ir tik tada mano vidinis vertėjas išverčia jos žodžius. Ji švenčianti gimtadienį. Kad būtų ne taip, kaip kasmet, nusprendusi pasivažinėti ir pakviesti į jį atsitiktinių praeivių. Gal ir aš teikčiausi? Sklidinas nuoskaudos grįžtu į savo stotį ir visą naktį kartojuosi vokiečių kalbą. Žirafos bei lemūrai šiandien jau ne tokie patrauklūs.

O rytojaus dieną turiu neatsargumo užeiti į prekybos centrą. Todėl autoritetingai galiu pareikšti, jog sovietmečiu didžiausią įspūdį sovietžmogiui Vakaruose darydavo ne Luvras ir ne Manhetenas, o didelio prekybos centro maisto produktų skyrius. Būtent tame skyriuje kapitalizmas puvo akivaizdžiausiai. Tiesą sakant, pirmą sykį niekaip nesugebėjau nusipirkti tenai valgyti. Nusipirkau alaus ir kramtgumės, tokius produktus žinojau, ir jų vaizdas parduotuvėje tas žinias atitiko. O visa kita, net agurkai bei krapai, buvo kaip iš kažkokių pogrindinių multfilmų. Atrodė, net įgarsinti – spustelsi ir prašneks.

Pianistė nė būbū, tad aš vėl stoty, spėjusioj pabosti, tiesą sakant. Vakare skambinau kitai draugei į Tiūbingeną. Atvažiuok, sakė draugė. Na, taip, septynis šimtus kilometrų, su neatidarytais lagaminais, neatplėšta Vakarams dedikuota siela, grąžinus Hamburgui jo raktus. Ne.

Kitą rytą sėdžiu Žąsų turguj ir jaučiu, jog vaizdas prieš akis ima lietis. Virstu žąsimi, suvokiu, tuomet lendu į telefono būdelę, pasiimu telefonų knygą ir imu ieškoti lietuviškų pavardžių. *Pascheit*. Turėtų būti Pašaitienė, lyg ir girdėjau apie tokią daktarę. Skambinu, atsiliepia. Tuomet žąsimi virstančiojo balsu prisistatau ir klausiu, ar žino tokį. Žinau, sako abonentė, rašytojas. Nakvynė, galvoja rašytojas.

Daktarė Pašaitienė parūdijusiu golfuku atvažiuoja po valandos ir paduoda raktus nuo dviejų kambarių buto. Butas Holcdame, visai šalia stoties, ir priklauso lietuvių sielovadai. Į jį ir einu, vedinas savo siela, ir visai manęs nestebina, jog iš per porą namų esančios salės pro atvirus langus verčiasi lietuviškos polkos garsai. Čia vokietukai ateina pašokti, sako daktarė Pašaitienė, mūsiškiai pamoko, smagu.

Smagu ir man, tik kažkodėl akyse viskas galutinai susilieja,

naujajame bute galiausiai virstu žąsimi ir išskrendu į dausas beveik parai. Nufotografuoju Hamburgą iš viršaus, o skrisdamas fotografuoti iš apačios atsitrenkiu į savo patalus ir nubundu. Aplink mane – kambarys, kuriame kelis dešimtmečius kažką veikė kažkokie lietuviai. Darosi įdomu.

Atvėrus suveriamas duris jis susijungia su antruoju. Stalas, sekcija, senstelėjusios egzilinės knygos, plokštelės, jau seniai už stiklų nurimę vyčiai bei trispalvės. Atsistoju lyg himnui, tačiau išeinu į virtuvėlę, kur randu viską, ko man čia prireiks. Vakarais čia gersiu alų, ir šaldytuvo šviesa man tešviečia. Patikrinu, šviečia.

Yra tualetas, bet nėra dušo. Paskubom išsiplaunu galvą virtuvėje, ji (galva) savaip tuščia, beveik indas, o laiptinėje jau girdėti žingsniai – daktarė Pašaitienė ateina artimesnei pažinčiai. Su ja tokios dvi panos iš Mažeikių (su jomis Vokietijoje vėliau pragyvensime trejetą mėnesių, kartais ir viename kambary, ir dvidešimt markių, kurias rasim ant grindų vienuose kaimo šokiuose, bus paskutiniai mūsų trijų pinigai) ir būsimas žymus smuikininkas Martynas Švėgžda, senas bičiulis. Artimesnė pažintis įvyksta. Po to smuikininkas išsitempia mane į knaipę ir pasakoja, jog su Pianiste ir jis turėjęs problemų. Dabar ir jam ji dingusi. Įdomu. Grįžtu, skambinu, neatsiliepia.

Dar po poros dienų praustis norisi žvėriškai. Viršum manęs gyvena Šiaurės Vokietijos lietuvių kapelionas kun. Kučiulis, į kurį man ir buvo rekomenduota kreiptis. Ką gi, persimetu per petį rankšluostį, užlipu ir skambinu į duris. Atidaro. Garbė Jėzui Kristui, sakau. Labas, atsako, užeik. Žilas, kresnas. Jeanas Gabinas!

Kai garuodamas išeinu iš vonios, jau laukia. Gal arbatos? – klausia. Gal. Išverda. Prieš paduodamas: o gal alaus? Gal. Atida-

rę šaldytuvą: o gal degtinės? Gal. Sėdim, gurkšnojam „Gorbatchow". Šnekam. Jis mažiau ir šneka, ir gurkšnoja, tačiau kontaktas užsimezga automatiškai. Buteliui nusekus, pliaukšteli delnu per stalą ir sako (ne buteliui): išdžiūvai? Dabar parodysiu tau tikrąjį Hamburgą. Sėdame į kunigo mašiną, ir tikrasis Hamburgas pasirodo esąs netoli uosto.

Išlipame Rėperbane, apie kurį iki tol nieko nebuvau girdėjęs, ir vėl pasijuntu kuriame nors iš naujai nupieštų mėnulių. Žinomiausias Vokietijos pasilinksminimų rajonas St. Pauli akimirksniu persodina man šuns smegenis, ir aš vien tik dairausi, uostau, ir seilės man teka, (St.) Pavlovas plotų katučių. Lošimo namai, girtuoklių pilnos knaipės, sekšžiūryklos, pusnuogės padavėjos, pedikai ir – mes su kunigu. Ir, be abejo, *jos*. Davidštrasėje, kaladėlių spalvų kombinezonais, tiesiančios į mus rankas, kviečiančios. Rytoj, mergaitės, rytoj, atsakydavo kunigas ir ramiai eidavo toliau rodyti man tikrąjį Hamburgą. Tarsi kur nors būtų dar tikresnis. Kur? Gal jo bažnyčioj? Beje, kunigaudamas Didžiojoje Laisvės gatvėje, nuo kurios prasidėjo St. Paulis, jis sulaukdavęs ir šių merginų, ateinančių išpažinties. Turbūt ilgai ji trukdavo, lengvabūdiškai sakau. Kartais taip, atsako, merginos pasakoja apie savo darbą, ne kasdien joms sekasi. Ir eina toliau. O man taip norisi nors pastovėti šalia tų merginų. Vėliau tik Amerikoje su panašiu užsidegimu veršiuosi ieškoti indėnų. Prostitutės man juk ir buvo kažkas iš ten, kur gyvena indėnai, muškietininkai, Ali Baba ir paukštis Rokas. Nors dar tą patį mėnesį demitologizavosi ir viena net davė dešimt markių, kad grįžčiau namo taksi.

Šiaip ar taip, iškyla į nuodėmės irštvą su kunigu paliko įspūdį dešimtmečiams, šimtmečiams, šviesmečiams. Dar ne kartą su juo vakarojome, puikiai. Vieną panašų vakarą vežė mane ro-

dyti tunelio po Elbe. Pradėjus leistis į jį, tarė: įsivaizduok, kad leidžiamės į pragarą. Tai bent kunigas, pagalvojau tuomet, į pragarą! *Hells bells*! Buvo labai panašu, bet su juo nebijojau. Porą kartų važiavau į mišias, kunigo laikytas kitų miestų lietuviams. Nepamiršdavau pagirti, kad „šiandien buvo geros mišios". Taip dabar gerbėjai važinėja su kokiu Robbie Williamsu ir panašiai vapa apie jo koncertus.

Palaipsniui jaukinausi Hamburgą, nustojau dangstytis nuo jo akis. Išmokau valgyti pusryčius Špitalerštrasėje, apsipirkti neįmanomiausiuose prekybos centruose (iš pradžių šluodavau „deficitus": žirnelius, šprotus, majonezą...), suradau savo vietas, gatves, suolelius. Pirkdavau vinilines plokšteles iš savo paauglystės („Uriah Heep", „Led Zeppelin"), popietėm skaitydavau senas ir visko mačiusias savo buto knygas. Naktimis serviruodavau sau nuo lietuvių posėdžių pavargusį stalą arba pasiimdavau raudono vyno ir eidavau į tą patį St. Paulį, ar lipdavau per vielinę tvorą į gotikinės šv. Nikolajaus bažnyčios griuvėsius. Tiesa, šeštadieniais ateidavo vengrai.

Lietuvių bendruomenė šeštadieniais „mano" butą buvo išnuomojusi vengrams, kurie rinkdavosi pabendrauti, todėl prieš devynias privalėdavau išeiti. Ir niekada neįstengiau. Vos spėju praplėšti naktinių klajonių nualintas akis, o kitam kambary jau jie: pokši „Tokajo" kamščiai, ir akordeonas jau užveda čardašą. Kartais pasprukdavau nepastebėtas, kartais – veik užbadytas paprikomis. Tuomet eidavau klajoti neaprėpiamom Hamburgo gatvėm. Į Hohenfeldę, ar – priešingai – į Altoną. Altonoje gyveno naujoji mano bičiulė dailininkė Aliutė Mečys, kuriai pasakodavau, kad grįžęs į Lietuvą statysiu pilį. Lengva Lietuvoje pilį statyti. Kodėl, klausdavo Aliutė. Yra daug akmenų, sakydavau.

O Hamburgo gatvėse mėtėsi ne akmenys, o baldai, televizoriai ir garso aparatūra. Ne kartą naktimis sėdėdavau apynaujuose foteliuose, sotaus buržujaus išmestuose lietaus savivalei. M. Švėgžda rastą apvalų staliuką per pusę Hamburgo parsirideno namo, tuo tarpu aš neturėjau kur dėti. Mano bute grūdosi vyčiai ir vengrai, o mano planuose buvo akmenys, ne baldai.

Dienų dienas stebėdavau miesto žmones lyg privatus seklys, turintis iš tūkstančių atpažinti vienintelę fizionomiją, kartais jaučiau, kaip hamburgiečių bruožai tarsi srūva į mane, keisdami mano veido bruožus ir eiseną. Jie buvo santūrūs, tylūs, šalti žmonės, jų kontekste aš atstojau neapolietį. Net pardavėjos, atiduodamos grąžą, kažkaip skubotai atitraukdavo rankas. Gal manė, jog pulsiu jas bučiuoti? O gal man tik taip atrodė, nebuvau pratęs prie tokios karantininės distancijos, pas mus Neapolyje žmonės kitaip, viską kitaip.

Sykį, rakinant savo buto duris, kažkas vokiškai paklausė, kiek valandų. Atsakiau, pakėliau akis ir nustebęs pamačiau pianistę Lizą iš Leningrado, pas kurią kadaise kažką. Liza mokėsi Hamburgo konservatorijoj, gyveno pusbadžiu, tačiau be jokios distancijos, tad išviriau arbatos, pasipuikavau asmeniniu baru, ir atsisveikindamas kilniaširdiškai atidaviau savo dešrą. Vienintelė mergina, kuriai dovanojau ne gėlių, o dešrą.

Dar daug ko ten nutiko, joks tekstas visko nesutalpintų, tarkim, Rotušės aikštės suolelių, ant kurių valgydavau savo pavakarius, Alsteriu praplaukiančių katerių, vokiškų knygynų kvapo bei parduotuvių, iš kurių man nieko nereikėjo. Dabar galvoju, jog tai buvo metas, kai labai aiškiai ir pakankamai ilgai jaučiausi laimingas. Pagaliau turėjau laiko ramiai pagalvoti apie daug ką: save, pasaulį, draugus, įpročius, įsipareigojimus, laisvę. Manau, kad kiekvienam nors kas dešimtmetį reikėtų vienam išvažiuoti

į tokį Hamburgą. Kur visko bijotum ir turėtum viską susirasti. Kur miestas tau atiduotų savo raktus, o tu jais atrakintum save patį. Kur tau būtų tiesiog labai gera ir žinotum, jog tik sau už tai ir tegali bučiuoti išvakarėse nusipirktą žiedą.

Prieš Naujuosius išvažiavau iš Hamburgo, dar porą mėnesių gyvenau įvairiuose Vokietijos miestuose, tačiau juose aiškiai jaučiau, jog sau svarbiausius dalykus atradau ten, šaltokame Šiaurės uostamiesty su tuneliu į pragarą, nejučia virtusį dangumi. Ką tau parvežti iš Hamburgo? – prieš išvažiuodamas buvau klausęs draugo, poeto Edmondo Kelmicko. Parvežk gero viskio, buvo atsakęs. Nupirkau „Jim Beam“, ir poetas, vos išgirdęs apie tai, taksi atvažiavo iš Klaipėdos. Ne dėl viskio, dėl Hamburgo, kuris tais laikais švytėjo visiems ir ryškiai.

Grįžau į jį devyniasdešimt trečiaisiais, jau į viešbutį „Plaza“. Vos išlipus iš traukinio ir išėjus į Mionkebergštrasę, kažkas mane pašaukė vardu. Tai buvo bičiulis iš Kauno, tačiau sekundės dalį pamaniau, jog pats miestas mane atpažino ir ištarė.

Jūros metafora

„Metafora“ Graikijoje vadinamas paprasčiausias transportas. Čia nebūtini jambai su chorėjais, perkiesi bilietą ir visų rūšių metaforos tavo paslaugoms. Šį devyniasdešimt ketvirtųjų lapkritį savo metaforiką mums siūlo jūra, o ją įkūnija Kauno sporto halės didumo laivas, kurį Aristotelis Onassis (ar bet kuris kitas Aristotelis) pavadino „The World Renaissance“. Kodėl čia tas pasaulis turėtų atgimti, neaišku, tačiau tikslu. Laive susitiks trys šimtai Europos rašytojų ir dvi savaites bastysis po sindbadų bei odisėjų jūras, vakarais tas laivas bus labiau „decadence“, o rytais – labiau „renaissance“.

Ir štai tvirta lietuvių grupė prirūkytu LAL'o „Boeingu“ pakyla virš gimtųjų *komercinių* kioskelių ir nusileidžia Kopenhagoje, kur instaliuotas ilgas, darganotas vakaras. Vieni varlinėja pabaliais, kiti spaudžia į Kristianiją parduoti atsivežtų cigarečių (pakelis – 5 USD), o mes su Romu Daugirdu registruojamės senamiesčio aludėse. Ilgaplaukis „Britannia Pub“ barmenas išsyk mus identifikuoja, lyg būtume įžengę su trispalvėm ant pečių, ir pasveikina džiaugsmingu *Ing svekata*. Yra čia lietuvių, pasirodo. Ir grįžtant namo, kitoje gatvės pusėje tokie pasmukę gediminaičiai tariasi: Ei, jei policija klaus, ką čia darom, sakykim – tyntą šokam. Tikra teisybė, tango jie nešoka.

Vakare užmerkiam akis, lietaus nuda(u)žytom blakstienom, o jas praplėšus nutekėjusiam akiraty jau stovi graikų lėktuvas, viliojančiai pavadintas „Dionysos“. Jame randame visą Šiaurės šalių rinkinėlį, skrendantį iš Stokholmo: švedai, suomiai, islandai, grenlandai, latviai, estai... Kol atskrido iki Kopenhagos, jie išgėrė visą lėktuvo vyną. Vos pakilus kiti gėrimai irgi baigiasi, ir tiesiai man iš panosės švedų vaikų rašytoja nuperka paskutinį butelį „Metaxos“. Iš svaiginančių dalykų telieka stebėtinai gražios graikų stiuardesės, kurios šypsena ir vairuoja lėktuvą, kol šis, kurtinančiai riaumodamas *skol!*, nusileidžia Atėnuos.

Švelni, melodinga lapkričio vasara. Prinokę apelsinai svarina šakas centrinėse miesto gatvėse, atokesniame kampelyje juos raškyte raško sniego baltumo Rimanto Černiausko rankos, o pro pastarųjų pirštus, gretima tapusioje tolumoje, baltuoja dar baltesni už jas chrestomatiniai griuvėsiai. Tokie gražūs, lyg būtų plastikiniai. Visus juos mes išmokom dar vaikystėj, dabar kartojamės. Graikų marmuras, skirtingai nuo gotikinių plytų, toks ir turi būti – apgriuvęs. Aptirpęs tūkstantmečių lietuje. Kitokio mes nenorim, kitoks būtų lyg Homeras, deklamuojantis „Iliadą“ per CNN. To visokio nekrofilinio grožio dar daug regėsim savo kelyje, nes štai laivas jau trinasi šonu į molą, ir vieną gražų rytą jūra jį išsiveda į Rytus.

Pirmoji stotelė – Odesa. Vos išlipus iš laivo, pasitinka pagrindinė Ukrainos eksporto prekė – kailiniuotos mergaitės neišsimiegojusių jaučių veidais. Siūlo nuostabų servisą bet kokiom sąlygom, nors ir ant rašomosios mašinėlės. Tačiau rašytojui juk artimesnė antrinė realybė. Odesa čia apskritai kažkokia tretinė: didžiulis girtas purvynas su uosto link besileidžiančia kinematografijos istorijos detale. Kol visi jūreivių klube stebi šokamą hopaką, mes su serbų rašytoju aplankome vietinį kazino – vie-

nintelę vietą Odesoje, kur nuvalytos dulkės. Nieko ten tokio neveikiam, pralošiam po milijoną karbovancų ir išeinam. Serbas su meile pasakoja apie Bosniją, baisėdamasis savo tautiečių elgesiu. Vienas iš pasakojimų: Sarajeve ant pašto pastato serbų nacionalistas užrašė: „Čia Serbija". Ėjęs pro šalį bosnis brūkštelėjo prierašą: „Čia ne Serbija, asile, čia – paštas."

Senas ir garsus vardas „Odesa" irgi savęs nebeatitinka. Infliacija pirštu pačiupinėjama. Štai stovime prie kioskelio, sumetę likusius pinigus lygiai aštuoniems buteliams degtinės. Atstovėję eilę sužinome, jog užteks tik septyniems, per tas penkioliką minučių pabrango. Vytas Rubavičius „Litmeny" dar skelbs Odesą prisikelsiant, bet mes žinome, jog tokioms mintims jį nuteikė alus, išgertas su bulgarų poete miesto parke. Šiaip ar taip, jūroje visi lengviau atsidūsta.

Po to buvo reto gražumo rumunų kurortas Konstanca, kadaise tapęs Ovidijaus tremties vieta. Pamatęs ją imi suvokti nepranokstamą Romos imperijos harmoningumą. Net jų Sibiras gražesnis už mūsų Palangą. Nusipirkau pirmą pasitaikiusį atviruką. Skaitau kitoj pusėj – Drakulos pilis, kas gi daugiau.

Po rumunų ir mažokai miegotos nakties (Drakula sapnavosi) mus sveikino Varnos bulgarai. Sulipo į kiekvieną autobusą po pulką šešiolikinių panelių: vertėjos. Vos ne kiekvienam po atskirą. Ir buvo ką versti, nes bulgarai yra tikra muziejų tauta. Pamatęs prieš autobuso langą ketvirtą iš eilės muziejų, puoliau bėgti neatsigręždamas ir sustojau tik pačiam J. Basanavičiaus miesto vidury prieš paminklą kokiam nors sekretoriui. Šalia dūzgė keliasdešimties spalvotų čigonų taboras ir bebėgant už plaukų išsitempta latvių žurnalistė juos fotografavo ilga, čepsinčia kamera.

Čigonai man sapnavosi visą naktį (jau ne Drakula), siūbavo laivą, siūlė keistis arkliais, kol prieš rytą pro iliuminatorius su-

lindo Stambulo minaretai. Laikas buvo sutvarkytas taip, kad turėjome dvi valandas apžiūrėti sultono haremui ir tik dvidešimt minučių Stambulo turgui. Todėl ir pirkiniai minimalūs, nors rašytojas, Kopenhagoje pardavęs cigaretes, atminimui spėjo nusipirkti odinių striukių. Juk Lietuvoj lietūs lyja. Linksmai mosuodamas inkaru laivas išplaukė į kitą Turkijos uostą, Izmirą, kur ir įstrigom trims paroms. Egėjo jūroje šėlo devynių balų kažkas, be to, vyko manevrai. Taip ir sėdėjom kajutėse, retsykiais išlįsdavom į osmanų krantą: mes alaus, merginos – kvepalų.

Kas dar vyko tame laive? Taip, buvo skaitomi irisų tąsumo pranešimai ir burbuliavo leisgyvės diskusijos. Visąlaik ėmė miegas, nuo kurio gelbėjo tik pati kruviniausia „Kruvinoji Meri", ypač patiko ją gerti žvelgiant į atviruką su Drakulos pilimi. Įdomiausi pašnekesiai bei judesiai vyko už oficialiosios programos „tinklelio" ribų, prie stalelių, denyje, kajutėse, į kurias grįžę periodiškai rasdavom rėmėjų dovanų. Kiekvienam po didoką maišą su rašytojo rinkinėliu: tušinukai, popierius, du buteliai vyno ir vienas „Absolut". Tušinukai ir popierius vakaro dar sulaukdavo. Visa veikla laive, vis dėlto, galėjo ir bankrutuoti, jei ne latviai. Brolių tautos delegatai čia sukosi kaip laivo motoras: rodė filmus, dalyvavo seminaruose, laimėjo poetų varžybas, pagaliau kažkur Marmuro jūros vidury atšventė savo Nepriklausomybės dieną – su tautos himnu ir Rygos balzamu („Don't have vodka?" – paklaikusio graikų svečio klausimas.). Telieka pridurti, kad latvių merginų lagaminai įstrigo Stokholme, dvi savaites jas matėm tom pačiom suknelėm (kas vakarą skalbdavo) ir vienintelis joms likęs pasipuošimas buvo lūpų dažai.

Kiaurą parą veikė laivo barai bei diskotekos. Kada tik ten nueidavai, atrasdavai sėdinčius trisdešimt rumunų rašytojų. Geležiniai žmonės! Jiems taip ir nepasitaikė tas dvi savaites pa-

miegoti. Tik sykį du rumunai išlipo nusipirkti cigarečių, o tuo tarpu laivas, tris paras išstovėjęs Izmire, susiurbė savo inkarų spagečius ir išplaukė. Rumunai nesutriko. Atsiplėšė pakelius, užsirūkė cigaretes, nusisamdė kažkokį katerį ir pasivijo.

Neišeina nutylėti ir apie vieną šveicarą, atvažiavusį iš Ciuricho į Atėnus dviračiu (!). Atsivežusį dvi knygas, neva savo. Vėliau išaiškėjo, kad knygos ne jo, į laivą pakliuvo atsitiktinai, gyvenime nėra nieko parašęs, bet negi už tai mesi žmogų per bortą. Tikras *špagos ir apsiausto* herojus, J. Marais tokiam gal ir ranką paspaustų. Tad ir sklandė šveicaras po laivą, dėstė savo utopines teorijas, o vieną vakarą persirengė moteriškais rūbais, išsidažė ir važinėjo po laivą dviračiu. Jei jis dviračiu ir grįžta iš Atėnų, šiuo metu jo suknelė turėtų plevėsuoti kažkur ties Triestu.

Galų gale laivas grįžo, susmeigė inkarus į Pirėjo uosto dumblą, rašytojai išlipo ir išsisklaidė po savo įvairiakalbius gardus. Iš inercijos ar kitų nostalgijos pavarų dar bandžiau iš Kopenhagos kažkam prisiskambinti Stokholme. Pavyko. Tačiau tai buvo tiktai balsas ragelyje, tik akustika, tik žodžiai. Aš ir pats jau buvau pradėjęs skaidytis, virsti Morzės eilute. Net ne Brailiu, kad kas nors apčiupinėtų. Visa tai liko tame laive, kur buvome dvi savaites saldžiai uždaryti ir kur, esu tikras, jei nueitum – bare rastum tebesėdinčius trisdešimt rumunų. Jie geležiniai, jų neišprašysi, jie amžini kaip geležinkelis, kuris yra pati tvirčiausia metafora.

Šventojo Kazimiero akmenys

Devyniasdešimt ketvirtųjų Čikagoje klaidžiodamas po ištuštėjusia scena virstantį Market Parką, kur tik lietuviškos pavardžių lentelės tepriminė neseną rajono tapatybę, pagalvojau, kad ir cepelinai vietinėj kavinėj „Neringa" jau greitai vėl atvirs akmenimis ir atguls savo gimtosiose lysvėse. O lietuviai, vyresnieji tarkuotos bulvės broliai, kur jie?

Šimto metų senumo spauda juos dar liudija, taip pat ir jų institucijas. *Karcziamų lietuviszkų Chicagoje yra 21. Isz kitų vertelgų: 5 barzdaskuczjai, 5 pedlioriai ir anglių važiotojai; 32 duonkepės, 4 mėsinyczios, 5 pardavynės valgomų daigtų, 2 drapanų krautuvės, 1 krautuvė rakandų, 4 kriauczių „schopos", 1 sziaucziszkas užvedimas, 1 dirbtuvė haftų ir bažnytinių drabužių p. T. Andriuszevycziutės, 3 laikrodžių taisytojai ir pardavėjai, 1 dirbtuvė dviraczių (biciklių) ir maszinų (lokomotyvų), kurią uždėjo ir užlaiko trys broliai lietuviai. Savininkų namų yra 20, vertė nepaduota. – Chicagoje yra lietuviai gydytojai dr-as Kasakauckas, dr-as M. J. Stupnickis, kurs buvo 1895 per pusę bene metų „Garso" rėdytojum, dr-ka Marė Dowiatt ir teipgi sulenkėjęs Boznycz.*

Devyniasdešimt ketvirtaisiais, žinoma, šių jau nė vieno. Akmenimis atvirto visi, todėl atidarau magiškąsias Market Par-

ko „Neringos“ duris, pro kurias žengiu tiesiai į Šv. Kazimiero kapines, gražiausias lietuviškas kapines pasaulyje (žinoma, jei estetika čia nėra išjungtina, kaip *mobilusis* teatre).

Žinoma, realios kapinės daug toliau. Kadais tai buvo nusikalstamai toli, nukeliauti trukdavę visą dieną, o vežimas su velioniu klimpdavęs ligi ašių. Bet tiek to, lietuviai džiaugdavęsi, kad nuo 1903-iųjų gali guldyti savus tarp savų. Dabar savų jau per penkiasdešimt tūkstančių. Trys Palangos.

Pirmieji paminklai dar kukliai priščiūvę, „barzdaskuczjai“ ir „pedlioriai“ nebuvę geri dizaineriai, tačiau pokariu į šias kapines tarsi persikelia visas tautinis *art deco*, taip įstrigęs iš smetoniškų knygų vinječių ir priešlapių. Sovietmečiu vyravo kiek kita lietuviška ornamentika, todėl Šv. Kazimiero kapinėse pasijutau tarsi K. Pakšto dekoratyvinėje Lietuvoje, konvertuotoje iš Madagaskaro. Jono Muloko ir nepamainomojo Ramojaus Mozoliausko antkapiai darė kur kas didesnį įspūdį nei Velykų salos *moai*. Žinoma, kiek sausainišką, nes kapinės pačioje Lietuvoje buvo atpratinusios rasti tokį elegantišką stilių tokioje vietoje.

Kadaise lietuviai nupirko daug žemės kapinėms. Dalyje tos žemės net buvo įkurtas Vytauto parkas, kur pustrečio dešimtmečio rengti piknikai su šokiais bei loterijomis. 1954-aisiais Bažnyčia uždraudė savo teritorijose prekiauti alkoholiu, ir piknikai, o vėliau ir pats parkas, automatiškai nunyko.

Dabar galima atvykti ne polkų šokti, o mirusiųjų lankyti. Ką lankyti man? Žinoma, tuos, kurie visų. Čia guli, tarkim, A. Mackus ir H. Radauskas. Tai svarbu visiems literatams, gal išskyrus M. Ivaškevičių, kuriam svarbesnis irgi čia gulintis K. Pakštas.

Mintimis grįžtu į keletą vakarų Cincinatyje, kai, žvelgdamas į per naktį švytinčius „Procter & Gamble“ bokštus dvynius, var-

čiau Amerikos lietuvių laikraščio „Tėvynė“ 1899-ųjų komplektą. Laikai, kai kapinės dar neegzistavo, *ergo* visi dar buvo gyvi. Kokią gi gyvybę liudijo tuometė spauda.

Į JAV tais metais atvyko 6858 lietuviai. Metų gale turėjo vykti gyventojų surašymas ir lietuviški laikraščiai agitavo, kad *laike suraszo lietuviai nepasiduotų nė už „paliokus“, nė už „maskolius“, tik už lietuvius-lithuanian.* Ne visi tuos laikraščius skaitė, tad priminta, jog *neskaitanczius tegul pamokina kiti, kurie geriaus tą dalyką supranta.*

Laikraščiuose įmanu buvo rasti ir grožinės kūrybos, kurią pasirašė Žemaitė, *Gulbiniszkių Antanas* ir netgi *Pažystamas Trupinėlio.* Slapyvardžių daryba kartais prilygo pačiai kūrybai. O štai ir vertimai. Per kelis numerius spausdinama A. Mickevičiaus „Gražina“, versta Fr. Jono:

Teip kunigaiksztis prysakymus leido;
Žodžiai iš lūpų tekėte tekėjo.
Bet kodėl naktij? Kodėl ant jo veido
Sziądien toks paslėptąs kersztas gulėjo?

Čia pat Gulbiniškių Antano drama *iš žmonių gyvenimo* „Prilips ožys liepto galą“. Neskaičiau, bet neabejoju, jog paskutiniame veiksme taip ir atsitiko. Visai kitaip nei lietuvių kunigaikščiams, tuntais jodinėjantiems po laikraščio puslapius, iš pastraipų tankmės šventąja ugnimi vis atblyksint kriviams su vaidilutėm.

Gal vertingiausia tų metų publikacija – per kelis numerius einanti lietuviškosios emigracijos Amerikoje apžvalga: draugijos, amatai, buities sąlygos etc. Duomenų daug, kiekviena numerio porcija baigiasi viltingu prierašu: *da neviskas.*

Ir – Lietuva, kuri iš Amerikos matosi kuo puikiausiai. Žurnalistai seka knygnešių kelius, praneša apie kratas bei suėmimus, skelbia netgi skundikų, *juodoszių* pavardes bei (sic!) adresus. Štai, pavyzdžiui, *vienas vaikinas* norėjęs gauti „Ūkininko patarėją", bet negavęs. Net *vieno vaikino* reikalai Ameriką domina. Tuo labiau, kad *maskoliškų* laikraščių vien Telšių apygardoj *parėjo 315 egzempliorių.*

Amerikoje renkamos lėšos Pasaulinei Paryžiaus parodai. Sužinome, jog jai *Kliubas Gedimino paaukavo 10 dolerių ir Draug. szv. Jurgio Kareivių 10 dol.* Lietuvoje irgi dideli dalykai. Štai Palangoje lietuviai ima ir *atlošia teatrą* „Amerika pirty". Tai pripildo vilties ir vietinius: *Diev's duos, lošime lietuviškus teatrus Kaune ir Vilniuje.* Ir lošiame, ir dar kaip lošiame. O tuo tarpu *Mariampolėj pana Malvina Krzyvoblockiutė nuo szimet turi atidariusi, su daleidimu Warszawos kuratoriaus, privatiszką vienkliasinę dėl mergaiczij iszkalą. Ir tas yra gerai.* Puikiai reziumuota.

Apstu žinių apie įvairiausius išradimus. Vienas vilnietis išradęs tokią valtį, *paskirtą ant plaukinėjimo žiemos laike po ledu*, o lietuvis iš Worcester Jonas Šukvietis suprojektavo netgi orinę mašiną. Ta mašina per tris dienas nulėksianti iš Niujorko į Paryžių, o jos *sparnus krutins pajiega gazolinos.* Mašina aiškiai bus nulėkusi toliau nei Paryžius, nes tolesnis jos likimas nežinomas.

Po Lietuvą klaidžioja naujos knygos: K. Jauniaus kalbotyra, Maironio „Pavasario balsai"... Gali jų užsisakyti ir Amerikoje. Dar viena į akį kritusi žinutė: *Vilniuje, netoli Vileikos namus dėl beproczių jau pradėjo statyti. Tilps ten beprocziai isz visos Lietuvos. Vietos būsę dėl 1200 ypatų.* Taigi Vilniuje stato daugybei menininkų pažįstamą kompleksą, o Kaune ruošiamasi įvesti *elektriską šviesą.*

Toksai *retro*, tokios švininės eilutės, kurių skaitytojai štai čia, po šv. Kazimiero velėna, išaugę kalinėtais akmenim. Dalis kapinių, tiesa, be tų antkapių, vienu metu jie buvę uždrausti, nes trukdė pjauti žolę (!). Vis dėlto lietuviai atsikovojo savo paprotį, tik ano liūdno laikotarpio mirusieji ilsisi lygioje pievoje. Gėlių nedaug, sukasi spalvoti vėjo malūnėliai – lyg paukščiams, lyg svetimoms dvasioms nubaidyti. Keisčiausia detalė – baltos tuščiavidurės gulbės, kurių nugarose prisodinta gėlių.

Visur kitur – žolė, stora, prižiūrima velėna. Kai jos tiek, atrodo, jog ir mirusieji kažkur toliau, paviršiuje jų jau niekas neprimena, išskyrus lakonišką šriftą. Jie žiūri iš nuotraukų (tik senuose kapuose), keistai panašūs į indėnus, visi tie, kurie čia laikė karčiamas, taisė dviračius bei lokomotyvus, leido laikraščius bei klausėsi dvylikos lietuviškų Čikagos bažnyčių varpų. Gražūs, dori, mieli ir stiprūs indėnai lietuviai.

Rašytojas ir/ar kvailys

– Man daugiau nebepilkit, – sakau, – man jau jūsų raidės dvejinasi.

– Nieko nuostabaus, – sako Anna, Jaana ir Leena, – čia gi Suomija, mes netaupom savo abėcėlės.

Ir iš tiesų. Apsidairau – Suomija. Vėjas, vanduo ir uolos. Atsistoji ant uolos, pažvelgi į vandenį ir išsižioji kažką sakyti. Tuomet vėjas pripučia tau į burną ir pajunti, kaip tariant žodžius dvigubėja jų balsiai ir priebalsiai. Suomiai jau nuo mažens vėjo prisivalgę, tad praveria burnas tik būtiniausiu atveju ir labai epizodiškai. Suomiai blankūs – tokį įspūdį kadaise parsivežiau iš Turku, kur dalyvavau nuobodžiausiame savo gyvenimo seminare. Dalyvauti ten buvo tikras nusikaltimas sveikam protui, bet nusikaltėlį, kaip žinome, vis traukia į nusikaltimo vietą. Ir aš vėl čia, tik aš jau kitas, ir suomiai čia kiti, jei būna kitų suomių. Be to (nepatikėsit) – vasara.

Vasarą visi keliaut mėgėjai, kas laivu, kas dviračiu, kas laikraščiu. Gūdžiais sovietiniais laikais toliau keliavo tik Gagarinas, visi sėdėjo namie, tad ir laikraščiai (tarsi patys) rašė ne apie svečias šalis, o apie primilžius ir plieną, fabrikuos išlietą. Dabar kitaip, kasdien skaitom, kaip kas kur atsidūrė, šalia kokio paminklo sėdėjo, kokius patirdamas ten jausmus pramaišiui su neva

jausmais. Nevienoda tų jausmų išraiškos galia ar neva galia, bet nagai nieżti tol, kol imi ir pamėgini. Panašu į vaiko pomėgį ardyti savo žaislus.

Mano kelionės tikslas buvo tarptautinis rašytojų sambūris (International Writers' Reunion) Lahtyje, garsiame geru simfoniniu orkestru (Suomijoj juos turi kiekvienas kaimas), slidininkų dopingo skandalu ir jau minėtu sambūriu, vykstančiu kas dveji metai ir vienais vyresniu už mane. Čia yra buvę Kobo Abe, E. L. Doctorow, M. V. Llosa, A. Robbe-Grillet, C. Simonas, S. Rushdie ir kitos knygų nugarėlės. Lietuvių čia nebuvę nė kvapo. Donelaitis miręs, o kitų suomiai nepažįsta. Šiaip ar taip, norisi ir visokių laukinių, tad šįsyk Lahtį pasiekė ne tik lietuvis, bet ir kazachai su kirgizais. Oficialiais duomenimis – trisdešimt septyni rašytojai iš dvidešimt penkių šalių, plius keturiasdešimt penki suomiai. Įdomi detalė: po lygiai vyrų ir moterų. Nežinau, ar čia rengėjai demonstravo savo skandinavišką lyčių simetriją, ar ruošėsi šokiams.

Nemėgstu oficialių duomenų, net būti jų dalimi, geriau jau pasijusti didžiojo anonimo segmentu, kaip Taline, dar pakeliui į Suomiją. Autobuse Ryga-Talinas susitikau kolegą Almantą Samalavičių, vykstantį į eilinę mokslinę katorgą. Susitarėme susitikti Talino Rotušės aikštėje, tačiau kolega neatėjo. Nebuvo gaila, gaila būna kai kas nors neateina, o rankoje vysta gėlės. Gėlių jam nebuvau nupirkęs. Tai man leido joms pritaikytoje rankoje laikyti alų, melancholiškai stebint pusvalandis po pusvalandžio senstančią minią. Buvo savaitgalis, tad minią sudarė „mūsų keturkojai draugai", anot estų, t. y. tie patys suomiai. Bandžiau išskirti iš minios estus, kaip auksą iš švino, norėjau iš jų visų susidaryti tipiško esto modelį, norėjau pats tapti dalimi to tipiško esto, tačiau klestinčios Eurovizijos šalis buvo mįslin-

ga ir nepažini. Kolumbas, išsilaipindamas Vest Indijoje, turėjo stiklinių karolių, aš neturėjau nieko, ką galėčiau pasiūlyti estui. Estas atsuko man nugarą ir mole kyšanti ta nugara tolo su visu horizontu, man jau plaukiant Suomijos įlanka.

Keista, bet Suomijoje irgi buvo savaitgalis, tad Helsinkis irgi šventė. Kažkodėl nelijo. Senato aikštėje vidury turgaus stovėjo veikianti kilnojamoji sauna, šalia kurios du įraudę vietiniai, prisidengę tik rankšluosčiais, gėrė alų ir linksmai tylėjo. Po sausakimšas esplanadas lakstė visiškai nuogas bernas, stvarstydamas praeiviams už kojų. Gatvių merginos buvo aktyvios, kaip pensininkų vakaronėje. Nesupratau, tiesa, ką man sakė, bet nujaučiu. Aš – už.

Bet čia nelemtasis laikrodis įjungė pirmą oficialiosios programos punktą ir teko eiti į didžiausios suomių leidyklos *WSOY* priėmimą. Čia jau niekas nuogas nelakstė, visi buvo net pernelyg apsirengę ir susisagstę. Iš Tamperės atvyko neoficiali Lietuvos atstovė Suomijoje Virginija Dzvonkutė-Koivula, pasipuošusi dideliu kaspinu (ne, ne trispalviu). Vynas bei sumuštiniai atliko savo priedermes, daugiau čia, kaip sakoma, maloniai nieko nevyko.

Kitą dieną suomiai mus gniuždė prispaudę 750-čia tonų stiklo. Tiek jo sunaudota statant *Sanoma* namus, kuriuose vyko pirmieji skaitymai. Bendras patalpų plotas – keturi hektarai. Tuose hektaruose leidžiamas didžiausias suomių laikraštis *Helsingin Sanomat*. Sudėjus vieną šalia kito visus puslapius – gal pusės aro dydžio. Totali agorafobija, nors užsitrenk vonioje. Nesutriko tik baltarusiai, nusprendę čia surengti hepeningą „Diktatoriaus mirtis" (turbūt neatspėsit, kam skirtą). Tam tikslui paprašė dešimties litrų kečupo ir dešimties kiaušinių (turbūt atspėjot, kad negavo). Galiausiai diktatoriaus „krau-

jas“ buvo iškirptas iš raudono popieriaus (kam čia reikėjo kiaušinių?), o bendrabučių estetika besiremiantį hepeningą publika stebėjo su mandagiai kreiva šypsena. Nors dvi jame naudotos raudonarmiečių milinės po to labai puošė nucackintą *Sanoma* namų drabužinę.

O vakare štai jau ir Lahtis. Kokiu tikslu suomiai pastatė šį miestą, tiesą sakant, taip ir nesupratau. Yra čia ežeras, yra virtinės ponaujų namų, apstojusių potuštes gatves. Yra skustagalvių, kurie nedelsdami pasiūlė indų delegatui į dūdą. Yra rotušė, kurioje stovi meras, pilnomis kišenėmis popierėlių. Kai vyksta priėmimas (kad ir mūsų garbei), meras išsitraukia vieną tų popierėlių, parašytų vietinio Kuolio, ir perskaito sveikinimą tiuninguota anglų kalba. Paskui visi čiumpa sumuštinius, o man atitenka pats meras, su kuriuo diskutuojam, kol skėriai suryja visus sumuštinius. Pasirodo, Lahtyje klasikas neparašytų apie *smuklę, bažnyčią ir univerką*. *Univerkos* čia nėra. Simfoninis yra, o *univerkos* kukū. Merui labai dėl to nesmagu, neturi kur akių dėti. Tačiau jūs turite mus, sakau, pasaulio literatūros žiedą, taip skaisčiai žydintį Lahčio rotušės užstalėje. Meras dėkoja, bet žada *univerkos* reikalo nepalikti savieigai. Tad vietiniai skustagalviai greitai studijuos, gal net Upanišadas.

Malonu pastebėti, kad visi čia žino Lietuvą. Yra lankęsi, skaitę, protestavę prieš rusų tankus. Vienintelė malajiečių rašytoja Chuah Guat Eng patiria tikrą šoką, išgirdusi mano šalies pavadinimą. Ji net neįsivaizduoja, kur tokia esanti, tad tik gūžias nuo mano žvilgsnio ir bijo išgirsti: sėsk, dvejetas! Nubraižau jai Baltijos arealo žemėlapį ant vizitinės kortelės. Dabartinį, nors ir gaila, kad jau ne XV amžius. Jei kada važiuosi pro Kuala Lumpūrą, sako ji, būtinai paskambink. Paskambinsiu, kur jau ne, paskambinsiu.

Dar paprasčiau su geografija elgiasi amžini jos įkaitai baltarusiai. Baltarusių čia nemažai, naujoji jų diaspora Suomijoje vis plečiasi, tačiau daug kam dar neaišku, kas ta *Bjeloraša*. Baltarusiai trumpai paaiškina, jog tai – valstybė tarp Rusijos ir Vokietijos. Ne, ne Žečpospolita.

Nuo seno sergu viešų diskusijų baime. Klausydamasis guminių pranešimų bei seilėtų salės replikų, dažnai jaučiuosi lyg plakamas turgaus aikštėje. Tuo baisiau įsivaizdavus, kad visi čia žiūri į mane ir mato mano gėdą, kaip aš čia sėdžiu terakotiniu veidu, o iš tiesų man visai neįdomu. Kaip aš meluoju tokiu elgesiu, net sau pačiam. Tokie jausmai apima žinant, kad rytoj – jau. Pranešimai bei diskusijos.

Negaliu pasakyti kaip nustebau, kai nuostata nepasiteisino. Nuobodulio nebuvo, nebuvo netgi salės. Jei kas skristų į mūsų posėdžių vietą malūnsparniu, patarčiau jam visų pirma akimis susirasti slidininkų trampliną prie ežero. Nuo jo tektų skristi į kitą ežero pusę, kur atsivers malonus vaizdas į Mukulos vasarnamius ir žalią pievelę už jų. Pievelėje stovės kėdės, kuriose matysis devyniasdešimties rašytojų pakaušiai. Už pievelės miškas, o jame dar du pakaušiai – tai mudu su Estijos rašytojų sąjungos pirmininku įlindom truktelti po dvidešimt penkis gramus. Čia malūnsparnis jau gali leistis, mes su pirmininku tuoj pat grįšim, atsisėsim ir prasėdėsim tris dienas laukiančios kobros poza. Galvos pakeltos, akiniai ant pakaušio, ant liežuvio nuodai, širdy palaima. Visiems aišku, kas čia kalbėtojai, pasakys pirmininkas pirmos dienos vakarą. Ir bus teisus. Dešimt procentų svečių prakalbės devyniasdešimt procentų laiko. Už mus. Mes tą laiką už juos pragyvensim.

Nors pavėluotai, bet iš visos širdies informuoju, jog renginio tema buvo „Literatūra ir kvailybė“. O visas diskusijas galima

trumpai apibendrinti trim sakiniais. Pirmą dieną buvo nuspręsta, jog mes protingi, visi kiti kvaili. Antrą dieną, jog mes tokie patys kaip kiti. Trečią – jog kiti protingi, tuo tarpu mes... Bet gal kiek išsiplėskime.

Kvailybė, be abejo, įdomi tema, ir literatai visada laikė save jos ekspertais. Apšvietos laikotarpio rašytojui kvailybė buvo ta sritis, kurios dar nepalietė mokslo šviesa, paprastai sklindanti iš jo paties knygų. Romantiko objektas buvo gamta ir žmogaus jausmai, kvailybė jo kūryboje egzistavo kaip vienas stilistinių principų. Šiuolaikiniame pasaulyje kvailybė ir literatūra dažnai yra dvi seserys, ateinančios pailsėti ant to paties suoliuko. Pasaulyje per daug knygų ir būtent toje dalyje, kuria jų per daug, kvailybė yra ne tik stilistinis principas, bet ir rezultatas. Pati kvailybė neretai esti literatūrinės kilmės. Kai kurių žmonių poelgiai pačiose įvairiausiose srityse yra tokie kvaili, jog tampa aišku, kad jiems patiems tai nebūtų atėję į galvą. Jie tikrai turėjo perskaityti apie tai knygose.

Prisiminkime uoliausią mums žinomą skaitytoją – Don Kichotą. Kol M. de Unamuno nepavadino jo elgesio herojišku, visi laikė jį tiesiog kvailu. Taigi, visokių perturbacijų čia įmanoma sulaukti. Nuo kvailio iki herojaus – vienas žingsnis. Deja, tik Don Kichoto atveju.

Vienas minėtų dešimties procentų buvo Amerikos airis Michaelas Collinsas, kadaise laimėjęs maratono lenktynes Himalajuose. Himalajuose nėra kompiuterių, tad jis stilingai apraudojo visuotinę kompiuterizaciją ir konstatavo mus jau kalbant telenaujienų kalba. Žodis tapo simboliu, prekiniu ženklu, mes nebesidžiaugiame kalbos daugiaprasmiškumu. Kvailiai neskaito knygų ir literato pareiga atsikovoti šiuos kvailius savo kūrybai. Ir pats M. Collinsas prisipažino šiuo tikslu daręs įvairių

nuolaidų knygose. *Na ir durnas*, viešai replikavo buvęs Suomijos kultūros ministras, puikus poetas Claesas Anderssonas. Šis atsakė negalįs rašyti penkių jį suprantančių žmonių grupei. Čia įsitraukė baltarusiai. Kodėl gi ne, klausė jie, jiems esą labai malonu skaityti medžiams, štai ir dabar jie eis į mišką ir paskaitys. Vakariečio sąmonė tokiais atvejais nebemoka kontrargumentuoti.

Slovėnijos rašytojų sąjungos pirmininkas Evaldas Flisaras paminėjo prekiją, kuris pirkėjo akivaizdoje suvalgo visus jo nupirktus vaisius. Ar ne taip elgiasi ir skaitytojui bandantis „padėti" autorius? Ar apskritai rašytojas nepervertina savo vaidmens visuomenėje? Anot vieno kalbėtojo, kvailybė karaliauja ir daro didžiausią įtaką už literatūros ribų, ir mes čia esam visiški marginalai. Portugalų rašytojo Ruijo Zinko nuomone, rašytojų vietą užėmė teroristai, jie tapo moralės ruporu.

Nesigviešiu būti jokiu ruporu, tad apsiribosiu telegrama: diskusijos vyko kbl tiesiog virė kbl kol išgaravo savaime tšk. Viską gaubė vadinamoji Mukulos dvasia (verčiu iš suomių: Druskininkų Rudens dvasia, tik kiek blaivesnė). Per daugelį metų organizatoriai padarė reikiamas išvadas, nes kadaise Mukuloje sugebėdavo prisitvoti ne tik suomių poezijos legenda Penttis Saarikoskis, bet ir visa Rytų bloko delegacija.

Diskusijos atoslūgiai buvo pralaukiami prie ežero geriant alų. Ežeras vadinosi Vesijärvi – Vandens ežeras. Krante augo Medžio miškas (čia jau mano kūryba), aplink zujo Knygų žmonės. Idilija be piemenėlių.

Net norėtųsi, kad Kolumbas būtų atradęs ne Ameriką, o Mukulą, pasakė vienas Knygų žmonių. Jei prisiminsime, kas Amerikos gyventojams atsitiko ją atradus, gal ir gerai, kad Kolumbas atrado ne Mukulą, atsakė suomių rašytoja Merja Virolainen.

Čia priėjo prancūzų rašytojas Michelis Houellebecqas, kuris nieko nepasakė. Pavydžiu tylioms žvaigždėms, joms niekad nereikia kalbėti, užtenka prisisegti pavardę. Houellebecqas Mukuloje buvo neabejotina žvaigždė. Pripučiamo briedžio žingsniu klaidžiojo paežere ir niekad nenusileido iki diskusijų. Pompastiškų, savaip simfoninių skaitymų Lahčio Sibelijaus salėje metu užmigo, knarkdamas kairiaisiais vargonų klavišais ir nubudo tik vertėjai įsmeigus alkūnę tarp šonkaulių. Taip, tikra žvaigždė, toli dar man. Girdėjau, jog G. Grassas, atvykęs į Lahtį, apskritai keturias dienas neišėjo iš viešbučio, buvo trumpai ištrauktas tik fotosesijai. O mes dalyvavome ir dalyvavome. Barškėjome sinchroninio vertimo ausinėmis, gėrėme vyną, plaukiojome vandens ežeru, dalijome interviu kazachų televizijai, ieškojome bendrų temų bei pažįstamų. Suomių PEN centro prezidentė išsyk paklausė, ar aš pažįstąs Samalavičių. Vėl tas Samalavičius!

Jei čia būtų tas, apsaugok Viešpatie, Samalavičius, jis tikrai gyventų kur ir aš, Lahtyje. Tuo tarpu likusieji *tutti frutti* – pačioje Mukuloje, beveik prie ežero, beveik prie baro. Sakėsi per tas naktis išklausę neįmanomą kiekį suomių liaudies dainų (o dvigubi balsiai dainas labai paiiiilgina). O mes tvarkingai grįždavom į Lahtį, kiek padiskutuodavom su estų pirmininku, klausydamiesi, kaip televizorius dainuoja mums nepažinias žinias. Tiesa, dar buvo futbolas.

Priešpaskutinį vakarą, dvyliktą nulis nulis, prasidėjo rungtynės „Suomija – Likęs Pasaulis". Futbolo aikštė labiausiai pasižymėjo tuo, kad joje augo medžiai. Kartais gana aktyviai įsitraukdavę į žaidimą. Gal tai buvo tie patys medžiai, kuriems baltarusiai skaitė eiles, šiaip ar taip, „likęs pasaulis" laimėjo. Grįžau į viešbutį ir ilgai verkiau iš džiaugsmo.

Tačiau viskam yra ribos, net užribiams, tad atsisveikinimo vakarą nusprendžiau praleisti Mukuloje, tenykštės ikikolumbinės dvasios aiškiai trūko. Tuo labiau kad kelionei į ten pavyko prikalbinti simpatiškiausią renginio damą, prancūzaitę Helen Lenoire. Mukuloje mūsų laukė melodinga paskutinė vakarienė su įvairiakalbėmis dainomis ir suomių liaudies uodais. Jei jau yra priemonės, tiks bet koks tikslas, kaip gražiai sakė R. Musilis. Priemonės, tiesą sakant, tik klaidino ir į tikslą nevedė, tad apie ketvirtą mūsų išsinešti atskubėjo ponas taksistas. Kęstuti, kur tu važiuoji, nustebo renginio kuratorė Leena, čia mes tau turim sofą. Paskutinę dieną aš sužinau, kad jos čia turi man sofą! Būčiau žinojęs, gal mano likimas būtų kitaip susiklostęs. Dabar jau ne, važiuosiu su prancūze, ji man turi visą Paryžių. Paskutinė naktis, rytoj vikingai jau, kirviais primygę, gabens mane per jūrą.

Ir gabena. Stebiu, kaip horizonte vis didėja prieš savaitę palikta esto nugara. Vėl noriu tapti jos dalimi. Jos sparnais.

Vėl sėdžiu Talino Rotušės aikštėje su skardine alaus. Samalavičiaus nė kvapo. Kvapo apskritai jokio. Staiga – kvepalo kirtis. Atsisuku. Daili, elegantiška. Prašo cigaretės. Studentė? Magistrantė? Užsirūkom. Ilsiesi? – klausia. Ne, autobuso laukiu, koks skirtumas, kad ne stoty. Kur važiuoju? Iš Helsinkio į... Daug uždirbau? Čia jau abejonės apninka, visų pirma kažkokių nepagrindinių autorių citatų pavidalu. Gal ji – kokia – mano žmona? Nieko, sakau, neuždirbau, ši skardinė – visas mano uždarbis. Ji man užstoja tipišką estą, ji man netipiška, ji skiedžia mane nuodingais eteriniais aliejais, Kohtla-Jarvės skalūnais. Ilgokai pasišnekam ir maloniai atsisveikinam. Viską suprantu tik po kokio pusvalandžio pamatęs ją sėdinčią su „keturkoju draugu“ ir šnekančią tais pačiais žodžiais.

Mieli kolegos, jei Taline sutiksite intymaus fronto karę, nesakykite esantys lietuviai poetai. Lietuvio poeto prekinis ženklas sudužo Rotušės aikštėje, jos akyse. Ji nebepasitiki lietuvių literatūra, ji niekad nebeskaitys net Donelaičio. Prisipažįstu, kaltas. Galėjau nors nupirkti jai gėlių, jei jau nenupirkau Samalavičiui. Jei jau pateksite į panašią situaciją, išsyk važiuokit į Mukulą. Ten gera. Ten net futbolo aikštėje auga medžiai.

Skaitymas upei

Graikų traukiniai kuo greičiau išsprogdintini. Graikų traukiniai tik stoikams. Taip galvoju sukandęs dantis važiuodamas iš Atėnų Makedonijos sienos link. Pats pasirinkau tokį maršrutą, graži man Graikija, išskyrus jos traukinius. Bendrakeleiviai mato mano kančią, tad maloniai kalbina ir vaišina kažkokiais ypatingo sausumo sausainiais, veikiausiai antikiniais.

Salonikuose peršoku į transbalkanų ekspresą (net du vagonai!), ir štai mes jau pasieny. Kadaise graikų pasieniečiai ant Makedonijos vizų klijuodavę lipdukus „Tokios šalies nėra". Tiek jau to, man yra, man net vizos nereikia, ką ir pranešu nustebusiam pasieniečiui. Šis išeina. Po kiek laiko į kupė įplaukia prašmatni uniformuota itin jugoslaviškos išvaizdos dama su dviem pistoletais. Tai čia jūs be vizos, sako. Aš, sakau, lįsdamas po suolu, bet nešaudykit, susitarsim. Einam, sako, matysim. Nueinam į pastatą, primenantį karo laikų J. Broz-Tito vadavietę. Deramės dėl vizos, o tokiu metu, pagal visus Kusturicos kanonus, moteriškė tiesiai po mano kojom plauna grindis. Grindys nuo to tikrai netampa švaresnės, tačiau mano batai ima žvilgėti, lyg naujoji Makedonijos viza. Galime važiuoti.

Šalies sostinėje Skopjėje pasijuntu lyg mėnulyje. Kažkokia kraterių architektūra, gatvėmis važinėja *lunochodai*. Realy-

bės pojūtį palaiko tiktai KFOR taikdariai su lenkų vėliavom ant rankovių. Kol praeivis aiškina, kaip rasti už keturių žingsnių esančią autobusų stotį, greta stabteli du pinigų keitėjai su dviem sprindžiais dinarų, taksistai šaukia, jog nuveš pigiau, kažkas pradeda valyti man batus, vos pajudantis senelis čiumpa nešti mano krepšį, o du vaikai bando parduoti kramtomosios. Sprunku į čigoniškai svaigų senamiestį ir paskubom *kalu* šimtą rakijos. Išgirdęs, kiek kainuoja, dar šimtą. Kiek lengviau, bet visai mėnulis, nes palengvėjau šešis kartus.

Autobusas gražiais kalnų serpantinais važiuoja ilgai (dar nesakiau, kad važiuoju į Strugą, bet ir toliau nesakysiu), tačiau po poros valandų vairuotojui atsibosta. Sustoja prie kalnų bariuko ir siūlo visiems eiti arbatos. Mielai, iš Atėnų važiuoju jau parą, galima ir arbatos. Labai sausi sausainiai Graikijoj buvo. Šalia prisėda D. Moore ir T. Cruise'as.

Tik pradėjus kalbą pasirodo, jog čia ne jie, o jauna serbų pora, kasmet atvažiuojanti į Strugos poezijos festivalį. Tokių poezijos turistų čia yra ir daugiau. *I'm a T-shirt singer*, sako Džiura (T. Cruise'as), aš – marškinėlių dainuotojas, ar girdėjai, kaip autobuse dainavau tavo marškinėlius? Negirdėjau, tad trumpai padainuoja, sidabriniu žiedu į bokalo kraštą akompanuojant Biljanai (D. Moore). O koks tavo hobis, klausia abu manęs. Mano? Na, aš kolekcionuoju moterų vardus, sakau ekspromtu. Ekspromtai kartais būna genialūs.

Strugoje mūsų jau laukia prašmatniausias miesto viešbutis „Drim" (maždaug pusantros žvaigždutės). Festivalio šefas Z. Ančevskis netiki, jog sugebėjau atvažiuoti iš Atėnų, tad trinasi akis, ausis, nosį ir mandagiai murma burtažodžius, panašius į *kalimbamba*. Lietuvą žino, pažįsta Ališanką. Poezijos festivalių šefai, pažįstantys ne Ališanką, o ką nors kitą, man išsyk sukelia įtarimų.

Kitapus gatvės randu malonų bariuką *City pub*, kur tris litus kainuojančius tekilos stikliukus nešioja viena iš dviejų Makedonijoje matytų gražių merginų. Kepsnys kainuoja tiek pat. Alus irgi. Ir brendis. Tai kokio velnio man eiti į kažkokių švedų rengiamą kokteilį viešbučio terasoj?

Bet nueinu, ir gerai, nes visus pamatau dar blaivius ir su kostiumais. Net Leoną Briedį, nors latviai vakarėliuose sugeba žaibiškai tapti bekūniais intelektais. *Visų* čia labai daug. Aštuoniasdešimt užsienio svečių ir panašus skaičius vietinių poetų. Skaitymai bus ilgi. Po kokteilio visi kažkur eina vakarieniauti (niekas nepasakė kur), o aš į *City pub*.

Mobilusis Makedonijoje neveikia, tačiau kartais gaudo šalia esančios Albanijos signalą. Nuo šiol norėdamas paskambinti eisiu paežere „į Albaniją". Mes prie ežero, dar nesakiau, didžiulio, Ohrido, gal kam kuo ir gražaus.

Nors muedzinai visą rytą gręžia smegenis, tačiau keliuosi antrą ir šešios po dviejų aš jau *City pub*. Pusryčių (juos visi kažkur valgo, bet kur?). Kažką šiandien reikės veikti, bet niekas nesakė ką. Baro gražuolė, vardu Dragana (aš juk kolekcionuoju vardus), labai asociatyvu. Laikas lenda, lyg ilga balta juosta iš kasos aparato. Praeidamas albanų poetas kyšteli albanišką poezijos žurnalą, kurį skaitau kokį pusvalandį (tik raides, nes žodžių nesuprantu), kol baigiasi balta laiko juosta.

O, pasirodo, tuo paslaptingu metu šiųmetinis festivalio poetas-laureatas T. Tranströmeris slapta sodino medį. Po to dėl viso pikto buvo atidengtas festivalio įkūrėjo A. Šopovo biustas ir vyko laureato spaudos konferencija. Pastaroji turėjusi būti visų paslaptingiausia, nes T. Tranströmeris dėl ligos negali kalbėti. Tikėkimės, viską parodė pirštais.

Vakare siaubingiausia dalis – oficialus atidarymas. Specialiai (!) 42-ą kartą vykstančiam festivaliui pastatytuose itin didinguo-

se Poezijos rūmuose ir aplink juos susigrūda tiek žmonių, kiek visoje Makedonijoje tikrai nėra. Sraigtasparniu atskrenda netrukus su juo ir nukrisiantis šalies prezidentas, premjeras bei kultūros ministras. Visos prieigos patruliuojamos automatais ginkluotų kareivių. Ką turėtume daryti, klausia viena viešnia, nelaimės draugė. Kentėkite, ponia, sakau, mes abu – poezijos įkaitai.

Scenoje – kalbos. Kad įsivaizduotumėte kokios, tepasakysiu, jog UNESCO generalinis direktorius K. Matsuura japoniškai (su vertimu) kalbėjo keturiasdešimt septynias minutes. Vėliau kai kurie poetai kai ką skaitė, o aš rūmų fojė toliau rinkau moteriškus vardus. Fojė veikė dalyvių knygų parodėlė, tad buvo įmanoma čiupti ką nors už kasų, bakstelti nosimi į stiklą ir pasakyti, jog „Žaidimą gražiais paviršiais" (štai jis) parašiau aš. Po to jau klausti vardo. Šalia gulėjo ir vertimai į makedonų kalbą, tačiau kalbos barjeras trukdė suprasti jų potencialią naudą ar žalą. Miniai prasiskirsčius, pro kebabinių dūmus šiaip taip nusiyriau iki *City pub*, iš kur mano balkone padžiautas baltas rankšluostis buvo panašus į rankraštį. Teko ilgainiui jį nukabinti, nes, kad ir kokioj šaly būčiau, mano balkonas vis tiek greitai virs diskusijų klubu ir poetų internacionalas jame ligi paryčių gvildens, teigs, neigs, raikys orą vieninteliu mano kamščiatraukiu ir pagarbiai pritils, kai olandų delegatas E. Menkveldas ims pūsti arabus apie Poetinį Druskininkų Rudenį. Va čia, bliamba, tai Ruduo! – galvos visi.

Trečioji diena. Vaikštau po miestą ir kvėpuoju nesuvaidinta jo egzotika. Labiau traukia į albanų rajonus, kurių čia daugiau ir yra. Užeinu į absoliučiai tuščią albanų prekybos centrą, kur specialiai man atrakinama muzikos krautuvėlė, ir aš išdidžiai nusiperku albanišką CD. Nemokamai gaunu trumpą kalbos

pamokėlę, keletą išgyventi padėsiančių frazių. Ne visuose rajonuose čia albanai yra malonūs ir paslaugūs, kalbą mokėti pravartu, tačiau įkyriausi vietiniai čigonai. Vienas beveik pusvalandį mėgina man parduoti reples, niekaip netikėdamas, jog toks reikalingas daiktas kažkam nereikalingas. *Ju faleminderit*, sakau albaniškai, tada laiku ateina mano serbai iš autobuso ir imasi padėti kolekcionuoti vardus. Kolekcininkui (man) neužtenka pasakyti vardą, reikia prisėsti, pasipasakoti, atsiskleisti. Tokios taisyklės! Štai prisėdo dvi gotės (vardus, *pardon*, pamiršau), šnekamės, smagu, nors Džiura-Cruise'as man vis šnibžda, kad „jo" gotė jam smirda. O tuo pačiu metu Drimo upės žiotyse įsikūrusioje kavinėje (ten ir sėdim) makedonų poetai pristato šiųmetines savo knygas. Nieko nesuprantu, o iš pažiūros – knygos kaip knygos. Kaip mūsų prieš dešimtmetį. Biljana, kuri nebendrauja su gotėmis, o klausosi poezijos, informuoja, jog geriausi tekstai – albaniški. Žinau, pusvalandį skaičiau.

Čia pat ir vakaras, visi (kažkur) papietavę (kažko) renkasi į mūsų apgyvendintą kavinę. Dabar bus indai, sako Džiura. Ir iš tiesų, du svečiai indai (iš aštuoniasdešimties) pagerbti atskiru vakaru. Greitai suprantu kodėl. Šalia indų atsiranda vietinis indiškų instrumentų ansamblis, vietiniai krišnaitai ir – kas nuostabiausia – autentiški Makedonijos hipiai su visais savo karoliais, skarelėmis, drobiniais marškiniais, gitaromis ir *žole*. Žaibiškai „susikolekcionuoju" hipių merginų vardus, tad visa retro komanda susiburia prie mūsų stalo. Nežinau, ką čia dvasingiau pasakyti, tad išverčiu jiems seną lietuvišką eilėraštį „Jėzus Kristus buvo hipis".

Vėlai vakare visi hipiai (mano pakviesti) jau viešbutyje surengtoje „Naktyje be skyrybos ženklų". Kažkas kažką ten skaito, kažkas kažką dainuoja, nematyti tik kad kažkas kažką vestų,

tvarkytų, struktūruotų. Džiurai įspūdžių per daug, ir jis užlipa į mano kambarį miegoti. Po geros valandos kylame ten dviese su jo Biljana, o viešbučio darbuotojas šypsosi ir rodo pakeltą nykštį: svečias mezga kontaktus. Abu serbai lieka nakvoti. Pusę trijų netikėtai atsiranda Desanka, kurios vardas į kolekciją pateko festivalio atidarymo metu. Kviečia į šokius, bet mes, kaip ir ji, jau nusišokę. Tas pats viešbučio darbuotojas, matydamas, kaip lydžiu iki taksi labai gražią, labai girtą ir labai ryškiai prisidažiusią merginą, iškelia du nykščius: svečias mezga *daug* kontaktų.

O kitą dieną, kaip ir dera, vienuolynai. Kepinant saulei skaitome Dievo Motinos vienuolyne Kalištoje. Skaitau angliškai, nors vietiniams tai – neįveikiama kalba. Jie man keršija gimtąja. Vėliau visus veža į uolose iškirstą kitą vienuolyną, kuriame tenka lipti lyg „Led Zeppelinų" kopėčiom į dangų. Danguje laukia nedičkės makedonų mergaitės su mineralinio stiklinėm (plastikinėm). Tikras nektaras. Šalia įspūdingų ikonų tikintieji sudėję aukas: žvakes, gėles, pinigus ir pan. Itin nustembu pamatęs ikonai paaukotas naujas (su etikete) juodas vyriškas kojines. Regis, tai – brangi auka, ir visi aštuoniasdešimt makedonų poetų veikiausiai festivalyje basi.

Vakare važiuojame į gražų kurortinį Ohrido miestą, kur šv. Sofijos Katedroje laureatui T. Tranströmeriui bus teikiama premija. Kurį laiką dar klausome, kaip makedonų kritikai gimtąja kalba pasakoja apie Didįjį Švedą, bet greitai išeiname į aludę. Kiek pas jus alus? – klausiame vienoje. Tiek ir tiek. O gal mes atvažiavom su prezidentu? Tokiu atveju – nemokamai. Deja, ne. Laiku atgriūva penkiolika Makedonijos hipių ir išsitempia mane į džiazo klubą, kur į vardų kolekciją įrašoma Australijos makedonė Samanta. Samanta dirba australų draudimo kompanijoje Skopjėje, tad pasakoja man apie liūdnoką ekonominę

šalies padėtį, tiesioginių investicijų stoką, prisimename ir septintajame dešimtmetyje Skopję sugriovusį žemės drebėjimą, kol tie patys hipiai informuoja einantys į lauką rūkyti *žolės*. Vienas jų turi vežti mane namo į Strugą, privalau prižiūrėti. O tas tik pučia dūmus, žvelgia į debesis ir taikosi vėl prisidegti. Nesijaudink, Kęstuti, sako, aš važiuosiu greitai. Nepamiršk, kad vairuosi lėktuvą, sakau.

Lėktuvas pasirodo esąs surūdiję „Žiguliai", į kuriuos dar telpa pora ateivių iš neaiškios galaktikos. Iš Ohrido į Strugą veda vienintelis kelias (apie 30 km), kuriame sugebame tris kartus pasiklysti, tačiau, forsuodami gėlių gazonus, kažkaip randame viešbutį, kur vėl vyksta „Naktis be skyrybos ženklų", šįsyk itin atitinkanti savo pavadinimą.

Kitą rytą, lydimi dviejų karinių katerių, plaukiame prie Albanijos sienos, kur geriame vyną (palyginus su L. Briedžiu – tik uostome), mums groja čigonų ansambliai, kažkas (ispanas) laimi pilną statinaitę, dalyviai pradeda keistis adresais (pirmas skambutis), o visa tai stebi už kokio puskilometrio žvanginantys kalašnikovus alkani albanų kariai. *Mire dita*, šaukiu jiems albaniškai, labas rytas! Tarp mūsų ir karių išdidžiai vaikšto (ne taikos balandis) povė su poviukais.

Ir, žinoma, baigiamasis. Ant siauro tilto per Drimo upę pastatoma pakyla poetų chorui. Taip ir susėdame, laiptais, veidais į upės tėkmę. Publika (gausi) buriasi abiejuose krantuose. Skaitome. Ilgai. Garsiai. Išskyrus laureatą T. Tranströmerį, kuris stovi nebylus prieš mikrofoną, kol pasimetę rengėjai jį nuveda sėstis. O mes skaitome. Temsta. Mažėja žmonių. Vis dar skaitome. Štai jų jau visai mažai. Štai mes jau skaitome upei. Ir mūsų tekstus nešasi Drimo upė, kuri, anot M. Pavičiaus, teka ir Ohrido ežero viduriu, skirdama jį perpus.

Festivalis baigiasi. Pasiliksiu čia dar dvi dienas, savo sąskaita, sėdėsiu *City pub* ir kažko trūks. Paliksiu Draganai lietuvišką monetą, tarsi mesčiau ją į fontaną. Po dviejų dienų sėdėdamas neonais nutviekstuose kapitalistiniuose Salonikuose pradėsiu ilgėtis Makedonijos, ežero, festivalio. Kur mums buvo taip gera. Kur skaitėm upei, tekančiai ežeru.

Anabergo atsiskyrėliai

Likus mėnesiui ligi sutartos datos, užsiklojau galvą antklode ir visą mėnesį praleidau po ja, galvodamas: gal dar ne viskas prarasta, gal kas nors už mane dar nuvažiuos. L. Katkus išvykęs, A. Gailius ne to kalibro, T. Četrauskas nenori, visi kiti nekalba vokiškai. Siaubas ir skurdas, šachtos ir galeros, ko mane ten nešė?

Tačiau štai A. A. Jonynas sutiko važiuoti kartu, jis mane ir uždengs savo rankraščio storio kūnu bei akivarų gylio dvasia, su juo važiuočiau nors į Bagdado poezijos festivalį. Bet šįsyk darbotvarkėj ne jis, mūsų laukia *Bundesdorf Bonn*, kur prieš metus vienai damai pažadėjau nuvykti ir papasakoti apie lietuvių literatūrą. Blogiausia, kad teks pasakoti ne tai damai, o kažkokiai Krikščioniškajai studentų sąjungai, veikiausiai šimtui droviai paraudusių jaunuolių su rožiniais rankose. Suakmenėjau, užsiklojau, išsijungiau.

Tačiau *diena X* vis dėlto atėjo, žaviosios pagalbininkės išvakarėse susiuntė mano pranešimų vertimus ir tik stovėdamas su kolega Kopenhagos oro uoste iškišau galvą iš po antklodės, drąsiai pasukau veidą likimo vėjų link ir net nusipirkau daiktą, danų laikomą pica, gyvybinėms jėgoms palaikyti.

Konrado Adenauerio oro uoste niekad mūsų nematęs žmogus pažino mus iš veidų. Keista. Jei iš lėktuvo išliptų Byvis ir

Tešlagalvis, aš juos irgi pažinčiau, net jei būčiau nematęs, gal mes irgi atrodėm panašiai animaciniai? Žmogus buvo latvis, vardu Andrejis Urdze, kaip ir visi latviai nuolat kikeno ir bandė kalbėti lietuviškai. Jis visą tą košę čia ir užvirė. Srėbti mums.

Atvykus į Anabergo pilį, viename prieš jos duris augančių šimtamečių maumedžių tupėjo didžiulis garnys, laukdamas, kol vienas iš raudonų pilies fontano karosų pernelyg užsižiopsos į debesis. Prisiminiau čia buvęs aštuoniasdešimt devintųjų gruodžio pradžioje. Viskas buvo taip pat, tik vietoj garnio mane pasitiko toksai Jonas iš Los Andželo, kažkokiam sandėliuke be jokių lėšų čia gyvenęs jau bene dešimtmetį. Gal nori pamatyti šernus? – tuomet tiesiai šviesiai manęs paklausė Jonas. Neradau jokių argumentų nenorėti, tad Jonas nuvedė ir parodė visokį aptvertą žvėrį.

Dabar Jono nesimato, žvėrio irgi, pilyje vyrauja latviai, atskiesti kitų *pribaltų* šlakeliais. Vakarienė, alus, susipažinimo pasisėdėjimas – pamažu, lyg reguliuojant binoklį, vaizdas ima ryškėti. Jokių čia studentų. Studentai jie buvo keturiasdešimt septintaisiais. Krikščioniškąją studentų sąjungą pokariu įkūrė Baltijos valstybių *dipukai*. Pokariu Vokietijoje liko daug tuščių kareivinių, tad studentai įsikūrė vienose jų. Penkiasdešimt antraisiais Vokietija atgavo teisę turėti savo kariuomenę, tad vėl prireikė kareivinių. Studentams buvo pasiūlyta susirasti kitas patalpas. Dabartinio linksmojo Urdzės tėvas visai atsitiktinai atrado apleistą Anabergo pilį, kurios savininkas vietinis grafas nebeišgalėjo išlaikyti. Taip pilis buvo nupirkta šiai studentų bendruomenei už šimtą tūkstančių markių, kurias sumokėjo Vokietijos gynybos ministerija mainais į kareivines.

Visa tai sužinosim vėliau, o kol kas man rūpi, kad atvažiavom čia per Valpurgijos naktį. Mes irgi ant kalno, raganos turėtų

rinktis ir čia, gal tas garnys medy yra net ne visai garnys, tačiau vizualiai viską užgožia prieš akis vykstančios senos vokiškos apeigos. Valpurgijos naktį vaikinas turi vykti į mišką, nukirsti jauną berželį (šiuo metu berželiai paprastai perkami iš vietinio grafo) ir naktį paslapčia pastatyti jį po mylimosios langu, apkarstytą spalvotais kaspinais. Pilni automobiliai į juos netelpančių, pro visus galus kyšančių berželių. Rytojaus dieną jų pilnos gatvės. Labai gražu ir labai liūdna, nes merginos gyvena ir už tų langų, po kuriais jie nestovi. Ką joms daryti – virsti raganomis ir ieškoti mandragoros šaknies?

Na, tiek to, nei mes joms berželių pristatysim, nei kaip nors kitaip paguosim, tarkim, pasakodami apie lietuvių literatūrą, be to, Angelai Merkel po langu berželis irgi, ko gero, nestovėdavęs. Ne šiaip sau čia atvažiavom, reikalas yra.

Tačiau kitą dieną ilgai niekas neleidžia to reikalo imtis. Visų pirma estų mokytoja, netoliese dėstanti estų kalbą, papasakoja apie estų literatūrą. Paskui latvių profesorius Viesturas Vecgrāvis, mokantis vokiečių kalbą kaip aš japonų, vokiškai perskaito ilgoką pranešimą apie latvių literatūrą, tuo pranokdamas netgi Sigito Gedos kalbą Frankfurto knygų mugėje. Lietuviams atstovauja dr. Liane Klein iš Greifsvaldo. Ji pateikia universitetiškai puikų lietuvių literatūros skerspjūvį nuo pat Mažvydo, o aš tuo metu mintyse bandau atkurti jos išvaizdą prieš kokius du dešimtmečius. Gal tada, kai Jonas mane vedėsi žiūrėti šernų. Tada ji turėjusi būti tikra gražuolė su beržynu po langais. Dabar užtenka ir to, kad įtikinamai papasakoja apie Stanislovą Rapolionį. Nors jos akyse du laužai vis dar dega.

Po pietų, o antklode manoji, diskusija apie sovietmetį, kur turim dalyvauti ir mes su kolega, bet aš vėl užsikloju tavimi, kolegą gėdingai pasiųsdamas į vienišą kovą. Ir pro tavo kraščiuką baikš-

čiai stebiu, kaip kolega AAJ kuo puikiausiai pasipliuškena prisiminimų piene, pasako, ką žino, nutyli, kuo abejoja, ir pakyla štai lyg iš pieno plaukęs – pirmoji distancija įveikta. Antroji jau mano. Mano ir sumanyta: Ivanauskaitės / Puipos filmas. Nekupiūruotas. Krikščionims! Apie erotines scenas įspėjau gal aštuonis kartus. Prisirenka pilna salė, atvažiuoja lietuvių studentų (tikrųjų) iš Bonos. Papasakoju kažką apie Jurgą, ir ekrane nušvinta pirmoji filmo scena su už medžio pritūpusia Ruano kino festivalio prizininke. Po filmo pasijuntu lyg tame pačiame festivalyje: visi ligi vidurnakčio aptarinėja superliatyvais vertinamą filmą. Aptarinėja kažkaip nebanaliai, analitiškai, kūrybingai. Į mane trumpam nužengia Puipos dvasia, tad vaikštau išdidus ir visiems dėkoju.

Kitą dieną Puipos dvasia mane niekšiškai apleidžia, tad vėl tenka eiti į salę ir vėl nuo ryto ligi vakaro joje sėdėti. Iš pradžių apie sovietmečio estų literatūrą pasakoja puiki vertėja ir lektorė Irja Grönholm, paskui Ilga Šuplinska iš Rėzeknės, simpatiška, tačiau šįryt atrodanti taip, lyg profesorius Vecgrāvis ją dvidešimt ketverius metus būtų kalinęs savo rūsyje, tą patį padaro su latvių literatūra. Tada jau AAJ eilė. Gąsdino, kad improvizuos, bet išsitraukia dvylika puslapių ir perskaito. Pirmą kartą sužinau, kad jis moka rašyti. Net ir vokiškai, nors „Fausto" vertėjui, žinoma, padeda Mefistofelis.

Po pietų apie naujausius literatūros laimėjimus kalbu aš. Publika puiki, dėmesinga, tik niekad nemaniau, kad Vokietijoje pasakius, jog Baltušis buvo lovelasas, ji nesupras ne žodžio „Baltušis", o žodžio „lovelasas". Bet gal čia imkim ir pakalbėkim apie pietus.

Pietūs ir kitas valgis ten buvo klastingi tarsi blickrygo planai. Taip skaniai ir tiek daug valgiau gal tik kadaise Kroatijoj. Valgiai

apskritai yra labai pastebima gerų svetur vykstančių renginių dalis. Jie visur yra neįprasti. Jie visur, tapdami tavo kūnu, turėtų tave keisti. Kartais jie įsimena labiau nei pranešimai. Kartais – ne pačia geriausia prasme. Tačiau čia jie tiesiog valdė. Lačplėsio anūkių kulinarinį talentą pripažino net estai. Tiesa, estai.

Jaunoji estų žvaigždė Elo Viiding atvažiavo su nė penkioms minutėms nesiliaujančiu ją fotografuoti vyru tam, kad perskaitytų tris eilėraščius. Gerus, įdomius, Lietuvoje jie būtų vadinami trumpomis esė, nes Lietuvoje viskas, kas gerai, yra esė. Ji juos skaitė sėdėdama minkštakrėsliuose su savo vertėja, degant žvakėms ir kaistant vynui. Ką tik mes su AAJ, moderniosios lietuvių lyrikos duetas „Modern Talking", buvom atlikę apšildančiosios grupės vaidmenį. Šalia žvaigždės atrodėm kaip našlaičiai iš Rumunijos. Žvaigždė iš tiesų buvo labai miela ir draugiška mergina, tačiau estų pasirinkta buvimo-su-mumis-be-mūsų forma būtų nušluosčiusi nosį kiekvienam Heideggeriui.

Tad kitą dieną mes sukilom. Kažkur šalia mūsų vitrinų auksiukais blizgėjo iš keturiasdešimties kaimų susidedanti buvusi sostinė, o mes sėdėjom ant kalno, beveik paukščio roko lizde. Paskutinę renginio dieną prisiminėm 1968-ųjų Paryžiaus šūkį *Soyons réalistes – demandons l'impossible!* ir pareikalavom nuvežti mus ten, kur gimė kurčiasis kompozitorius.

Beethoveno mieste niekas nepriminė net kokio Mendelssohno, buvo saulėta, biurgeriška, tyku ramu. Gastroliavo tos pačios grupės kaip prieš trisdešimt metų (pvz., „Uriah Heep" ir „Thin Lizzy"). Jei Beethovenas su Mendelssohnu būtų buvę grupės, jos irgi ligi šiol gastroliuotų. Po kai kuriais langais, kiek apvytę, stovėjo garsieji berželiai. Jokia akis nežvelgė pro tų langų kampučius, slėpėsi, vengė, raudo. Pavaikščiojom ir grįžom, ko mums tame kaime.

Antroje dienos pusėje išvyka buvo jau visuotinė. Turbūt įsivaizduojate, kaip smagu, kai kokį nors veiksmą atlieka *visi*. Mes, rengėjai, prelegentai, profesorius Vecgrāvis, vaikai, virėjos, vairuotojai, nuo blykstės apakusi estų žvaigždė, nebūčiau nustebęs čia pamatęs ir tą garnį bei karosus iš fontano. Plaukiam į kitą Reino krantą, visi eina į vieną pusę, aš – į priešingą. Iš čia į Lietuvą išsiųsiu nuostabią žinutę: „Sėdžiu miestelyje Karaliaus Žiema, lordo Byrono aikštėje. Kiti asilais išjojo į Drakono Uolą." Ir sėdėjau toje aikštėje, ir vaikščiojau po tą miestelį, ir buvo gera nusipirkti „Süddeutsche Zeitung" ir „Reinskaja gazeta", sėdėti turko kavinėje ir juos skaityti. Gražioje gatvėje, kurios parduotuvėse mačiau turbūt daugiausia šlamšto savo gyvenime.

Vakare vyko šventė „Ugnis ant Reino", ta ugnis ligi paryčių laižė vandenį, tačiau mes to nematėm, mes vėl sėdėjom savo pily vidur miško, ant kalno. Ir dainavom. Prie laužo vyko lietuvių–latvių vokalinis dialogas, į kurį viena švediška daina teikėsi įsiterpti ir estų žvaigždė. Pasikartosiu: graži, draugiška, bet labai kitokio kraujo mergina. Ji iš apačų, o mes juk irokėzai. Ir dainavom su tais latviais visą įmanomą tautinį repertuarą, kuris, kad ir kuo prasidėtų, baigiasi vis tiek „My Bonnie is over the ocean".

Kitąryt, vos nubudusius, mus su AAJ „Lufthansos" lėktuvas čiupo už lagaminų ir nusinešė į Miuncheną. Ten nusipirkome burbono ir bonbonkių, o Vilniaus oro uoste, su „Šiaurės Atėnais" rankose, jau laukė viena pagrindinių šio savaitraščio komentatorių, mėgstanti pirkti bilietus į apskritai neegzistuojančius lėktuvus. Tuo tarpu mes džiaugėmės parskridę egzistuojančiais. Sykiu su garniu, karosais ir prisiminimais apie tuos žmones, kurių niekada nebesutiksime, tačiau visuomet ilgėsimės. Amžinųjų mūsų studentų.

Rygos koliažai

Solidi ta jų upė, kurią kertam įvažiuodami į Rygą, netilptų nė po vienu lietuvišku tiltu. Atrodo, ji ir atplukdė visą miestą, visų pirma kaip atspindžius. Vėliau atspindžiai sušoko ant krantų, nudžiūvo ir stovi. Ir pro nudžiūvusių atspindžių langus kažkas štai žiūri į mus. O juk svetimame mieste ir keisčiausia aptikti, jog čia gyvena žmonės.

Važiuojam palei upę, šokčiodami per bėgius sukam į Andrejsalą, kur gyvensim. Dairomės viešbučio su terasom ir žibintais. Cha.

Seno, apleisto uosto plynė. Apgriuvę sandėliai, armatūros krūvos, išdaužytas asfaltas, šiukšlės. Upė. Viešbutis. Viešbutį *Singalong* šiuose socializmo griuvėsiuose neseniai įrengė patys menininkai buvusiame uosto muitinės pastate. Kur padažė, kur pakalė, sukabino ir suklijavo viską, ką rado uosto teritorijoj ir – štai jums viešbutis. Nuostabus! Grafitis šalia durų maloniai skelbia: *Cūkām Rīgu!*

Mūsų kambarys vadinasi *Grafika*, apklijuotas kažkokio laivo skerspjūviais bei apkarstytas iliuminatoriais. Už lango – upė, molas, uostas, kuriame stovi estų keltas *Vana Tallinn*. Šalia įmanu įsivaizduoti lietuvių lainerį *Trejos devynerios*. Laivybos istorija nepalanki estų keltams, tačiau iš šio lipte lipa bušmenai, atplaukę čia nusipirkti šprotų.

Panašiai svaigiame viešbuty gyvenau Liublianoj. Vadinosi *Celica* (abi *c* taip ir tariamos) ir buvo konvertuotas iš šimtamečio kalėjimo. Gyvenom kamerose. Kiekviena jų buvo skirtinga ir įrengta žymiausių Europos dizaino meistrų. Kiekvieną dieną ėjo ekskursijos ir pro grotuotas duris apžiūrinėjo dizainą su jo inkliuzais: mumis. Tokios taisyklės. O čia niekas neina, ramu, nors aplink tokia pati apgriuvusi ir maksimaliai grafičiais žydinti teritorija. Įspūdinga. Išlikusiuose sandėliuose kažkokios galerijos (puiki latvių naiviojo meno!), dirbtuvės, kiauras paras kiauksi kažkokia narkotinė muzika ir mole niekad nesiliauja *tūsas*. Išvažiuoja vieni, atvažiuoja kiti. Girti kaip lietuviai, bet mandagūs kaip japonai.

Patinka man Ryga, ne tik todėl, kad tokio miesto neturime. Kadaise čia buvota, daugybę kartų, su latvių kolegomis blūdinėta *Kr. Barona iela*, kažko ieškota, dažniausiai rasta. Atminty išliko dulkėtos laiptinės, prismilkusios studijos, P. Brūverio sodyba, kurioje jis nė sekundei nesiliaudavo dainuoti Krymo totorių dainų, diskusijų nuotrupos ir daug alaus. Nežinau, kurios tų patirčių laikytinos egzistencinėm. Nežinau, kur dauguma tų kolegų, o ir mes jau kažkokie buržujai, štai ir minėtoje *ieloje* valgom nebe koldūnus, o sušį.

Tylus vakaras pas seną draugę Andrą, sudegintų romanų rašytoją. Ji ir du jos vyrai. Ankstesnįjį, Andrį, pažįstu du dešimtmečius, jis man vienas pagrindinių teigiamo latvio įvaizdžio formuotojų. Geria atsineštą lietuvišką degtinę, kurią jam su autografu nusiunčiau prieš metus. Mes atsargiai siurbčiojam buržujišką raudonvynį, atsargiai pusbalsiu kalbamės atsargiom temom, kol Andris nebeapsikentęs čiumpa mus su drauge už rankų ir kažkur išsineša, beveik sukdamas virš galvos.

Naktis. Naktį Rygoje neprekiaujama vynu. Juo neprekiaudavo

ir vėlyvuoju sovietmečiu, kai miestas buvo tamsus ir jo lemputės silpnos. Žiema, pusnys, troškulys. Vienintelė *Dzirnavu iela* tuomet švytėjo kaip vitrina, ir penki kiemsargiai ten kiaurą parą valė sniegą. Pasaulis nematė tokios nuvalytos gatvės. Prieidavai prie vieno jų, pasakydavai, ko reikia, ir jis, kyštelėjęs ranką į pusnį, neklysdamas vienu mostu ištraukdavo visą užsakymą. Dabar irgi einam į kažkokį naktinį gastronomą, teprekiaujantį dešrom bei grietine. Bet ne, mūsų kodas veikia, pardavėja vien pažvelgus į veidus atneša Juodą Maišelį. Mes jau ne buržujai, mes – bohema.

Ir jau kaip bohemininkai sėdim 26-ame viešbučio *Latvija* aukšte, pilname girtų, šprotais dvelkiančių bušmenų, ir visa Ryga mums po kojom. Besivartantys žiburiai. Lyg susėmei židinio anglis ir pažėrei ant savo palto pamušalo.

Po to mūsų molas. Kitame krante dygsta dangoraižiai. Andris pirštu rodo namelį, kurį kadais nusipirko už grašius. Dabar jis kainuoja milijoną litų, bet Andris neparduos, jam smagu ateiti čia su draugu ir rodyti savo namelį. Neįžiūriu namelio, man jį užstoja Andrio nagas, tiesiog dairausi į ugnis ant Dauguvos ir galvoju, kaip fatališka spręsti apie tautas pagal sutiktus jų atstovus. Vien dėl kelių nedičkių piliečių simpatiškiausios tautos man austrai ir latviai. Nesimpatiškiausios – rusai ir rytų vokiečiai.

Kitą dieną (pirmadienis!) latviai švenčia. Vien *Elizabetes ieloje* – gaisrininkų *open air* furšetas, du parodų atidarymai ir kaži-ko-ten-tokio prezentacija. Suvalgome pusryčius niekad nuo dviračio nenulipančio prancūzo kepyklėlėje, tada diena blyksteli ir sudega, ateina vakaras. Prisimenu, kad kažkas vyko, kažką pirkom, kepėm kažkokio viešbučio balkone, tešaldomi žalsvo *mojito*, bet vakaras nukrinta staiga, lyg balkonas, ir štai mes jau

Rygos Arenoje, kur specialiai mums grupė *Muse* atsivežė keturis furgonus gitarų.

Rašyti apie muziką tas pats, kas šokti apie architektūrą (kas pasakė?), tad Matthew Bellamy & Co pastangos liks tarp eilučių. Na, keitė gitaras po kiekvienos dainos, na, blyksėjo šmiksėjo, na, prigamino euforijos. Ir kas? Stebėjau, kaip laimingi latviai skirstosi po koncerto, kokie blaivi, kaip niekas nesimuša. Jie visi baigę mažiausiai Oksfordą, pamaniau. Išėjau paskutinis ir *apsardze* už manęs užrakino duris.

Kas šitame mieste kitaip, galvojau, vėl sėdėdamas savo mole prie atspindžius atplukdžiusios upės. Tūriai, mąsteliai. Šešiaaukščiai didmiesčio *palazzi*, kurių nėra nei Vilniuje, nei Taline. Yra, bet neformuoja tokių masyvų, tokios monolitiškai sunkios ir išdidžios gatvių perspektyvos. Vilniuje iš namo išeini kaip į kiemą, bestogį kambarį. Čia už durų tave pasitinka visiškai kita erdvė. Miestas. Didysis anonimas. Žinoma, ir garsusis Rygos *jugendas*, kiek nudilintas lankstinukuose, bet gražus. M. Eisensteinas, ko gero, Rygos veidui bus buvęs ne mažiau svarbus nei Vilniui jėzuitai.

Visada man gaila iš čia išvažiuoti. Kartais bandydavau išvažiuoti tris dienas. Dabar tiesiog sėdi į mašiną, ir štai jau Panevėžys. Sustojus prie *Iki*, per radiją Nelly Furtado dainuoja *All good things (Come to an End)*. O juk kelionės pradžioje irgi čia buvome sustoję. Ir tuo metu čia ji irgi dainavo tą patį. Tu žiūrėk, dar neužmiršo. O gal ir tai – tik keistas akustinis atspindys.

Coda

Smėlis.

Ko aš čia grūdausi? Smėlis smulkesnis nei miltai. Jis byra iš visų tarpupirščių, knygų, fotoaparatų etc. Šiaurės Afrika. Seni žemėlapiai apie ją rašydavo: *Hic sunt leones*. Po trijų šimtų metų taip atrodys Europa.

Ne dėl smėlio, dėl kitaip atrodančių, kitą Dievą tikinčių žmonių, kurie kasdien papildo kiaurėjančias Europos kišenes, o dabar štai dar ir su smėliu byra mums į fotoaparatus. Kita bus ir Amerika, nors ir ši mūsų vaikų karta dar įstengtų sulaukti sombrerą dėvinčio prezidento.

Ar kas nors kur nors dar turi Tėvynę? Ar Tėvynė tėra atvirukas, siunčiamas iš jos arba į ją? Šiaurės Afrika vis blėstantį jos atvaizdą paslaugiai uždangsto palmių lapais, nors tas atvaizdas iš čia toks mažas, kad nesunkiai telpa alyvos kauliuko šešėlyje.

Visi labai paslaugūs. Kai kurie net žino mūsų Seimą ir jo paliegusias problemas. Tenka aiškintis. Po trijų šimtų metų teks aiškintis dėl visko. Tarkim, dėl įdegio ar nenoro jį turėti.

O kol kas čia dar stovi Šv. Felikso katalikų bažnyčia ir vietinis arabas krikščionis (!) su chalatu ir dubenėliu rankoj laukia aukų. Nedaviau jam dinaro ir žinau, kad dėl to gailėsiuosi visą

man likusį gyvenimą. Mano gyvenimas pernelyg katalikiškas: virtęs dogmomis, apeigomis bei simboliais. Bet kodėl?

Kokią bažnyčią pasirinks būsimos Europos žmonės? Jau dabar daugely neogotikinių Londono bažnyčių induistai atlieka savo apeigas. Turėčiau sakyti: ir kiti. Nes – ir kiti. Būdamas Šiaurės Afrikoj nežinau, kas yra kiti. Jie čia. Jie tokie kaip aš. Beveik. Kitoks jų vidus ir jų Dievas. Jei jie nori paspausti man ranką, ar gali mūsų dievai mus skirti?

Aš atvažiavau pas juos dviem savaitėms, o jie atvažiuos visam gyvenimui. Nuostabios muedzino giesmės plauks virš Žaliakalnio, o aš graušiuosi, kad kadaise nedaviau dinaro vieninteliam arabų krikščioniui.

Kadaise čia miestus – kaip ir pas mus – saugodavusios sienos su tvirtais vartais. Po to tuos vartus – kaip ir pas mus – atvėrė globalizacija: muzika, turizmas ir *Coca-cola*. Tačiau į Europą pro šiuos vartus įžengs ne *Coca-colos* ar *McDonald's* bosai, o kinai ar arabai draugiškais ir besišypsančiais veidais. Žinau, kad tai tikrai simpatiški žmonės. Bet vokiečiai turėjo žodį *Heimweh* (Tėvynės ilgesys), kurį irgi žinau, todėl šie kinai ir arabai tampa pažeidžiami. Jie neskaitė vokiečių romantizmo tekstų, bet jų Tėvynė kažkur turėtų būti. Kur? Gal čia, kur sėdžiu aš? Gal užimu kurio nors vietą? Gal tuo pat metu jis ir bando užimti manąją?

Europa vis labiau barstosi, tuo tarpu aplinkinės civilizacijos brandina save esminiam – ekonominiam ar geopolitiniam – sprogimui. Vis daugiau Europos žmonių važiuos čia, į Šiaurės Afriką. Ir tai gerai, nes trumpam, ir, kaip sakoma, čia *visos sąlygos*. Nors visi čia vaikštantys europiečiai atrodo tarsi pomirtiniai. *Sąlygos* buvo kitos, ir Tėvynė jų nelepino. Prieš mirtį žmogus jau viską yra susiradęs, ir viskas jame sudėliota į skyrelius. Pažvelkite į europiečio lagaminą – kiek jame skyrelių.

Minėtos *sąlygos* man irgi nepatinka, tačiau būtent jos mums (man?) davė Kafką bei Rilkę. Sunku net pagalvoti, jog Rilkė Europoje niekad nebegims. O vietiniams dar viskas prieš akis. Jie jauni. Ne tik jų kultūra, jie patys jauni, gal dar sulauks.

Vienas šventųjų islamo miestų – Kairuanas. Jo senamiestyje – Medinoje – mes vieninteliai užsieniečiai. Kitatikiai. Plius keturiasdešimt du. Minus mūsų Dievas. Šis miestas kvėpuoja kita religija ir jo mistinė aura veik ranka paliečiama. Jaučiuosi kontrabanda į jį įnešęs Kristų. Nežinau, ar tai šventvagystė, tačiau tuo pačiu nešuosi Kafką bei Rilkę, juos irgi galiu beveik paliesti ranka. Mano ranka įpratusi juos liesti.

Mano akis įpratusi slinkti kitu peizažu, kaip ir mano širdis. Mano širdis šiaurietiška ir mano pasakos Anderseno. Ar tai reiškia, jog turiu Tėvynę? Ne tą, kur mano pasas, o tą, kur mano širdis. Dažnai sutampa, bet ne visada. Kaip ir tiems žmonėms, kurie po trijų šimtų metų persikels į Europą. Jie ten šį bei tą atsineš. O išsineš viską. Na, ne viską, tačiau mane ir mano Anderseną tai tikrai.

Bet aš jau seniai būsiu miręs! Kaip ir mano Andersenas ir mano Rilkė. O kol nesu, skubu grįžti į Lietuvą (tiesą sakant – neskubu), kur viskas gerai, Europa, mano Tėvynė, čia kada nors užsimerksiu, ir akys bus daug mačiusios, ir mano bus vis dar mano, nors Rilkė rašo: *Viešpatie – aš pats neturiu stogo virš galvos, ir lietus lyja man į akis.*

Ir man.

Navakas, Kęstutis

Na284 Du lagaminai sniego : esė / Kęstutis Navakas. – Vilnius : Tyto alba, 2008. – 205, [2] p.

ISBN 978-9986-16-646-7

Tai septintoji Kęstučio Navako, poeto, eseisto, literatūros kritiko ir vertėjo, Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureato, knyga. Jos žanrą lengviausia apibūdinti kaip esė, nors šių esė diapazonas platus – nuo reportažo iki novelės. Du lagaminai sniego – tai tekstus siejanti metafora, kalbanti apie tai, ką gražaus su savimi nešamės ir ko tame nešuly nejučia nelieka: laiko, jaunystės, talento, meilės, žmonių, gyvybės. Kažko, kas pernelyg trapu.

UDK 888.2-4

Kęstutis Navakas

DU LAGAMINAI SNIEGO

Esė

Viršelio dailininkė *marija jure.*

Tiražas 2000 egz.

SL 1686. 2008 08 05. 6,78 apsk. l. l.

Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius,

tel. 2497598, info@tytoalba.lt

Spausdino UAB „AJS spaustuvė"

www.ajs.lt

Penki punktai apie šią knygą:

1. Rašiau ją trejus metus, bet yra čia ir senesnių tekstų.

2. Jos žanrą lengviausia apibūdinti kaip esė, nors tų esė diapazonas – nuo reportažo iki novelės.

3. Daug kas buvo spausdinama *Šiaurės Atėnuose, Nemune* ir kitur, tačiau daugelis tekstų iš naujo suredaguoti arba perrašyti.

4. Šia knyga aš pasitikiu. Kaip ir jos skaitytojais.

5. Du lagaminai sniego. Tai tekstus siejanti metafora, kalbanti apie tai, ką gražaus su savimi nešamės ir ko tame nešuly nejučia nelieka. Laiko, jaunystės, talento, meilės, žmonių, gyvybės. Kažko, kas pernelyg trapu. Kartais net nespėjame to užrašyti.

Šią knygą būtų galima apibūdinti taip: nuo gero gyvenimo kronikų rašytojas pasuko filosofinių gyvenimo kronikų link. O tada reikėtų aiškintis, ką tai reiškia. Tai būtų rimtas tekstas. Toks tekstas dabar suvokiamas kaip nuobodus. Knyga tapo preke, todėl aš pabandysiu ją pristatyti kaip bet kokią kitą prekę. Tarkim, naujų kvepalų flakoną.

Skaitykite šią knygą vienatvėje, tyloje ir vakaro prieblandoje – tada jos aromatas bus labiausiai jaučiamas. Patikusią esė iš karto pasižymėkite skirtuku, kad staiga panorėję galėtumėte ją atsiversti bemiegę naktį. Jos aromato pagrindas: nepagaminamos dirbtiniu būdu melancholijos aiškiaregystė, išgauta iš natūraliai pūvančio, termitų graužiamo santalo šerdies; aštriai skaudi atminties bergamotė; aukščiausiose lingvistikos „alpėse" distiliuotas sąmojo čiobrelis; poetizmais išsišakojanti elegantiška gardenija – augalas, turintis pretenzijų į ūksmingą didžiulį sodą. Aukštoji nata – intymumo pojūtis, kiekvienam žmogui jis sukirbės savaip. Žemieji tonai – skaitydami sapnuosite įtikinamus sapnus, tie sapnai bus iš kito žmogaus patirties, bet ją suvoksite kaip savo: *Sapnavau, kad kasiau ir lyginau smėlį ant kapo. Taip ilgai ir uoliai, kad galiausiai... atkasiau ją. Ji buvo išfokusuotų veido bruožų (juk nepamenu), lyg bangų nuskalautas medis. Apskritai buvo medinė. Neturėjo plaukų. Tu neturi plaukų, mama, pasakiau, aš turiu daug, imk. Tada ji bandė į mane prabilti. Dusliai, lyg prašnektų karsto medis.*

Kai perskaitysite šią knygą, stovėdami gyvenimo kryžkelėje ar gatvių sankryžoje daug kartų pūsite į vos vos atgniaužtą kumštį norėdami atgaminti jos palikto bučinio skonį.

Giedra Radvilavičiūtė
prozininkė, eseistė

Mažųjų daiktų apologija metamorfoziškuose Kęstučio Navako tekstuose virsta didžiąja literatūra: ten, kur ką tik šmėžavo S, staiga nušvinta XL ar net XXL. Degtuko liepsna tampa neonu ir atvirkščiai: neono gyslelė – degtuku.

Rolandas Rastauskas
poetas, eseistas, dramaturgas

ISBN 978-9986-16-646-7
9 789986 166467
TYTO ALBA
www.tytoalba.lt